

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSTIETEEN JA TALOUSOIKEUDEN YKSIKKÖ

Erkka Peltonen
MIKRO- JA PIENLUOTTOTOIMINNAN KEHITYS
Alueellinen vertailu

Taloustieteen
Pro Gradu

VAASA 2014

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
KUVIOLUETTELO	7
TAULUKKOLUETTELO	7
TIIVISTELMÄ	9
1. JOHDANTO	11
1.1. Mikro- ja pienluottotoiminnan taustaa	11
1.2. Tutkimusongelma ja tutkielman eteneminen	13
2. VÄHÄVARAISTEN LAINAMARKKINOIDEN ONGELMAT	15
2.1. Skaalatuotot	16
2.2. Haitallinen valikoituminen	17
2.3. Moraalikato	18
2.3.1. Ex-ante moraalikato	18
2.3.2. Ex-post moraalikato	19
3. RAHOITUSVAJERATKAISUJEN HISTORIAA	21
3.1. Valtiojohtoiset lainaohjelmat	21
3.2. Epäviralliset rahoituspalvelut vähävaraisille	24
3.2.1. Osuuskunnat	24
3.2.2. Kiertävät säästö- ja lainaliitot	25
4. MODERNIT MIKROLUOTOT EPÄKOHTIEN RATKAISUINA	27
4.1. Ryhmälainat	27
4.2. Ryhmälainat haitallisen valikoitumisen ratkaisuna	28

4.3. Muut uudet mikroluottoinnovaatiot	28
5. MIKROLUOTTOINSTITUUTIoidEN TOIMINTATAVAT	32
5.1. Mikroluottoinstituutioiden jaottelu luottotapojen perusteella	32
5.2. Mikroluottojen tehokkuuden mittaaminen	34
5.3. Mikroluotot Aasiassa	35
5.4. Mikroluotot Etelä-Amerikassa	37
5.5. Mikroluotot Afrikassa	40
5.6. Mikroluotot kehittyneillä markkinoilla	42
5.6.1 Mikroluotot Pohjois-Amerikassa	42
5.6.2. Mikroluotot Euroopassa	44
5.7. Analyysi	46
6. LUOTTOTOIMINNAN SÄÄTELYN KEHITYS VUOSINA 2005-2014	49
6.1. Doing Businessin mittayksiköt	49
6.1.1 Lainsäädännön vahvuusindeksi	49
6.1.2. Luottotietojen kattavuusindeksi	53
6.1.3. Julkisen luottorekisterin sekä yksityisten luottotietolaitosten kattavuus	57
6.2. Luottotoiminnan säätely Aasiassa	59
6.3. Luottotoiminnan säätely Afrikassa	64
6.4. Luottotoiminnan säätely Etelä-Amerikassa	69
6.5. Luottotoiminnan säätely kehittyneillä markkinoilla	73
6.6. Analyysi luottotoiminnan säätelyn kehityksestä vuosina 2005-2014	78
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	80
LÄHTEET	83

KUVIOLUETTELO	sivu
Kuvio 1. Marginaalituotot konkaaville tuotantofunktiolle	16
Kuvio 2. Doing Businessin lainsäädännön vahvuusindeksin kehitys alueitten keskiarvoina vuosina 2005-2014	51
Kuvio 3. Doing Businessin luottotietojen kattavuusindeksin kehitys alueitten keskiarvoina vuosina 2005-2014	54
Kuvio 4. Julkisten luottorekistereiden kattavuuden kehitys vuosina 2005-2014	58
Kuvio 5. Yksityisten luottorekistereiden kattavuuden kehitys vuosina 2005-2014	58

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Mikroluotto-organisaatioiden maantieteellinen jakautuminen ja lainanottajien määrä.	34
--	----

VAASAN YLIOPISTO**Kauppätieteellinen tiedekunta**

Tekijä:	Erkka Peltonen	
Tutkielman nimi:	Mikro- ja pienluottotoiminnan kehitys – Alueellinen vertailu	
Ohjaaja:	Panu Kalmi	
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri	
Oppiaine:	Taloustiede ja talousoikeus	
Aloitusvuosi:	2006	
Valmistumisvuosi:	2014	Sivumäärä: 95

TIIVISTELMÄ

Kiinnostus mikro- ja pienluottotoimintaa kohtaan on lisääntynyt viime vuosina voimakkaasti. Niin kaupalliset pankit, yksittäiset kansalaiset kuin valtiotkin ovat panostaneet entistä enemmän mikro- ja pienyrittäjien luottomarkkinoiden monipuoliseen kehittämiseen, vaikka uusien luottotapojen merkityksestä kiistellään edelleen. Myös luottotoiminnan luottolainsäädännön kehitykseen on panostettu entistä enemmän ympäri maailmaa.

Tämän tutkielman tavoitteena on vertailla luottotoimintaa alueellisesti ja löytää tehokkaita keinoja luotonantajan ja lainaajan välisen informaatiovajeen vähentämiseksi sekä uusia luottoinnovaatioita että luottolainsäädäntöä hyödyntäen. Tutkielmassa luottotoiminnan rakenteita vertaillaan sekä uusien mikro- ja pienluottoinstrumenttien että lainsäädännön toimivuuden kannalta pyrkien löytämään tehokkaimmin pienluottotoimintaa edistäneitä toimintamalleja.

Tutkielman havaintojen mukaan uusien luottoinnovaatioiden tehokkuus on ollut suurinta alueilla, joiden rahoitusmarkkinat ovat kehittymättömiä ja luottolainsäädäntö verrattain heikko. Mikroluottoalalla tulisi kehittyvissä talouksissa jatkossa panostaa tarjonnan kehittämisen lisäksi säätelyn tehostamiseen. Vastaavasti kehittyneissä talouksissa uusia mikroluottotapoja voitaisiin hyödyntää entistä enemmän. Globaalisti luottomarkkinoilla pitäisi pyrkiä yhdistämään informaalien luottotoimijoiden keräämiä tietoja entistä tehokkaammin myös formaalien luottotoimijoiden tietokantoihin.

AVAINSANAT: Mikro- ja pienluotot, taloudellinen tehokkuus, pk-yritykset, luottomarkkinat

1. JOHDANTO

1.1. Mikro- ja pienluottotoiminnan taustaa

Rahoituspalvelujen tarjoaminen vähävaraisille sekä ilman vakuuksia luottomarkkinoille pyrkiville yrittäjille on ollut maailmalla puheenaiheena jo pitkään. Aihetta on tutkittu pintapuolisesti paljon ja viimeistään 2000-luvulla mikrorahoituksesta kasvoi jopa jonkinlainen trendi. Yhdistyneet Kansakunnat (YK) tunnusti jo viime vuosituhaten puolella mikroluottojen suuren merkityksen köyhyyden vähentämisessä (United Nations General Assembly 1998: 2). Mikrolainainstituutioiden sekä näiden palvelemien lainaajien määrä kasvoi vuosittain räjähdysmäisen nopeasti. Daley-Harrisin (2009: 31) mukaan vuoden 2007 lopussa mikrolainainstituutioita oli jo yli 3500, kun niitä vuonna 1997 oli vain 618. Näiden mikrolainainstituutioiden asiakspiiri käsitti vuonna 2007 jo yli 150 miljoonaa lainanottajaa, kun vuonna 1997 asiakkaita oli alle 14 miljoonaa. Köyhimpien asiakkaiden määrä kasvoi vuosikymmenen aikana yli 1300 prosenttiyksikköä. Mikrolainojen kehittäjänä pidettyä Muhammad Yunusia on yleisesti keuhuttu, palkittu ja arvostettu ympäri maailmaa, ja hänet palkittiin ponnisteluistaan köyhyyden poistamiseksi Nobelin rauhanpalkinnolla työstään taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen puolesta vuonna 2006 (Norwegian Nobel Committee 2006).

Eri kansainvälisten mikroluottotoimijoiden ja -instituutioiden perustama Microcredit Summit Campaign (<http://www.microcreditsummit.org/>) on asettanut tavoitteekseen nostaa 175 miljoonaa asiakasta absoluuttisen köyhyysrajan alapuolelta ja yli 100 miljoonan perheen tulotaso yli kansainvälisen köyhyysrajan¹ mikroluottojen avustamien mikroyritysten avulla vuoteen 2015 mennessä (Microcredit Summit 2014; Daley-Harris 2009: 4). Käytännössä nyt saavutettu 100 miljoonan perheen saaminen luottopalveluiden pariin vaikuttaa arviolta noin puolen miljardin ihmisen elämään. Mikroluottotoiminnan kasvuennusteet näyttävät edelleen valtavilta erityisesti

¹ Kansainvälinen köyhyysraja on Maailmanpankin asettama tuloraja, jonka mukaan köyhiä ovat alle 1,25 Yhdysvaltain dollarin (ostovoimakorjattuna vuoden 2005 hintoihin) päiväkohtaisen tulon alapuolelle jäävät (World Bank 2014).

kehittyvissä maissa, sillä noin 2,5 miljardia ihmistä elää alle kahdella USD:lla päivässä, ja heidän arkensa saattaisi muuttua olennaisesti paremmaksi jos heillä olisi mahdollisuus päästä mukaan luottopalveluiden piiriin (Daley-Harris 2009: 10; World Bank 2014). Alan nopea kasvu nosti esille myös epäkohtia ja kritiikkiä mikroluottotoimintaa kohtaan, kun mikroluottotoiminnan kilpailun kiristyminen johti luottojen myöntämiseen myös tuottamattomiin hankkeisiin sekä luottojen jakamiseen lainaajille jotka eivät edes pyrkineet käyttämään rahaa tuottavaan tarkoitukseen ja siten ylivelkaantuivat (Munir 2014; Cain 2010; Ross 2010). Kritiikki on otettava vakavasti, ja sen huomioiminen korostaa erityisesti lainsäädännön ja riittävän luottotietoseurannan merkitystä.

Mikroluottotoiminta ei kuitenkaan tarkoita vain lainojen jakamista, vaan kuten Maailmanpankin alainen CGAP eli Consultative Group to Assist the Poor (2014) kommentoi, mikrorahoituspalveluihin kuuluvat yhtäläillä myös muut palvelut kuten säästöt, maksut ja vakuutukset. Puhutaan paljon mikroyrittäjistä erityisesti kehittyvissä talouksissa, mutta myös kehittyneissä talouksissa esimerkiksi pienet start-up-yritykset kärsivät usein luottovajeesta. Näin ollen mikro- ja pienyrittäjien ongelma on osittain yhteinen ympäri maailman: luottoja on vaikea saada tai ne ovat kovin kalliita projektin kannattavuuteen nähden, ellei luotonhakijalla ole mahdollisuutta tarjota riittäviä vakuuksia luotonantajalle mahdollisten maksuvaikeuksien varalta (mm. Varian 1987: 621, Armendáriz de Aghion & Morduch 2005: 43–45). Luottovaje on korostunut meneillään olevan talouskriisin vuoksi, kuten taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD (*Organisation for Economic co-operation and development*) huomautti huippukokouksessaan. OECD kehottaakin voimakkaasti jäsenmaitaan kehittämään pienten yritysten luottomahdollisuuksia entisestään (OECD Working Party On SMEs and Entrepreneurship 2010: 6–8).

Rahoitusvajeongelmien ollessa globaaleja, on huomattava että mikroluottojen koko on suhteellista kuten varakkuus tai köyhyyskin. Siinä missä kehittyvissä talouksissa mikrolainan koko saattaa olla Yunusin (2009: 1) esimerkin mukaisesti vain muutama dollari, määritellään mikrolaina kehittyneistä talouksista esimerkiksi Yhdysvalloissa alle 50 000 dollarin luotoksi (Hedgeseppeth 2010). Suomessa mikroluotolla tarkoitetaan alle 20 000 euron luottoja (European Microfinance 2014) ja lisäksi Euroopan komissio määrittelee mikroluotot alle 25 000 euron lainoiksi (European Microfinance 2014a).

Mikro- ja pienyrittäjien tukeminen on äärimmäisen tärkeää paitsi köyhyyden vähentämisen, niin myös kestävän talouskasvun kannalta kaikkialla maailmassa, sillä mikro- sekä pienet ja keskisuuret yritykset muodostavat talouden kivijalan kaikkialla maailmassa. Eurostatin (2013) tilastojen mukaan peräti 99,7 % Euroopassa toimivista yrityksistä on pk-yrityksiä, jollaisiksi lasketaan kaikki alle 250 henkeä työllistävät yritykset. Edelleen näistä yrityksistä yli 92 % on mikroyrityksiä, jotka työllistävät alle kymmenen henkeä, ja yhteensä nämä mikro- sekä pienet ja keskisuuret yritykset muodostivat lähes 60 prosentin osuuden euroalueen talouskasvusta ja muodostivat yli kaksi kolmannesta kaikista työpaikoista, ja Euroopan komission (2011: 2) mukaan Euroopassa mikro- sekä pienet ja keskisuuret yritykset ovat luoneet yli 80 % uusista työpaikoista viimeisen viiden vuoden aikana.

1.2. Tutkimusongelma ja tutkielman eteneminen

Tämän tutkielman tarkoituksena on alueellista vertailua hyödyntäen selvittää, miten mikro- ja pienluottomarkkinoita voitaisiin kehittää nykyistä tehokkaamiksi sekä uusien luottoinnovaatioiden avulla että lainsäädäntöä kehittämällä. Jo olemassaolevan lainsäädännön sekä jo tehdyn luottotietojen kehitystyön lisäksi tavoitteena on kartoittaa, millaisia eri tavoin toteutetuja mikro- ja pienluottoinnovaatioita eri puolilla maailmaa on tehty ja miten tehokkaasti ne ovat lisänneet luottotoimintaa.

Lainsäädännön tehokkuuden vertailussa eri maiden välillä tutkielmassa hyödynnetään Maailmanpankin alaisen Doing Businessin luottoranking-järjestelmän antamia tietoja vuosilta 2005-2014. Vertailussa otetaan lainsäädännön lisäksi huomioon myös uudet luottoinnovaatiot sekä pyrkimys päästä hyödyntämään niiden tuottamaa informaatiota laajamittaisemmin. Näin tutkimusongelmaksi muodostuu kysymys siitä, millä tavoin luottomarkkinoita voidaan kehittää entistä kattavamiksi vähentämällä informaatiovajetta sekä lainsäädännön että uusien luottotapojen avulla.

Tutkielman alussa esitellään mikro- ja pienluottomarkkinoiden ongelmia sekä esteitä jotka vaikuttavat siihen etteivät rahoituspalvelut ole kaikille samat.

Tämän jälkeen tutkielmassa kerrotaan vanhojen ratkaisumallien soveltuvuudesta moderneihin mikro- ja pienluottoihin sekä niiden tarjoamista ratkaisuksista eri puolilla maailmaa. Tutkielmassa analysoidaan parannusehdotuksia sekä kootaan kokonaiskuvaa mikroluottotoiminnasta ja uusista innovaatioista sekä esitetään kehitysehdotuksia alalle.

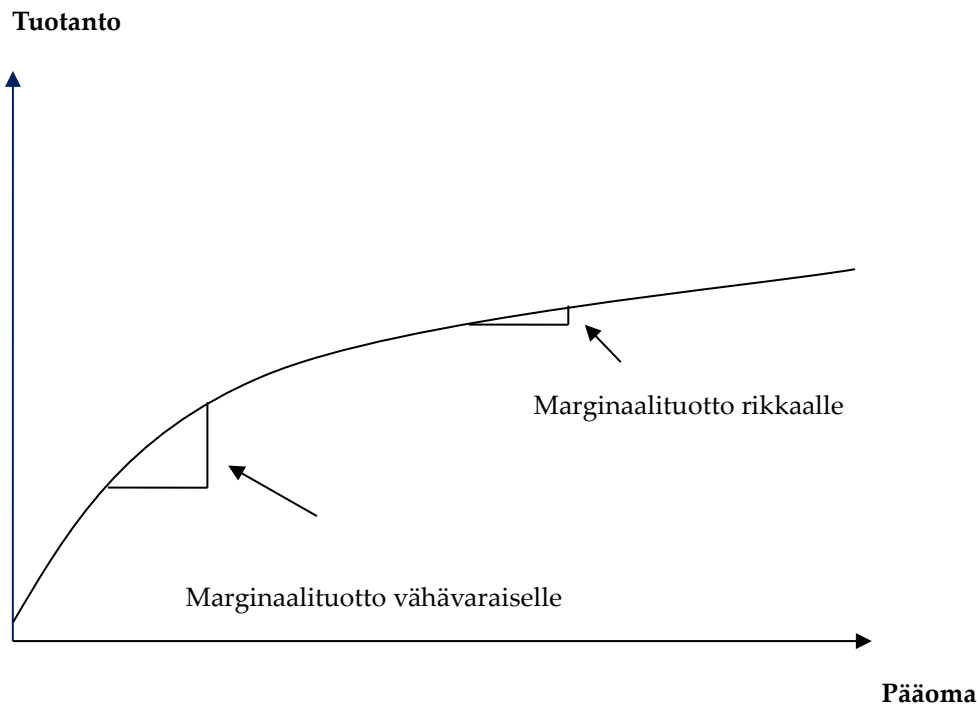
Uusista mikroluottoinnovaatioista tutkielma etenee luottomarkkinoiden kannalta tehokkaan lainsäädännön tarkasteluun. Apuna tässä toimivat Doing Businessin luottorankingit, jotka mittaavat luottotoiminnan rakenteiden toimivuutta eri maissa. Näiden luottotoiminnan perusteisiin pohjautuvien indeksien avulla tarkastellaan eri maiden käyttämien lainsäädännön ja luottotiedonvaihdon järjestelyiden merkitystä lainamarkkinoiden kehitykseen.

Lopuksi johtopäätöksissä summataan mihin suuntaan luottomarkkinoiden kehitys on kulkemassa, ja pohditaan miten jatkuvasti monimuotoisempi informaali luottotoiminta voitaisiin yhdistää entistä paremmin luottolainsäädäntöön ja perinteisten luottotoimijoiden piiriin.

2. VÄHÄVARAISTEN LAINAMARKKINOIDEN ONGELMAT

Vähävaraisten rahoituspalveluiden ja sitä kautta myös mikrolainojen tarve saattaa vaikuttaa erikoiselta, jos asiaa pohditaan kansainvälisen kaupan teorian kautta. Kansantaloustieteen peruskäsitteisiin kuuluu alenevien rajatulojen käsite, jonka mukaan yritykset ja taloudet, joilla on suhteellisesti katsottuna vähän pääomaa, kykenevät ansaitsemaan suuremmat tulot kuin paljon pääomaa jo ennestään omaavat yritykset ja taloudet samoilla tuloilla. Näin ollen lainanantajien tulisi kyetä automaattisesti saamaan suurempaa korkoa vähävaraisilta lainaajilta ja rahan virrata rikkailta säästäjiltä köyhille yrittäjille vapaasti määräytyen.

Cobb-Douglas-tuotantofunktion mukaan sijoitusten tulisi liikkua talouden näkymättömän käden avulla rikkaista maista köyhempiin maihin, jos tarkastellaan vain rahan marginaalituottoja (Lucas 1990: 92). Esimerkkinä Lucas nostaa esille Intian, jossa marginaalituotot ovat 58-kertaiset Yhdysvaltoihin verrattuna. Täten intialaisten lainanottajien pitäisi olla valmiita maksamaan jopa 58-kertaista korkoa lainoistaan verrattuna lainaajiin Yhdysvalloissa. Lucasin (1990: 93) mukaan aineettoman pääoman merkitys tuottavuudelle (eli paremmin koulutettu työvoima on myös tuottavampaa työvoimaa), poliittiset syyt sekä ihmisten luontainen epäluulo ulkomaiselle omistukselle vaikuttavat siihen, että pääoma ei liiku nykyistä enemmän.



Kuvio 1. Marginaalituotot konkaaville tuotantofunktiolle. Köyhä yrittäjä saa yhtä yksikköä kohti enemmän tuloja ja on näin ollen valmis maksamaan korkeampaa korkoa (Armendáriz de Aghion ja Morduch 2005).

Kuten kuviosta 1 voi havaita, rahan luontaisen liikkumisen esteenä ovat riskit. Sijoittaminen kehittyviin maihin tai vaikkapa siirtymätalouksiin on huomattavasti riskialttiimpaa kuin sijoittaminen länsimaihin. Sijoittajan kuuluisi tietää tarkasti paikallisista olosuhteista tehdessään sijoituspäätöksiä (mm. Armendáriz de Aghion ja Morduch 2005: 7).

Varianin (1987: 621) mukaan esteeksi täydellisille markkinoille ja rahan vapaalle liikkumiselle muodostuu lopulta kolme ongelmaa, jotka kaikki johtuvat markkinoilla vallitsevasta epäsymmetrisestä informaatiosta. Nämä kolme ongelmaa ovat 1) skaalatuotot (*returns to scale*), 2) haitallinen valikoituminen (*adverse selection*) ja 3) lainanottajan moraalikato (*moral hazard*).

2.1. Skaalatuotot

Skaalatuotot viittaavat Varianin (1987: 621) mukaan siihen, että pienillä markkinoilla suurten toimijoiden ei ole järkevää toimia, vaan pieni ja

paikallinen lainaaja toimii tehokkaammin suurten transaktiokustannusten vuoksi. Näin ollen ongelma skaalatuotoista syntyy toiminnan näennäisen pienuuden vuoksi; suuremmilla summilla rahan yksikkökustannukset olisivat pienempiä, ja pankeille olisi transaktiokustannusten kannalta edullisempää myöntää yksi suuri laina kuin monta pienempää lainaa. Skaalatuotot johtavat näin korkeampiin korkoihin kuluttajille, sillä pankin on katettava rahan transaktiokustannukset ja korkotaso nousee entisestään.

2.2. Haitallinen valikoituminen

Haitallinen valikoituminen viittaa lainanantajan informaation puutteeseen lainanottajista, ja se on olemassa jo ennen kuin mitään rahatransaktioita on tehty. Esimerkiksi suuren pankin on vaikeaa tai lähes mahdotonta arvioida lainanottajan riskisyyden suuruutta etukäteen. Ihmiset eli potentiaaliset lainanottajat ovat luonnostaan erilaisia: toiset ovat konservatiivisempia ja kaihtavat riskiä, kun taas toiset preferoivat suurempaa riskiä. Paremman informaation kerääminen ja analysointi olisi suurelle pankille myös kallista ja aikaa vievää (Varian 1987: 621). Näin ollen lainanantajat nostavat korkotasoaan epäluotettavien lainaajien perusteella korkeammaksi kaikille lainanottajille. Tämä taas johtaa epäoptimaaliseen tasapainoon, koska hyvien lainanottajien ei kannata osallistua markkinoille korkotason nousun vuoksi, jolloin rahat menevät vain huonoille projekteille.

Armendáriz de Aghion ja Morduch (2005: 36–37) väittävät ongelman korostuvan entisestään erittäin vähävaraisten lainanottajien osalta, koska heillä ei ole välttämättä tarjota vakuuksia takaisinmaksukyvyyn turvaamiseksi. Vaikka vähävaraisilla olisikin tarjota vakuuksia ottamaansa lainaa vastaan, olisi mahdollinen vakuuksien periminen heiltä äärimmäisen vaikeaa sosiaalisten syiden vuoksi. Näin ollen vähävaraisten ihmisten maksukyky on korkeintaan sama kuin heidän tulotasonsa. Tällöin ongelmaksi voi muodostua myös lainanottajien rajoitettu vastuu (*limited liability*) ottamastaan lainasta.

2.3. Moraalikato

Moraalikato (*moral hazard*) puolestaan koskee lainan käytön ja takaisinmaksun seurantaan. Kokoluokaltaan suuri lainanantaja (esimerkiksi pankki) ei välttämättä kykene seuraamaan, mihin lainanottaja lainaansa käyttää ja kykeneekö hän lainkaan takaisinmaksuun. Myöskään lainaprojektin lopussa realisoituvat tuotot eivät välttämättä tule lainkaan lainanantajan tietoon epätäydellisen informaation vallitessa. Tällöin lainanantajan riski kasvaa ja korkotaso nousee pahimmillaan niin korkeaksi, ettei sinänsä kannattavaa yritystoimintaa kannata aloittaa ollenkaan (mm. Varian 1987: 621, Armendáriz de Aghion & Morduch 2005: 43–45).

Moraalinen ongelma voidaan jakaa kahteen osaan, ensin mainittu on nimeltään *ex-ante* moraalikato ja jälkimmäinen *ex-post* moraalikato. (Armendáriz de Aghion & Morduch 2005: 43–45)

2.3.1. Ex-ante moraalikato

Ex-ante moraalikadolla viitataan tilanteeseen, jossa laina on jo annettu lainanottajalle, mutta lainaprojektin tuotot eivät ole vielä realisoituneet. Lainanantaja (pankki) ei kykene tehokkaasti tarkkailemaan lainanottajaa, jolloin lainanottajat saattavat käyttää lainaa suuremmalla riskillä kuin mistä pankki on tietoinen. Tällainen lainanottaja tekee suuremmalla riskillä suurempaa voittoa. Koska vastuu epäonnistumisesta ei mene kokonaan lainanottajan lukuun, vaan hänellä on vain rajoitettu vastuu, ei lainanantajalla ole muuta vaihtoehtoa kuin korottaa lainan korkoja minimoidakseen omaa riskiään. (mm. Bhattacharya, Banerjee ja Mukherjee 2008: 3, Armendáriz de Aghion & Morduch 2005: 43)

Armendáriz de Aghion ja Morduch (2005: 44) esittävät tilanteesta selkeän esimerkin: kuvitteellisessa tilanteessa luotonottajalla ei ole omaa varallisuutta, mutta hänellä on tuottava investointi, joten hän päättää ottaa lainaa. Jos luotonottaja työskentelee ja näkee vaivaa saadakseen investointinsa tuottoisaksi, hän saavuttaa tuloksen varmuudella. Jos luotonottaja taas päättää, ettei työskentele lainkaan, vaan luottaa onneensa, on todennäköisyys positiiviseen lopputulokseen huomattavasti pienempi. Pankki kuitenkin myöntää lainan, koska uskoo lainaprojektin tuottavuuteen.

Jos luotonottaja kuitenkin päättää laiminlyödä työnteon ja tuottoja ei tule, kärsii luotonantaja tuottamattoman projektin kustannuksista. Ongelmana siis on se, että luotonantaja ei kykene pakottamaan lainanottajaa työskentelemään. Vakuuksien antaminen pienentää riskiä, mutta koska vakuudet ovat lainasummaa huomattavasti pienemmät, on luotonantajien pakko nostaa korkotasoa pienentääkseen riskejään. Vähävaraisilla ei ole varaa tarjota lainalle vakuutta, joten heille lainojen myöntäminen on harvinaisempaa ja korkotaso korkeampi.

2.3.2. Ex-post moraalikato

Ex-post moraalikadolla viitataan ongelmiin, joissa lainanottaja päättää jättää maksamatta lainansa takaisin, vaikka lainalla rahoitettu projekti olisi onnistunut. Tällaisessa tilanteessa lainanantaja ei ehkä kykene seuraamaan rahoitetun projektin tuottoja tarpeeksi tarkasti eikä kykene pakottamaan lainanottajaa maksamaan takaisin. Toinen vaihtoehto ex-post moraalikadolle on lainanottajan valehtelu investoinnin epäonnistumisesta (Armendáriz de Aghion & Morduch 2005: 45–46).

Näin ollen ongelmat ovat seurausta epäsymmetrisestä informaatiosta ja vakuuksien puutteesta, ja ainoat mahdolliset lainaajat ovat paikallisia monopoleja. Alikehittyneissä maissa paikalliset monopolit perivät niin korkeaa korkoa, etteivät monet tuottavatkaan projektit tule aloitetuksi liian korkean korkotason vuoksi (Varian 1987: 621).

Toisaalta esimerkiksi edellä mainitussa Varianin (1987) teoriassa vähävaraiset ihmiset nähdään vain toivottomina toimijoina, joilla ei ole muuta mahdollisuutta kuin maksaa äärimmäisen korkeaa korkoa tai olla kokonaan yrittämättä. Rahanlainaajat taas ovat pahimmillaan sekä lainaajia että vuokraisäntiä maanviljelijöille, kuten Bhaduri (1973: 134) esittää. Tämä johtaa Bhadurin mukaan epäoptimaaliseen tilanteeseen, sillä kaksoisroolissa olevien rahalainanantajien etu ei kohtaa muun väestön etujen kanssa. Jos maanviljelijät ottaisivat tehokkaampia tuotantotapoja käyttöön, se tekisi heistä myöhemmin rikkaampia ja heidän lainojen kysyntänsä vähenisi. Jos taas lainanantajat

pitävät lainaajia veloissa, heidän monopolinsa säilyy, kun mahdollisilla kilpailijoilla ei ole riittävää informaatiota eikä kontakteja astua markkinoille.

Toisaalta jotkut asiaa tutkineet (mm. Armendáriz de Aghion & Morduch 2005: 29; Adams, Graham & von Pischke 1984) ovat myös osittain eri mieltä korkeasta korkotasosta ja näkevät asiat monimutkaisempina. Heidän mukaansa lainanantajien korkeat korkotasot ovat oikeutettuja, sillä erittäin suuret hallinnolliset kulut syövät katetta ja ainakin osa ihmisistä on valmiita maksamaan korkeita korkoja. Näin ollen korkeat korkotasot olisivat ainakin osittain hyödyksi, koska käytännössä vain varmasti kannattavat projektit saisivat alkunsa lainaa ottamalla.

3. RAHOITUSVAJERATKAISUJEN HISTORIAA

Jos rahoituspalveluita ei ole markkinoilla tarjolla riittävästi ja lainamarkkinat pyörivät tehottomina, eivät yrittäjät saa tarvitsemaansa rahoitusta ja palaavat palkkatöihin, esimerkiksi pienviljelijöiksi. Tämä on taloudellisesti vähemmän tuottavaa, joten hyöty jää optimaalista pienemmäksi. Niinpä rahoitusvajeen vähentämiseksi on yritetty löytää erilaisia ratkaisumalleja jo kauan.

3.1. Valtiojohtoiset lainaohjelmat

Monien kehitysmaiden hallitukset yrittivät paikata vähävaraisten rahoitusvajetta erilaisilla valtion tukemilla lainaohjelmilla vielä pitkälle 1980-luvulle asti, mutta ongelmaksi muodostuivat alhaiset takaisinmaksuasteet. Lainaa saaneet vähävaraiset näkivät lainat pikemminkin köyhäinapuna tai valtion antamana etuna, eivätkä olleet suostuvaisia takaisinmaksuun. Lisäksi suuret hallinnolliset ongelmat, monimutkaiset lainsäädännöt ja muodollisuudet, byrokraattiset ongelmat ja korruptio heikensivät lainaohjelmien tehokkuutta merkittävästi. Näin ollen valtion tukemat lainaohjelmat epäonnistuivat suuressa mittakaavassa pankkipalveluiden tarjoamisessa, eivätkä kannustaneet riittävästi itsenäiseen työhön ja taloudellisen riippumattomuuden sekä itsenäisyyden saavuttamiseen (Morduch 1999: 1569–1570).

Epäonnistuneita esimerkkejä rahoitusvajeratkaisuista löytyy siis paljon. Esimerkiksi Armendáriz de Aghionin ja Morduchin (2005: 8–9) mukaan Intian maaseudun kehitysohjelma (*India's Integrated Rural Development Program, IRDP*) oli massiivinen epäonnistuminen. Ohjelmassa yritettiin valtiollisen maaseudun palveluihin keskittyvän pankin kautta jakaa lainaa sosiaalisesti tärkeille kohteille. Periaatteena oli jakaa 30 prosenttia lainoista sosiaalisesti syrjäytyneille (alakastit ja kastittomat), 30 prosenttia naisille ja loput 40 prosenttia tarpeen mukaan. Intian hallituksen mukaan sosiaalisten tavoitteiden saavuttaminen oli yhtä tärkeää kuin taloudellisen tehokkuuden saavuttaminen.

Kumpikaan tavoitteista ei onnistunut, vaan valtion rahanjakajat kärsivät korruptiosta ja päällekkäisyyksistä projektin aikana. Tuloksena lainojen takaisinmaksuaste jäi 60 prosenttiyksikköön ja lainan uusi vain noin joka kymmenes lainanottajista. IRDP on yksi lukuisista valtiojohtoisista lainaohjelmista, jotka ovat jääneet jälkeen alkuperäisistä tavoitteistaan.

Yleisesti ottaen valtiojohtoisesti poliittisin motiivein tehdyt vähävaraisille tarkoitetut rahoitusohjelmat eivät ole tuottaneet toivottua tulosta. Hyvät tarkoitukset ovat valuneet osittain hukkaan, kun taloudellisen tehokkuuden ja omavaraisuuden saavuttamista on pidetty toissijaisena, vaikka pitkällä aikavälillä katsottuna se olisi kehitystä ylläpitävä ja näin ollen elintärkeä mittari.

Adamsin, Grahamin ja von Pischken (1984) mukaan kehitys jopa hidastui näiden valtiollisten lainaohjelmien vuoksi, sillä liian halvat lainat vääristivät markkinoita neljällä eri tavalla. Ensiksi valtion tukemat lainat ajoivat pois vanhat lainanantajat, joilla olisi ollut riittävästi informaatiota markkinoilla toimimiseen ja vähävaraisten lainanottajien luottamus jo valmiina. Toiseksi heidän mukaansa koron määräytyminen on rationaalinen toimenpide. Ne, jotka ovat valmiita maksamaan luotosta enemmän, ovat myös niitä, joiden projektit ovat tehokkaimpia. Näin ollen valtion tukemana alentuneet korot ohjaavat lainojen valumista huomattavasti satunnaisemmin sosiaalisten ja poliittisten syiden perusteella, ja monet optimaaliset lainanottajat jäävät ilman lainaa. Kolmanneksi valtiollisten pankkien intressi kerätä vähävaraisilta myös talletuksia on pieni, sillä rahavirta valtiolta pankeille on jatkuvaa. Näin lainanottajille ei löydy mielekkäitä ja tehokkaita säästömahdollisuuksia. Neljänneksi pankkien asema valtio-omisteisina instituutiona on hankala, sillä poliittinen paine edesauttaa mahdollisuutta lainojen unohtamiseen ja anteeksiantoon ja näin tehokkuuden vähenemiseen yhä enemmän.

Jotkut muutkin yhtyvät Adamsin ym. kritiikkiin. Esimerkiksi Braverman & Guasch (1986) tutkivat valtiollisia lainaohjelmia Afrikassa, Lähi-idässä, Latinalaisessa Amerikassa sekä Etelä- ja Kaakkois-Aasiassa. Tulokset osoittautuivat heikoiksi, sillä tutkimuskohteissa korot olivat karanneet 40–90 prosenttiyksikön väliin. Tämä johti resurssien allokaation pahaan vinoutumiseen, tehottomuuteen ja takaisinmaksun välttelyyn. Adamsin (1992: 52–53) mukaan taas Maailmanpankki tuhlaa rahaa tarpeettoman paljon

vastaaviin hankkeisiin. Adams syyllistää Maailmanpankkia poliittisen ja taloudellisen vastuunsa unohtamisesta. Osittain tämä saattaa pitää paikkaansa, mikä näkyy kun katsoo kuinka paljon rahaa Maailmanpankki on panostanut eri valtioiden tukemiin lainaohjelmiin. Hyvä ajatus on osittain mennyt hukkaan huonojen keinojen vuoksi. Täydellisestä mahalaskusta ei kuitenkaan voida puhua, sillä kuten Adamskin tunnustaa, ovat lainaohjelmat luoneet myös hyvinvointia.

Ylipäänsä pelkkä rahan säätelemätön lisäys rahoitusmarkkinoille ei auta. Esimerkiksi Hoff & Stiglitz (1998: 485–487) osoittavat tutkimuksessaan kolme syytä, joiden vuoksi rahoitusmarkkinat kärsivät rahan lisäämisestä väärin keinoin. Jos markkinoille lisätään rahaa valtiojohtoisesti, johtaa tämä usein lainanantajien suureen keskinäiseen kilpailuun ja lopulta kaikille kilpailijoille jää vain pieni määrä asiakkaita. Tämä taas johtaa korkeisiin marginaalikustannuksiin ja korkeisiin korkoihin. Toiseksi rahan määrän hallitsematon lisääntyminen laskee lainanottajien moraalia ja työmotivaatiota, sillä takaisinmaksun epäonnistuessa markkinoilta löytyy paljon muitakin lainaajia, joilta voi silti saada lainaa. Kolmanneksi lainaajien luotettavuus on lainanantajien näkökulmasta avainkysymys. Koska kaikki etsivät vain luotettavia lainaajia, tarvitsevat lainanantajat lisäinformaatiota, jonka hankkiminen taas maksaa. Näin ollen kustannukset ja sitä kautta korot nousevat jälleen. Hoffin & Stiglitzin (1998: 512–513) mukaan rahamassojen lisääminen nostaa siis lainanantajien kapasiteettia, mutta rahan marginaalikustannukset ja korot nousevat.

Bhattacharyan, Banerjeen ja Mukherjeen (2008: 2) mukaan vähävaraisten ihmisten taloudellisia työkaluja käsitellessä keskeisimmät ongelmat ratkaistaviksi ovat puolestaan helppo pääsy lainamarkkinoille (ei väliä, otetaanko laina tuotanto- vai kulutustarkoituksessa) sekä lainahankkeiden taloudellinen toteuttamiskelpoisuus.

Edellä mainittuja tutkimustuloksia arvioidessa voi havaita, etteivät monet vanhemmista valtiojohtoisista hankkeista ja lainaohjelmista ole olleet taloudellisesti toteuttamiskelpoisia. Onnistuneitakin esimerkkejä rahoitusinstrumenttien tarjoamisesta vähävaraisille löytyy, eivätkä epäonnistumiset ole suinkaan tarkoittaneet sitä, ettei vähävaraisilla olisi

lainkaan pääsyä lainamarkkinoille. Pikemminkin lainamarkkinat tällaisissa tilanteissa siirtyvät virallisilta tahoilta epävirallisemmille toimijoille.

3.2. Epäviralliset rahoituspalvelut vähävaraisille

Epäviralliset rahoituspalvelut täyttävät ihmisten rahoitustarpeita, jos viralliset instanssit ovat heidän ulottumattomissaan. Epäviralliset rahoituspalvelut ovat vähävaraisten parissa myös suhteellisen suosittuja vaihtoehtojen puutteesta johtuen. Mosleyn & Hulmen (1996) Indonesiassa tehdyn tutkimuksen mukaan jopa 70 prosenttia vähävaraisista ihmisistä otti lainoja epävirallisilta lainanantajilta. Morduchin ja Rutherfordin (2003: 5) mukaan Bangladeshissa kotitalouksien rahamääräisistä tuloista jopa kaksi kolmasosaa kulkee erilaisten rahoitusinstrumenttien läpi vuosittain. Vähävaraiset siis käyttävät rahoituspalveluita, ja silloin ongelmaksi muodostuvat korkeat korkotasot ja maksut, jotka johtavat tehottomuuteen.

Armendáriz de Aghion ja Morduch (2005: 58) jakavat epäviralliset luottoryhmät kolmeen pääryhmään:

- perhe, ystävät ja sukulaiset
- paikalliset, pitkäaikaiset toimijat (lainahait)
- kiertävät säästö- ja lainaliitot (*rotating savings and credit associations, ROSCA*) ja osuuskunnalliset toimijat (*credit cooperatives*)

Luotonannon toimiessa perheen, sukulaisten tai ystävien kesken luotonanto tai -otto on yleensä vastavuoroisuusperiaatteella tapahtuvaa ja usein korotonta toimintaa, jossa rahaa siirretään tarpeen vaatiessa molempiin suuntiin. Paikalliset, pitkäaikaiset toimijat tuntevat yhteisön ja ovat ansainneet mainetta rahanlainaajina perien usein korkeita korkoja; tästä syntyy nimitys lainahai. Kiertävät säästö- ja lainaliitot sekä osuuskunnalliset toimijat ovat kaikki eräänlaisia formaalimpien mikroluottojen esiasteita.

3.2.1. Osuuskunnat

Osuuskuntaperiaate lainaamisen apuvälineenä keksittiin jo 1800-luvulla Saksassa. Alullepanijana toimi pikkukaupungin pormestari Friedrich Raiffeisen, jonka innovaatio oli kerätä halukkailta lainaajilta ryhmälainoja maatalouden tarpeisiin. Rahat kerättiin niiltä, jotka kykenivät vapaaehtoisesti säästämään ja tällä tapaa osallistumaan. Kaikki osallistujat toivat pottiin säännöllisin väliajoin osuutensa, ja yhdessä säästetty potti jaettiin kokonaisuudessaan sijoittajille. Sekä lainanantajat että -ottajat olivat samassa osuuskunnassa, ja tärkeimmät päätökset tehtiin demokraattiselta pohjalta äänestämällä kukin osuutensa mukaisella äänimäärällä. Osallistujat olivat kaikki samasta yhteisöstä ja köyhimmätkin otettiin mukaan, mikäli he vain kykenivät tuomaan säästöjään pottiin säännöllisin väliajoin. Lainat olivat sekä pitkä- että lyhytaikaisia, ja niiden maksamatta jättämisestä annetut sanktiot olivat myös yhteisöllisiä (Guinnane 2002: 89–91).

Raiffeseinin menetot olivat menestyksellisiä ja Guinnanen (2002: 89) mukaan vuonna 1910 ryhmälainat palvelivat jopa 2,5 miljoonaa ihmistä kattaen 9 prosenttia Saksan pankkimarkkinoista. Prinz (2002: 15) väittää lainojen kasvattaneen kylien yhteisöllisyyttä niin voimakkaasti, että lainaaminen koettiin velvollisuudeksi omien työsuoritusten lisäksi. Näin pakollinen lainaaminen ja säästäminen ryhmälainojen kautta onnistuivat elintason noustessa myös vapaaehtoisessa muodossa. Osuuskuntalainojen etuna oli niiden luoma joustavuus, mutta ne vaativat myös hierarkkista organisointia ja huolellista järjestelyä niiden toteuttajilta.

3.2.2. Kiertävät säästö- ja lainaliitot

Kiertävät säästö- ja lainaliitot ovat vanhimpia keksittyjä säästämistapoja ja vaikuttavat suuresti edelleen varsinkin kehitysmaissa, mutta niitä löytyy myös teollistuneista yhteiskunnista. Niissä ryhmä ihmisiä kokoontuu tietyin väliajoin tietyn rahasumman kanssa ja kukin saa vuorollaan koko kerätyn summan. Kun kierros on päättynyt, voidaan liitto lopettaa tai aloittaa kierros alusta. Näin ollen jokainen mukana oleva jäsen sekä säästää että lainaa vuorollaan, sillä myös jo lainansa saaneet tuovat pottiin rahaa edelleen kunnes kaikki ovat saaneet osansa (Gugerty 2007: 251).

Kiertävien säästö- ja lainaliittojen rakenne on johdonmukainen, sillä niissä on selvästi havaittavissa alku ja loppu (Armendáriz de Aghion & Murdoch 2005: 59). Kiertävillä säästö- ja lainaliitoilla on selkeitä perusominaisuuksia, jotka määrittelevät niiden olemassaolon perusteita. Esimerkiksi kansantaloustieteen oletus ihmisten kärsimättömyydestä toimii hyvin näissä liitoissa, sillä muussa tapauksessa potin viimeisenä saava henkilö ei olisi mukana. Samoin helposti oletettavissa on liittojen paikallinen luonne, sillä käytännössä jäsenet usein tuntevat toisensa jo entuudestaan.

Etuina säästö- ja lainaliitoissa ovat joukossa toimimisen aiheuttama riskin minimointi ja rahan meneminen tuottavaan tarkoitukseen, sillä lainaajan täytyy maksaa myös omat vuoronsa. Ongelmana kiertävissä säästö- ja lainaliitoissa ovat toiminnan laajentamisen mahdottomuus, sillä osallistujille tuntemattoman mukaan ottaminen toimintaan on vaikeaa. Ongelmia on myös joustavuuden puutteessa, sillä maksaminen tapahtuu tasamääräisinä ja tiettyinä aikoina (Armendáriz de Aghion & Murdoch 2005: 59).

Säästö- ja lainaliitoissa sanktiomahdollisuutena toimii kielto pääsystä tuleviin lainakerroksiin. Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole riittävä sanktio, joten luottamusta voi olla vaikea löytää. Näin lainapotin saamisjärjestyksen määrittely muuttuu tärkeäksi. Esimerkiksi Keniassa epäluotettavimmiksi koetut henkilöt laitetaan jonon viimeisiksi, joten informaatio tulee tässäkin tapauksessa tärkeäksi osaksi prosessia. Muita sanktiomahdollisuuksia ovat esto tavaraluottoihin ja osuuskuntiin, aineellisiin tuloihin tai sosiaalisiin ja uskonnollisiin menoihin. Jäsenille motiiveja mukanaoloon ovat aikaisen potin mahdollisuus, rahoitusongelmat kotona sekä toisinaan ihmisille muodostuva ajatus säästämisen vaikeudesta yksin (Anderson, Baland & Moene 2009: 21).

4. MODERNIT MIKROLUOTOT EPÄKOHTIEN RATKAISUINA

4.1. Ryhmälainat

1970-luvulla bangladeshilainen ekonomisti Muhammad Yunus huomasi epäkohdan vähävaraisten rahoituspalveluissa. Hän alkoi jakaa pieniä lainoja köyhille ihmisille, jotka pyrkivät työllistämään itsensä. Ensimmäisenä lainavuorossa olivat 42 ihmistä, joiden yhteenlaskettu lainasumma oli vain 27 Yhdysvaltain dollaria (Yunus 2009: 1). Hänen innovaationsa oli jakaa mikrolainat ryhmälainoina. Mikäli laina myönnetään ryhmälle, kaksi ryhmän jäsentä saa aluksi lainan ja he kykenevät tekemään investointinsa. Jos nämä kaksi onnistuvat maksamaan lainaansa takaisin aikataulun mukaisesti, kaksi seuraavaa ryhmäläistä saavat lainansa. Jos he onnistuvat takaisinmaksussa, saa viimeinenkin ryhmän jäsen lainansa. Näin Yunusin innovaatio ratkaisi kaikki kolme luvussa kaksi mainittua ongelmaa. Koska muun ryhmän onnistuminen ratkaisee saavatko kaikki ryhmässä olevat lainansa, ovat lainaajat erittäin varovaisia sen suhteen, keitä huolivat ryhmäänsä. Heillä muodostuu motiivi auttaa toinen toistaan; erityisosaaminen ja -taidot voidaan jakaa. Samalla mahdollisesti vaikein informaatio-ongelma poistuu, koska takaisinmaksun seurannan hoitavat lainaajat itse lainanantajan sijaan (Varian 1987: 621–622).

Ryhmälainoja kohtaan on esitetty myös kritiikkiä. Ryhmälainaamisen puolestapuhujien oletus riskin siirtämisestä lainanantajalta lainanottajille pohjautuu vahvasti Stiglitzin (1990: 361–362) oletukseen siitä, että lainanottajien keskinäinen seuranta ja takaisinmaksamiseen pakottaminen on maksutonta. Ajatusta maksuttomuudesta on kuitenkin arvosteltu. Esimerkiksi Montgomery (1996: 289) väittää ryhmälainaamisen aiheuttavan liiallista kurinpitoa ja painetta lainanottajille, joka taas haittaa ryhmälainaamisen alkuperäisiä hyviä tavoitteita. Montgomeryn mukaan pelkona on lainojen takaisinmaksun kerääjien aiheuttama liiallinen paine pakottaa lainanottajia takaisinmaksuun, joten lainanottajien sosiaaliset kustannukset kasvavat huomattavasti ja koko laina saattaa osoittautua taakaksi. Joustavuuden puute ryhmälainojen kanssa saattaa siis osoittautua kohtalokkaaksi, ellei toiminta ole hyvin organisoitua.

4.2. Ryhmälainat haitallisen valikoitumisen ratkaisuna

Muhammad Yunusin alkuperäinen luotto ryhmälainoihin oli lähtöisin pienen skaalan skaalatuottojen aiheuttaman tuottavuusongelman ratkaisusta, mutta myöhemmin kävi ilmi, että ryhmälainat ratkaisevat muitakin ongelmia.

Kuten jo luvussa 2.2. tuli ilmi, haitallisen valikoitumisen ongelma syntyy, kun lainanantajilla ei ole riittävää informaatiota kategorisoida lainanottajia enemmän ja vähemmän riskisiin lainanottajiin. Jos tuollainen jako kyettäisiin tekemään, olisivat korkotasot erilaiset erityyppisille lainanottajille. Reaalimaailmassa informaatio on puutteellista, joten tuollaista mahdollisuutta ei ole. Näin ollen lainanantajat todennäköisesti päätyvät korottamaan korkotasoa kompensoidakseen riskisten sijoittajien määrää, joista monet eivät kykene takaisinmaksuun ja tuottavat lisäkustannuksia. Tämä aiheuttaa luonnollisesti tehottomuutta, kun hyvät lainanottajat eivät saa lainaa niin halvalla kuin ansaitisivat. Ongelma korostuu erityisesti niiden lainanottajien parissa, joilla ei ole varaa tarjota vakuuksia (Armendáriz de Aghion & Gollier 2000: 632).

4.3. Muut uudet mikroluottoinnovaatiot

Ryhmälainojen keksiminen on varmasti tunnetuin mikroluottoinnovaatio, mutta ainoa se ei suinkaan ole. Kuten Aubuchon & Sengupta mainitsevat (2008: 21) on, tärkeää nostaa esille myös kestolainaaminen (*progressive lending*), joka toimii myös luvussa 4.1. mainitussa Yunusin innovaatiossa, jota kutsutaan myös Grameen-malliksi. Kestolainaaminen kohdentuu jatkuvan rahoitustarpeen täyttämiseen, kun lainanantaja tarjoaa jatkuvasti entistä suurempia lainoja niille, jotka ovat onnistuneet takaisinmaksussa. Kestolainaaminen ja ryhmälainaaminen eivät kuitenkaan ole toisistaan riippuvaisia.

Kestolainaamisen pääperiaate perustuu kannustimien luomiseen. Ns. dynaamiset kannustimet syntyvät ilman turvautumista intensiiviseen valvontaan takaisinmaksussa, lainanvakuuteen tai sosiaalisiin sanktioihin, sillä niiden toimintaperiaate perustuu uhkaan poissulkemisesta myöhemmistä

lainoista. Näin mikroluottotoiminta lähenee perinteistä pankkitoimintaa (mm. Aubuchon & Sengupta 2008: 14, Armendáriz de Aghion & Murdoch 2005: 122).

Aubuchon ja Sengupta (2008: 14) korostavat dynaamisten kannustimien merkitystä takaisinmaksun joustavuuden parantamisessa. Jos lainanantaja ei kykene maksamaan takaisin sovituissa aikataulussa, hän kykenee entistä joustavammin neuvottelemaan maksuehtoja itselleen paremmin sopiviksi. Tämä tapahtuu esimerkiksi pidentämällä laina-aikaa. Näin hänen ei tarvitse laiminlyödä maksamista kokonaan ja kärsiä sen seurauksia. Rangaistuksena hän kuitenkin menettää oikeuden tuleviin suurempiin lainoihin siksi aikaa, kun hänen vanhat lainansa on maksettu. Dynaamiset kannustimet toimivat näin myös ryhmälainoissa, sillä kenellekään jäsenelle ei tule sanktioita, eikä koko ryhmän kannata laiminlyödä takaisinmaksua. Yksilöiden henkilökohtainen vastuu lainoistaan kasvaa. Käytännössä uudistus on erittäin hyödyllinen, sillä esimerkiksi maatalouteen pohjautuvien lainojen takaisinmaksu on helpompaa sadonkorjuun jälkeen kuin kasvukauden aikana.

Dynaamisten kannustimien ongelma on niiden aiheuttama tehottomuus takaisinmaksussa. Jos lainanottajille annetaan mahdollisuus tehdä yksittäisiä sopimuksia, on vaarana jatkuva maksujen erääntyminen. Näin ollen kaikkien lainanantajien tulisi tehdä itselleen tiukat säännöt, joita ne noudattavat tarkasti ilman poikkeuksia. Samoin aikaisin aloitettu takaisinmaksu helpottaa lainanantajien taakkaa riskien tunnistamisessa, joten takaisinmaksamisen aikataulu toimii ennakkovaroitussysteeminä pankeille (Silwal 2003: 54).

Toisaalta McIntosh, de Janvry ja Sadoulet (2005: 1002–1003) identifioivat dynaamisten kannustimien kompastuskiveksi kilpailun lainamarkkinoilla. Jos mikrolainanantajille tulee kilpailua, on lainanottajilla houkutus ottaa samaan aikaan useita lainoja eri lainanantajilta. Tämä johtaa ylivelkaantumiseen ja mahdollisesti velkakierteeseen, kun kuluttajat joutuvat ottamaan uuden lainan maksaakseen vanhan lainan takaisin. Tämän mahdollisesti syntyvän ongelman ratkaisemiseksi Armendáriz de Aghion ja Morduch (2005: 128) ehdottavat luottovirastoa, joka ylläpitäisi lainanottajien luottohistoriaa eri pankeissa ja jakaisi tietoa kaikille lainanantajille päällekkäisyyksien ja takaisinmaksujen laiminlyöntien välttämiseksi. Yhtäältä McIntosh ym. (2005: 1002–1003) eivät näe ongelmaa aivan yhtä laajana, sillä heidän mukaansa lainaottajat eivät liiku lainanantajalta toiselle ainakaan kovin nopealla aikataululla, vaikka se olisikin

mahdollista. Tämä selittyy osittain sillä, että vaikka virallista luotonvalvontaa ei olekaan olemassa, tiedetään lainanantajien vaihtavan tietojaan epävirallisesti erityisesti köyhillä maaseutualueilla, joilla lainanottajan hyvä tai huono maine kantaa pitkälle. Kaupungeissa ja väkirikkailla alueilla ongelma korostuu.

Yunus ratkaisi siis lainaan tarvittavien vakuuksien puutteen ryhmälainoilla, mutta uudempia keksintöjä vakuuksien hoitamiseksi on tehty. Armendáriz de Aghion ja Morduch (2005: 134–136) mainitsevat esimerkin indonesialaisesta pankista, Bank Rakyat Indonesiasta (BRI), joka toimii mikrolainamarkkinoilla vaatien vakuuksia. Erona perinteisiin pankkeihin ja muihin lainantajiin on BRI:n moderni näkökulma vakuuksiin. BRI ei arvota vakuuksia perinteisten lainainstituutioiden tapaan niiden jälleenmyyntihinnan perusteella, vaan arvioi niiden arvoa nimenomaan lainanottajien näkökulmasta. Näin vakuuden käsitteellinen arvo syntyy siitä, kuinka arvokas vakuus on lainanottajalle itselleen. BRI:n ajatus tällaisesta periaatteesta arvonmäärityksessä on merkittävä, sillä sen ei tarvitse nostaa korkotasoaan myöntääkseen lainan. BRI:n näkökulma lainavakuuksiin on perinteistä mallia joustavampi, eikä estä vähävaraisiakaan saamasta lainaa. Tästä osoituksena BRI:n oma tutkimus vuodelta 2000, josta de Aghion ja Morduch (2005) ovat laskeneet, että 88 prosenttia potentiaalisista lainanottajista omistaa näillä mittareilla hyväksyttävää varallisuutta saadakseen lainalleen vakuuden.

Bangladeshilainen mikroluotto-organisaatio SafeSave puolestaan kerää vakuudet perinteisellä tavalla rahamääräisenä. Tämä tapahtuu käytännössä auttamalla vähävaraisia ihmisiä säästämässä, jotta nämä saisivat kootuksi itselleen perinteisen, rahamääräisen vakuuden, ja olisivat näin ollen lainakelpoisia. SafeSaven kerääjät käyvät lainanhakijoiden kotona keräämässä näiden säästöt, jotka sitten ajan myötä kertyvät luotoksi (Bauchet 2010).

Suurimpia läpimurtoja mikroluottojen käsittelyssä ovat myös julkiset takaisinmaksut, jotka tuovat kuusi erilaista etua lainanantajan kannalta Armendáriz de Aghionin ja Morduchin mukaan (2005: 138):

- lainanottajat tekevät kaikkensa suorittaakseen takaisinmaksun välttääkseen sosiaalisen stigman,
- pankin transaktiokustannukset vähenevät kun kaikki takaisinmaksut kerätään kerralla,

- julkisissa ryhmätapaamisissa tiedonvälitys on tehokasta molempiin suuntiin,
- koulutuksen ja tietotaidon välitys varsinkin vähäosaisimmille lainanottajille,
- potentiaaliset lainanottajat kokevat lainanantajan läheisemmäksi, ja
- lainanantajan sisäinen kontrolli lisääntyy ja huijauksen mahdollisuus pienenee.

Mainituista esimerkeistä Rai ja Sjöström (2004: 230) nostavat esille erityisesti ristikkäisraportoinnin (*cross-reporting*) merkityksen ryhmälainojen tehokkuuden kannalta. Ristikkäisraportointi merkitsee sitä, että pankki kerää kaikilta lainaajilta tietoja toisista lainaajista. Heidän mukaansa ristikkäisraportointi tehostaa huomattavasti lainanottajien halukkuutta auttaa toisiaan takaisinmaksussa, jonka lisäksi ristikkäisraportointi on toteutettavissa erittäin pienillä kustannuksilla. Rai ja Sjöströmin mukaan ristikkäisraportit ovat hyödyllisiä, vaikka lainanottajat tekisivät raportejaan yhteistyössä jättäen tahallaan paljastamatta mahdollisia riskitekijöitä. Toisaalta myös esimerkiksi mikrolainainstituutioista vanhimman ja tunnetuimman eli Grameen Bankin voidaan ajatella keräävän ristikkäisraportteja julkisten takaisinmaksujen aikana.

Uusin innovaatio mikroluottomarkkinoilla on mobiiliteknologian hyödyntäminen. Hanouch & Rotman Parker (2013: 1) raportoivat yli 150 yrittäjänä 72 maassa yrittävän toimia luottomarkkinoilla matkapuhelinten välityksellä, ja heidän piirissään toimii yli 80 miljoonaa asiakasta. Vaikka mobiiliteknologia saattaa tulevaisuudessa toimia merkittävänä apuvälineenä rahan transaktiokustannusten laskemisessa, Hanouch & Rotman Parker (2013: 15–16) myös huomauttavat etteivät mikroluottotoimijat ole olleet markkinakehityksen kärjessä, vaan pikemminkin teknologiaa parhaiten hyödyntäneet mikroluotto-organisaatiot toimivat ainakin toistaiseksi kehittyneillä luottomarkkinoilla joilla palveluita hyödyntävät asiakkaat ymmärtävät mobiiliteknologian edut tällaisessa toiminnassa. Näin ollen Hanouch ja Rotman Parker päättelevätkin, että mikroluottotoimijoiden olisi hyödyllisempää odottaa infrastruktuurin kehitystä ennen kuin ne alkavat hyödyntää uutta teknologiaa täysimittaisesti.

5. MIKROLUOTTOINSTITUUTIOIDEN TOIMINTATAVAT

Mikroluottoinstituutioiden tehokkuuden tutkimisessa kaksi tilastoa keräävää organisaatiota ovat äärimmäisen tärkeitä, ja oikeastaan ainoita organisaatioita, jotka tilastoja julkisesti kokoavat. Vuodesta 1997 lähtien vuosittain järjestetty mikroluottoinstituutioiden huippukokous (*Microfinance Summit Campaign*) kerää vuosittain huomattavan määrän tilastotietoa eri mikroluottoinstituutioilta ja tarjoaa runsaasti tilastomateriaalia tutkijoille ja asiasta kiinnostuneille (Microcredit Summit 2014). Toinen merkittävä tilastoja keräävä taho on CGAP:n johdolla vuonna 2002 perustettu *Microfinance Information Exchange* (MIX), jonka tarkoituksena on tarjota yksityiskohtaista tietoa mikroluottoinstituutioiden taloudellisesta ja sosiaalisesta suorituskyvystä sekä tarjota liiketoiminnallista informaatiota niin sijoittajille kuin markkinoiden omille toimijoillekin (Microfinance Information Exchange 2014). Molempien voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden tavoitteena on mikroluottosektorin taloudellisen läpinäkyvyyden parantaminen.

5.1. Mikroluottoinstituutioiden jaottelu luottotapojen perusteella

Gonzalez (2009: 1–2) toteaa mikroluottoinstituutioiden olevan erikokoisia, niillä olevan erilaiset tavoitteet, erilaiset kohderyhmät ja erilaiset tuoteportfoliot. Gonzalez jakaa mikroluottoinstituutiot neljään pääryhmään niiden tarjoamien lainatyyppien perusteella:

- kaupallisia luottoja myöntävät instituutiot (*Commercial loans*),
- kulutusluottoja myöntävät instituutiot (*Consumption loans*),
- asuntolainoja myöntävät instituutiot (*Mortgages*), ja
- mikroyrityslainoja myöntävät instituutiot (*Microenterprise loans*).

Kaupalliset luotot sisältävät formaalit, hieman suuremmat pienlainat, joita ei lasketa mikroyrityslainoiksi. Nämä sisältävät myös lainat jo vakiintuneille mikroyrityksille, eikä näissä ole otettu huomioon, minkä tyyppinen vakuus lainaa vasten on tarjottu. Kulutusluottoja myönnetään lainanottajien palkkojen ja muiden vakituisten tulonlähteiden perusteella.

Asuntolainoissa vakuutena toimii useimmiten itse kiinteistö, ja takaisinmaksukyky koostuu liiketoiminnan tuotoista, palkoista ja muista tuloista. Mikroyrityslainat taas viittaavat mikroluottoihin niiden tunnetuimmassa merkityksessä. Takaisinmaksukyky koostuu uuden mikroyrityksen tuotoista ja suurin intressi takaisinmaksuun syntyy dynaamisista kannustimista.

Alalla lisääntynyt kilpailu on vain lisännyt tuotetarjonnan erilaistumista. Siitä huolimatta lainatyyppejen erilaiset jakaumat eivät selitä mikroluottoinstituutioiden erilaisia kasvunopeuksia. Huomio on merkittävä, sillä sen perusteella tuotetarjonnan runsas monipuolistuminen ei paranna mikroluottoinstituution kasvumahdollisuuksia ainakaan merkittävästi. Yksikään eri luottovaihtoehdoista ei ole lähtökohtaisesti muita tuottavampi. Näin ollen vaikuttaa ristiriitaiselta, että tästä huolimatta monet mikroluottoinstituutiot pyrkivät kasvamaan nimenomaan erilaistamalla tuotetarjontaansa maantieteellisen laajentumisen sijaan (Gonzalez 2009: 12).

Mikroluotot saattavat joko nostaa tai laskea bruttokansantuotetta pitkällä aikavälillä, sillä mikroluottojen käyttö saattaa joko nostaa tai laskea tehostomien ja täysimittaisten olemassa olevien teknologioiden käyttöä. Näin mikroluotoilla ei olisi merkitystä taloudellisessa kehityksessä. Huonoimmassa tapauksessa mikroluotot luovat pitkällä aikavälillä vain negatiivisia kasvuvaikutuksia. Tässä nousee esille säästämisasteen merkitys. Avainasemaan mikroluottojen hyvinvointivaikutuksien tutkimuksessa on ns. kehittymisaste (*graduation rate*), jolla tarkoitetaan mikroyritysten kehittymistä pieniksi ja keskisuuriksi yritysiksi (Ahlin & Jiang 2008: 1).

Ahlinin ja Jiangin (2008) logiikka on ymmärrettävissä erityisesti todella köyhien lainanhakijoiden osalta, sillä esimerkiksi yksittäinen ompelija on neuloineen joka tapauksessa vähemmän tuottava kuin ompelukoneen kanssa toimiva henkilö. Joka tapauksessa Ahlin ja Jiang kehottavat mikroluotto-organisaatioita panostamaan entistä enemmän säästöohjelmiin ja jättämään lainaamisen vähemmälle. Empiirisiä todisteita tälle teorialle ei kuitenkaan ole vielä löydetty.

Taulukko 1. Mikroluotto-organisaatioiden maantieteellinen jakautuminen ja lainanottajien määrä (Daley-Harris 2009).

Alue	Mikroluotto-organisaatioiden määrä	Asiakkaiden määrä
Saharan eteläpuoleinen Afrikka	935	8 411 416
Aasia & Tyynimeri	1 727	112 714 900
Lähi-itä & Pohjois-Afrikka	85	17 222 274
Latinalainen Amerikka & Karibia	613	6 755 569
Pohjois-Amerikka ja Länsi-Eurooppa	127	54 466
Itä-Eurooppa & Keski-Aasia	65	3 372 280
Yhteensä	3 552	133 030 914

Ahlinin ja Jiangin johtopäätös saattaa kuitenkin olla puutteellinen, sillä mikroluotot ovat kasvaneet jo valtavan suureksi osaksi erityisesti kehittymättömien rahoitusmarkkinoiden taloudenhoitoa kuten myös taulukosta 1 voidaan havaita. Mikroluottoinstituutioiden ja erityisesti niiden palvelemien asiakasmassojen määriä katsoessa onkin selvää, että mikroluottoinstituutioille on olemassa suuri tilaus. Ahlinin ja Jiangin huomio kehitymisasteesta on kuitenkin hyvä, ja se tulisi ottaa jatkossa entistä paremmin huomioon mikroluottotoimintaa kehitettäessä.

5.2. Mikroluottojen tehokkuuden mittaaminen

Mikroluottojen tehokkuuden mittaaminen on varsin haastavaa saatavilla olevan datan vähäisyyden ja epätarkkuuksien vuoksi. Kyse on myös erilaisten mittareiden määrittämisestä, mikä ei ole lainkaan helppoa, kun ottaa huomioon kuinka paljon erilaisia mikroluottolaitoksia ja luottotapoja markkinoilla on tarjolla. Myös maantieteellinen jakautuminen, mikroluottojen suuruusluokkien raju vaihtelu sekä vähävaraisuuden määritelmän suhteellisuus luovat asiaan omat vaikeutensa.

Montgomery & Weiss (2005: 392) vertailevat mikroluotoista tehtyjen tutkimusten tuloksia Aasiasta ja Etelä-Amerikasta käyttäen kolmea mittaria: 1) mikroluotto-ohjelmien ulottuvuus ns. kroonisesti vähävaraisiin (*core poor*), 2) mikroluottojen tehokkuus kotitalouksien avustamisessa köyhyysrajan yläpuolelle, ja 3) mikroluottojen kustannustehokkuus köyhyyden vähentämisessä.

Toisaalta seuraavaksi ongelmaksi muodostuu olemassa olevien tutkimusten laajuus. Kuten Montgomery & Weiss (2005: 412) jatkavat, yleisesti ottaen tutkimukset ovat keskittyneet vain yhteen yllä olevista mittareista.

5.3. Mikroluotot Aasiassa

Mikroluottojen voidaan sanoa kehittyneen tähän mennessä eniten Aasiassa. Kuten taulukosta 1 voi nähdä, mikroluotto-organisaatioiden määrä on Aasiassa aivan eri tasolla kuin muissa maanosissa. Aasiassa mikroluotoilla on jo pitkä historia, jonka lisäksi Aasian mikroluottojen käyttäjien määrä on suuri verrattuna muihin maanosiin (taulukko 1). Grameen Bankin toimintaa ja historiaa tutkineen Hulmen (2008: 4–6) mukaan lähtökohtana mikroluotoille oli nimenomaan köyhyyden vähentäminen ja hyvinvoinnin lisääminen kohdealueilla. Grameen Bank sai alun alkaen huomattavan paljon erilaisia tukia valtiolta ja yksityisiltä lahjoittajilta ja vaikka tulokset köyhyyden vähentämisessä olivatkin rohkaisevia, ajautui pankki talousongelmiin kun tarvittavaa tehokkuutta ei vielä löytynyt. Hulmen (2008: 7–8) mukaan tämä johti ratkaiseviin muutoksiin pankin toiminnassa, kun lainanottajien takaisinmaksusta huolehtimisesta ja säästämisestä tuli entistä tärkeämpää. Näin ollen Grameen Bank on muuttunut aiemmasta muiden tuen avulla sinnittelevästä, altruistisin tavoittein toimivasta organisaatiosta liiketoimintamalliltaan kannattavaksi ja vakavaraiseksi pankiksi, jossa kustannustehokkuus tulee ensimmäisenä. Toisaalta tämä on aiheuttanut ristiriitaa pankin alkuperäisten tavoitteiden kanssa, sillä kaikista vähävaraisimmat ihmiset ovat jääneet asiakaskunnassa sivullisen rooliin (Hulme 2008: 9).

Caudillin, Gropperin ja Hartarskan (2009: 669) tutkimustulokset myötäilevät Hulmen huomioita. Heidän mukaansa nimenomaan säästämiseen panostavat mikroluottoyritykset toimivat kustannustehokkaammin kuin tukitoimintojen ja lahjoitusten perusteella toimivat mikroluotto-organisaatiot. Myös Keski-Aasian mikroluotto-organisaatiot ovat muuttuneet viime vuosina kustannustehokkaammiksi kuin muun maailman vastaavat, mutta syitä ilmiölle he eivät ole löytäneet. Toistaiseksi Aasiassa mikroluotoilla on kuitenkin saavutettu suurempi kustannustehokkuus kuin muualla maailmassa.

Grameen Bankin lisäksi suurimpiin aasialaisiin toimijoihin kuuluu jo aikaisemmin mainittu indonesialainen Bank Rakyat Indonesia (BRI). BRI on hyvä esimerkki vanhasta mikroluotto-organisaatiosta Aasian markkinoilla, joka on kehittänyt toimintaansa myös kustannustehokkaaksi. Berenbach ja Churchill (1997: 14–15, 38) kehuvat BRI:tä ja koko Indonesian mikroluottomarkkinoita jopa maailman kehittyneimmiksi. Heidän mukaansa niin levinneisyys, ulottuvuus kuin kannattavuuskin on Indonesiassa maailman kärkeä. Donaghue (2004: 52–53) kuitenkin huomauttaa, että varsinkaan BRI:n palvelut eivät kata kaikista köyhintä kansanosaa, eivätkä muutkaan alueen toimijat palvele vielä niin suurta osaa väestöstä kuin olisi mahdollista. Samoin jo Indonesian sisäiset alueelliset eroavaisuudet luottotoimintojen ulottuvuuden suhteen ovat suuria, joten kehitettävää löytyy edelleen.

Bangladeshin ja Indonesian esimerkit näyttäisivät siltä, että mikroluotto-organisaatiot ovat unohtaneen alkuperäiset, humanit tarkoituksensa nimenomaan vähävaraisten ihmisten avustajina. Tätä kustannustehokkuuden tavoittelua vähävaraisten palvelun kustannuksella kutsutaan tavoitteista harhautumiseksi (*mission drift*). Mersland ja Ström (2010: 35–36) eivät kuitenkaan löydä tällaisesta minkäänlaisia merkkejä tutkimuksessaan. Itse asiassa päinvastoin, Merslandin ja Strömin mukaan mikroluotto-organisaatioiden ulottuvuus myös köyhimpiin on jopa lisääntymässä, kun mikroluottoala vanhenee ja kehittyy, koska alalla toimivat yritykset kykenevät vähentämään jokaisen lainanottajansa yksittäisiä kustannuksia ja säästämään muissa sivukuluissa.

Fernando (2006: 5–7) kehuu kovasti kehitystä edellä mainituissa Bangladeshissa ja Indonesiassa sekä Intiassa ja Kambodžassa, mutta muun Aasian osalta tilanne vaikuttaa olevan edelleen avoinna. Hänen mukaansa mikroluotto-organisaatiot

ovat epäonnistuneet varsinkin Vietnamissa ja Kiinassa suurista valtiontuista huolimatta, sillä kustannustehokkuuteen ei ole ylletty, vaan toiminta on lähestulkoon täysin riippuvaista valtioiden jatkuvista tulonsiirroista. Markkinat ovat Aasian valtavilla markkinoilla vielä hyvin erilaisia ja erot mikrolainamarkkinoilla massiivisia. Siitä huolimatta esimerkiksi Bangladeshin ja Indonesian taloudellisesti tehokkaat esimerkit kannustavat alan kehitystä. Mikrolainamarkkinat ovat muuttuneet entistä kattavimmiksi pelkkien ryhmälainojen sijaan, eikä kehitykselle näy loppua (Rutherford 2003: 7–8). On kuitenkin hankala nähdä esimerkiksi ryhmälainojen toimivan kaikkialla optimaalisen tehokkaasti, joten erilaisten palvelumallien syntyminen ja vanhojen mallien kehittyminen kykenee kasvattamaan tarjontaa ja lisäämään markkinoiden eri toimijoiden kannattavuutta ympäri Aasiaa.

Kaiken kaikkiaan Aasia näyttää olevan tällä hetkellä edelläkävijä innovatiivisten mikroluottojen hyödyntämisen suhteen. Aasian mikroluottoorganisaatioiden kustannustehokkuuden kasvu ei ole vähentänyt niiden merkittävää vaikutusta hyvinvoinnin lisäämiseen. Myös vaikutukset köyhyyden vähentämisessä ovat olleet vakuuttavia.

5.4. Mikroluotot Etelä-Amerikassa

Mikroluottoalan lähtökohdat Etelä-Amerikassa ovat täysin erilaiset kuin Aasiassa. Etelä-Amerikassa mikroluottoalan ensiaskeleita otettiin 1980-luvulla Boliviassa, jossa olosuhteet olivat varsin erilaiset verrattuna Yunusin alkuperäiseen innovaatioon Aasiassa. Esimerkiksi Boliviassa taloudellisten ja poliittisten olosuhteiden nopeat muutokset, kuten sosialismista luopuminen ja taloudellinen vapautuminen, ovat aiheuttaneet huomattavan kasvun työttömyydessä, kun tappiota tehneet valtiojohtoiset yritykset lopetettiin. Tämä aiheutti suuren muuttoliikkeen, kun maaseudulla työttömiksi jääneet ihmiset muuttivat kaupunkiin. Kun töitä ei kuitenkaan löytynyt, oli ihmisten työllistettävä itse itsensä, jolloin syntyi tarve mikroluotoille (Rutherford 2003: 5). Nykyään mikroluottotoiminta on kuitenkin jo melko laajamittaista Etelä-Amerikassa, kuten taulukosta 1 voi havaita.

Eteläamerikkalainen näkemys mikroluottoihin oli siis jo lähtökohtaisesti erilainen kuin Aasiassa. Rutherford (2003: 5) jatkaa erojen näkyvän nimenomaan rakenteellisten muuttujien aiheuttamissa seurauksissa. Siinä missä mikroluotto-organisaatiot lähtivät Aasiassa köyhyyden vähentämisestä varsinkin maaseudulla, tähtäsivät mikroluotot Etelä-Amerikassa enemmän kaupunkialueille sekä mikroyritysten luomiseen ja auttamiseen kuin köyhyyden vähentämiseen sinänsä. Luotonantajat ja valtiolliset toimijat kohdensivat toimenpiteitään entistä enemmän aktiivisesti toimiviin vähävaraisiin ihmisiin ja mikroyrittäjiin, joiden rahoitusvajetta yritettiin täyttää. Näin ollen mikroluotot nähtiin myös mahdollisena bisneksenä ja rahantekovälineenä sekä jopa kaupallisten pankkien mahdollisena luotonantovälineenä. Toisaalta lähtökohtaisesta kustannustehokkuudesta huolimatta ongelmaksi muodostui mikroluottoinstituutioiden rajallinen ulottuvuus köyhimpien keskuuteen. Bisneslähtöisessä ajattelutavassa kaikista köyhimmät jäävät auttamatta edelleen rahoituspalveluiden tarjonnan ulkopuolelle.

1990-luvulle tultaessa monet mikroluotto-organisaatiot olivat jo saavuttaneet taloudellisesti stabiilin tilan. Tämä kuitenkin aiheutti kilpailun osittaisen ylikuumenemisen ja mikroluottoalan hallitsemattoman kasvun Latinalaisessa Amerikassa (Ramirez 2004: 7–8). Business Latin America (2007: 6) kertoo mikroluottoalan kasvaneen jo 15 vuotta ja silloiseksi kasvuvauhdiksi lehti ilmoitti jopa 30 prosenttia vuodessa.

Mikroluottoyritysten kilpailun koventuminen on johtanut myös entistä enemmän yksityislainojen suuntaan ryhmälainojen sijaan (Ramirez 2004: 9). Tämä vaikeuttaa tavoitteiden saavuttamista, mikäli rahoituspalveluja halutaan tarjota enemmän myös kroonisesti vähävaraisille. Saman asian toivat esille myös Montgomery ja Weiss (2005: 394) sekä Rutherford (2003: 5), jotka pelkäävät eteläamerikkalaisten mikroluotto-organisaatioiden kaupallistuneen liian nopeaan tahtiin ja unohtaneen aiemman tavoitteensa köyhyyden vähentämisessä.

Ramirezin (2004: 11) vertailussa mikroluottojen kustannustehokkuutta Aasiassa ja Etelä-Amerikassa vertaillaan inflaatiokorjatulla pääoman tuottoasteella (*Return on Assets*) käyttäen tilastoina vuoden 2003 Microbanking Bulletin tietoja. Tuloksissa Aasia on Etelä-Amerikkaa edellä, joten keskimäärin aasialaiset

mikroluotto-organisaatiot ovat olleet eteläamerikkalaisia organisaatioita tuottavampia. Yllättävän tuloksen selityksestä käynee mikroluottoalan taipumus painottua vain muutamille suurille toimijoille, kuten Montgomery ja Weiss (2005: 393) sekä Ramirez (2003: 8) itse huomauttavat.

Etelä-Amerikassa mikroluottoalan kasvu on tuonut alalle paljon uusia yrittäjiä, mutta suurempien alalla toimijoiden skaalatuotot johtavat pienempiin kustannuksiin ja suurempaan suhteelliseen etuun kilpailussa. Täten Etelä-Amerikassa suuret mikroluotto-organisaatiot kasvavat ja rikastuvat entisestään, kun taas pienemmillä organisaatioilla sykli kulkee vastakkaiseen suuntaan. Päätelmää tukee myös Barbozan ja Barreton (2006: 329–330) tutkimustulokset Meksikosta. Heidän mukaansa organisaation oppimisprosessi on olennainen osa menestyvän mikroluotto-organisaation luomista. Näin ollen vanhemmat alalla toimijat olisivat luonnollisessa etulyöntiasemassa uusien tulijoiden sijaan.

Toisaalta Etelä-Amerikassa eri valtioiden väliset ympäristöt mikroluotoille poikkeavat toisistaan huomattavasti muita maanosia enemmän. Mikroluotto-organisaatiot Etelä-Amerikassa eivät ole vielä saaneet riittävästi jalansijaa alueen suuremmissa kansantalouksissa (varsinkaan Meksikossa ja Brasiliassa) eikä maaseudulla (mm. Business Latin America 2007, Montgomery & Weiss 2005: 393, Ramirez 2004: 4), joten kasvuvaraa näyttäisi olevan huomattavan paljon. Varsinkin Ramirez (2004: 14–15) uskoo kehittymättömien mikroluottomarkkinoiden mahdollisuuteen, sillä Etelä-Amerikan suurimmissa valtioissa mikroyritykset muodostavat esimerkiksi Meksikossa 26 ja Brasiliassa 16 prosenttia maiden bruttokansantuotteesta. Hänen mukaansa mikroyritysten suuresta merkityksestä ja määrästä huolimatta Latinalaisessa Amerikassa vain 2,6 prosenttia alueen noin 59 miljoonasta mikroyrityksestä käyttää mikroluotto-organisaatioiden palveluita, ja vain 5 % mikroyrityksistä käyttää mitään luottoja. Tämä viittaisi epävirallisten rahoituslähteiden suureen osuuteen alueella, mikä tarkoittanee rahoitusmarkkinoilla olevan huomattavan suurta tehottomuutta ja palveluiden tarjonnan puutetta.

5.5. Mikroluotot Afrikassa

Formaalien mikroluottojen historia Afrikassa on potentiaalista huolimatta suhteellisen lyhyt, sillä afrikkalaiset mikroluotto-ohjelmat saivat alkunsa vasta 1990-luvun alkupuolella, vaikka jo vuosikymmenien ajan mikroluottoja edeltävät innovaatiot, kuten em. kiertävät lainaliitot olivatkin saavuttaneet suosiota (Kyereboah-Coleman & Osei 2008: 237).

Afrikka on toistaiseksi ollut mikroluottojen kannalta arvaamaton toimipaikka. Yli 780 miljoonan asukkaan mantereella noin puolet ihmisistä elää köyhyysrajan alapuolella ja köyhyys on monin paikoin syvempää Afrikassa kuin muualla maailmassa. Vain viidenneksellä kotitalouksista on mahdollisuus käyttää formaaleja rahoituspalveluita. Afrikan väestötiheys on verrattain pieni, mikä nostaa valvonta- ja transaktiokustannuksia ja tekee näin alalle tahtovien tulijoiden tilanteen entistä mutkikkaammaksi (mm. Ashcroft 2008: 5). Toisaalta vähävaraisten ihmisten suuri määrä, formaalien rahoituspalveluiden pieni määrä sekä suuri epävirallisten rahoituspalveluiden tarjonta- ja käyttömäärä varsinkin keskimääräistä köyhempien keskuudessa viittaa suureen potentiaaliin (Ashcroft 2008: 6). Suureen kasvupotentiaaliin viittaa samaten Gallup Poll Briefingin tuore tutkimus, jonka mukaan Afrikan 6,5 miljoonaa mikroluotonottajaa edustavat vain kolmea prosenttia potentiaalisista markkinoista Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Kyselyn mukaan vain noin kaksi viidestä alueen asukkaasta on tietoinen mikroluotto-organisaatioiden olemassaolosta ja toiminnasta omassa elinympäristössään (Marlar 2010).

Tähän päivään mennessä Afrikassa onkin syntynyt muutama mikroluottoalan suuruus. Afrikan suurimmille mikroluottotoimijoille huomattavan tyypillistä on niiden kannattavuusaste. Suurimmat toimijat ovat Afrikassa usein kannattavimpia ja usein myös vanhimpia organisaatioita (Ashcroft 2008: 6).

Afrikassa mikroluottoalan yksi suurimmista mahdollisuuksista on säästämisen mahdollistaminen ja korostaminen. Säästämisellä saattaa olla suuri vaikutus talouden kasvuun Afrikassa, jossa valtiontalouksien luotonantorajoitteet ovat velkaantumisten vuoksi korkeat. Periaatteessa säästämisasteiden kasvu voisi lisätä investointien määrää ja parantaa niiden omaa, tasaista taloudellista kasvua ja tehdä Afrikan kansantalouksista vähemmän riippuvaisia ulkopuolisesta avusta (United Nations Department of Economic and Social

Affairs 2000: 1). Ashcroft (2008: 8) huomauttaa Afrikan mikroluottojen määrän kasvavan jopa noin miljardin dollarin vuosivauhtia, joten säästämisen saaminen luottotoimijoiden rahoituslähteeksi olisi myös kustannustehokasta. Samoin tutkijat (mm. Ashcroft 2008: 6, Armendáriz de Aghion & Morduch 2005) huomauttavat säästämiskulttuurin olevan monissa Afrikan maissa lähestulkoon olematonta ja tarvitsevan huomattavaa lisäkehitystä.

Mikroluottosektorin tulevaisuus Afrikassa näyttää kuitenkin suhteellisen valoisaalta. Uusimmat tiedot globaalien talouskriisien pahimmalta vuodelta 2008 näyttäisivät Afrikan kannalta suhteellisen hyvältä, sillä varsinkin vähävaraisimman Afrikan mikroluottomarkkinat kestivät iskut verrattain hyvin. Markkinoiden kokonaiskasvu jatkui 13 prosentin voimalla ja etenkin säästämistason kehittyminen vaikuttaisi edelleen hyvältä. Toisaalta markkinat ovat edelleen paljolti ulkopuolisten rahoittajien varassa, ja kehittämistä tarvitaan niin infrastruktuurin kuin politiikankin tasolla. Varsinkin lainarekisterien perustamisessa ja informaation määrässä ja laadussa on edistytty, mutta parantamista vaaditaan edelleen markkinoiden tasapainottamiseksi. Hyvänä merkinä voidaan kuitenkin pitää sitä, että Afrikassa jo 26 maassa joko on jo olemassa valtiollinen luottotietorekisteri tai sellaista ollaan perustamassa, ja myös yksityisiä luottorekistereitä on alkanut saapua markkinoille. Näin mikroluottomarkkinat myös liittyvät entistä kiinteämmin jo olemassa oleviin formaaleihin luottomarkkinoihin myös Afrikassa (Microfinance Information Exchange 2010: 23–25, Ashcroft 2008: 9).

Afrikassa työsarkaa siis vielä riittää. Kehitystä on tapahduttava eri rintamilla, niin asiakkaiden kuin mikroluotto-organisaatioidenkin on tehostettava toimintaansa, ja muutoksia on tapahduttava myös poliittisella puolella. Afrikassa asiakastasolla ratkaisevat tekijät ovat taloudellisuuden tietoisuuden lisääminen ja kuluttajansuojan kehittäminen. Mikroluottotoimijoiden pitää kyetä tarjoamaan palveluitaan entistä monipuolisemmin ja tehokkaammin, kenties usein uusien innovaatioiden avulla.

Valtiotasolla Afrikan maiden on luottorekistereiden lisäksi panostettava koulutukseen ja infrastruktuurin kehittämiseen, sillä jo nyt mikroluottotoimijoilla on usein hankalaa löytää osaavaa työvoimaa. Lisäksi Afrikan Unioni on jäänyt tässä keskustelussa sivurooliin, mutta sen olisi hyvä kehittää järjestelmiä parempaan tiedonkulkuun eri valtioiden sisällä ja ottaa

hyvin onnistuneita toimijoita enemmän esille, koska toimintamallit ovat paikoin kopioitavissa muuallekin (Ashcroft 2008: 9–10).

5.6. Mikroluotot kehittyneillä markkinoilla

5.6.1 Mikroluotot Pohjois-Amerikassa

Mikroluottojen lähtökohtainen tarve ja suuruus ovat kehittyneillä markkinoilla aivan eri mittakaavassa kuin kehittyvillä alueilla. Erot ovat hyvin suuria, sillä jo lähtökohtaisesti luottomarkkinat toimivat tehokkaammin ja suhteellinen elintaso kehittyneiden maiden köyhimmilläkin alueilla on huomattavasti monia kehitysmaita korkeammalla.

Pohjois-Amerikassa mikroluottojen vaikutuksia tutkinut Hicks (2004: 244) toteaa mikroluotoilla olevan kuitenkin mahdollisuuksia kehittyneillä markkinoilla, vaikka hyvinvointivaikutusten mittakaava onkin pienempi. Hänen mukaansa mahdollisuudet piilevät erityisesti maaseudulla, joissa luottojen tarjonta ja kilpailu on vähäisempää. Hicksin tuloksissa (2004: 249) on erityisen mielenkiintoinen havainto siitä, että lainat pienimmille mikroyrityksille (1-4 työntekijää) eivät lisää työpaikkojen määrää ja sitä myötä hyvinvointia, mutta sen sijaan saman suuruusluokan luotot hieman suuremmille, 5-9 työntekijän pienyrityksille tuottavat lisätyöpaikkoja ja hyvinvointia. Lisätutkimukset olisivat kuitenkin tarpeellisia, sillä perinteiset luottoalan toimijat näkevät näin pienet yritykset usein luottokelvottomina (Hicks 2004: 244).

Kehitystä on tapahtunut Hicksin tutkimuksen jälkeen, sillä suuret pankit ovat ottaneet mikroluottoja enemmän ja enemmän huomioon. Esimerkiksi Citigroup, Deutsche Bank, HSBC ja JPMorgan Chase ovat ottaneen luottoportfolioihinsa mukaan myös mikroluotto-ohjelmia (Engen 2009: 20–21). Kiviat (2009) lisää näiden vanhojen pankkialan toimijoiden mukaan Grameen Bankin, joka aloitti vuonna 2008 ensimmäisen toimipisteensä Yhdysvalloissa. Mahdollisuuksia on tosiaan olemassa, sillä hänen mukaansa Yhdysvalloissa peräti 9 miljoonaa kotitaloutta ei kuulu minkään pankin asiakaspiiriin. Tämän

lisäksi 21 miljoonaa ihmistä joutuu turvautumaan päivittäisiin pienlainoihin tai panttilainaamoihin taloutensa hoidossa. Toistaiseksi Grameen American tulokset ovat olleet lupaavia: Kiviat raportoi peräti 99 prosentin takaisinmaksuasteesta, joskin toistaiseksi Grameen American asiakasmäärät ovat olleet vielä pieniä. Kasvua on kuitenkin tapahtunut lyhyessä ajassa runsaasti oletettavasti etenkin finanssikriisistä johtuen. Kanadalainen Alterna-pankki raportoi yli 60 %:n mikroluotto-ohjelmansa lainaajista kehittäneen yritystään niin, että he ovat kyenneet palkkamaan lisää ihmisiä töihin yrityksiinsä (Alterna 2010: 12).

Kleinin (2010) mukaan mikroluottojen *niche* on pieni, mutta merkittävä ja kasvamaan päin. Hänen mukaansa yhdysvaltalaiset mikroluotto-organisaatiot raportoivat 56 prosentin noususta lainahakemusten määrässä vuonna 2009. Kleinin haastattelema Aspen Institutin asiantuntija Elaine Edgecomb kertoo lainojen menevän pien- tai mikroyrittäjille, joiden yritykset ovat jo vakaita ja jotka olisivat saaneet lainansa ennen vuoden 2008 finanssikriisiä tavanomaisesta pankista. Nyt tilanne on kuitenkin toinen, joten vaihtoehtoiset rahoitusmuodot kasvattavat suosiotaan. Kleinin mukaan mikroluotto-organisaatiot lainasivat 57 miljoonaa dollaria vuonna 2008. Tämä tarkoittaa 68 prosentin kasvua vuoteen 2002 verrattuna. Huomioitavaa on kuitenkin lainojen kokoero verrattuna kehittyviin maihin: Yhdysvalloissa mikroluottojen keskimääräinen koko oli lähes 9000 Yhdysvaltain dollaria ja luottojen yläraja 35 000 dollaria. Vuonna 2010 Yhdysvallat nosti mikroluottojen ylärajan 50 000 dollariin (Hedgeseppeth 2010) mitä ilmeisimmin onnistumisten innoittamana ja pienyritysten kasvun tukeminen mielessään.

Yhdysvalloissa mikroluottojen ulottuvuus vähävaraisimpien pariin on siis kasvanut ja se on suhteellisen hyvällä tasolla jo nyt johtuen jo ennestään verrattain tehokkaista luottomarkkinoista. Kasvu vaikuttaisi myös jatkuvan. Yhdysvaltalaisilla mikroluotto-organisaatioilla on silti myös selviä heikkouksia ja ne ovat kaukana parhaista kansainvälisessä kannattavuusvertailussa. Vain yksi prosenti mikroyrittäjistä on käyttänyt mikroluottoa. Yhdysvaltalaisen mikroluotto-organisaatioiden kustannustehokkuus vaikuttaa olevan heikolla tasolla, joten ne toimivat lähestulkoon täysin lahjoitusten avulla. Myöstakaisinmaksujen laiminlyönti on Yhdysvaltojen mikroluottomarkkinoilla yleistä. Kustannustehokkuuden heikkouden syyksi voidaan nähdä

Yhdysvaltain lainsäädäntö, joka estää mikroluotto-organisaatioita vaatimaan riittävän korkeaa korkoa lainoistaan. Toinen lainsäädännöllinen ongelma on suuret vaatimukset pääoman määrälle kun puhutaan luotonantajista. Mikroluotto-organisaatiot käsittelevät verrattain hyvinkin pieniä rahasummia, joten myös niiden reservivaatimusten tulisi olla pienemmät (Richardson 2009: 929–937).

Richardson (2009: 930) kuitenkin näkee amerikkalaisilla mikroluottomarkkinoilla myös mahdollisuuden, kun talouskriisin vuoksi monet ovat menettäneet työpaikkojaan ja etsivät töitä. Mikroyrittäminen tarjoaa vaihtoehdon työttömyydelle myös kehittyneillä markkinoilla. Toisaalta Richardson huomauttaa myös taloudellisen kriisin haasteista, sillä Yhdysvalloissa alan toimijat perustavat toimintansa useimmiten lahjoituksiin ja valtion tukiin, jotka molemmat ovat vähentyneet näin vaikeina aikoina. Paljon on kuitenkin vielä kirittävää edessä lainsäädännöllisten asioiden lisäksi edessä, mikäli Yhdysvallat haluaa tehdä mikroluottomarkkinoistaan myös kustannustehokkaita. Myös asiakaspiirin kasvattaminen vie aikansa, mutta Yhdysvalloille olisi tässä vaiheessa elintärkeää turvata jo olemassa olevien mikroluottotoimijoiden rahoitus.

5.6.2. Mikroluotot Euroopassa

Mikroluottojen historia Euroopassa alkoi Berliinin muurin murtumisen ja Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, kun paikallisten pankkien luottotoiminta ei kyennyt enää täyttämään asiakkaiden tarvetta. Toiminnan aloittamisen jälkeen kasvu on ollut todella nopeavauhtista Euroopan vähävaraisimmissa osissa. Länsi-Euroopassa ilmiö on uudempi ja kehitys on ollut hitaampaa, mutta tilausta olisi. Mikro- ja pienyritykset edustavat 99 prosenttia kahdesta miljoonasta vuosittain perustettavasta yrityksestä Länsi-Euroopassa. Näistä monet kärsivät rahoitusongelmista ja rajoitetusta pääsystä rahoitusmarkkinoille. Kolmasosa aloittavista yrityksistä on työttömien aloittamia. Mikroluotot nähdään Euroopassa tärkeänä työkaluna sosiaalisen ja ekonomisen koheesion edesauttamisessa sekä taloudellisen tasapainon saavuttamisessa (European Microfinance 2014a).

Tulokset mikroluottojen tehokkuudesta Euroopassa ovat vielä toistaiseksi vaihtelevia. Caudill ym. (2009: 669) ilmoittavat tutkimuksessaan noin puolen itäeurooppalaisista mikroluotto-organisaatioista kasvattavan kustannustehokkuuttaan jatkuvasti. Heidän mukaansa talletuksia ottavat mikroluottotoimijat kasvattavat kannattavuuttaan tukia vastaanottavia mikroluottotoimijoita paremmin. Lisäksi Jayo, González ja Conzett (2010: 74–75) huomauttavat itäeurooppalaisten mikroluotto-organisaatioiden olevan jo nyt muita eurooppalaisia kustannustehokkaampia. Itä-Euroopassa tilanne näyttää siis lupaavalta.

Positiivisesta kehityksestä kertoo myös se, että kaikista eurooppalaisista mikroluotto-organisaatioista jo yli puolet on omavaraisia. Prosentti ei ole vielä kovin iso, mutta organisaatioiden suhteellisen nuoren iän huomioon ottaen rohkaiseva. Samoin rohkaisevia ovat viitteet sosiaalisen hyvinvoinnin kasvusta, sillä kaikki raportoineet mikroluotto-organisaatiot kertovat hyvinvoinnin kasvusta kohdealueillaan ja asiakaspiirissään (Jayo ym. 2010: 74–75).

Huolestuttavaa Euroopassa on vuoden 2009 takaisinmaksuprosentti, joka on vain 63 prosenttia. Tosin Jayo ym. (2010: 75) huomauttavat noin kahdenkymmenen prosenttiyksikön pienenemisen verrattuna edellisvuoteen johtuvan todennäköisesti talouskriisistä ja ajan palauttavan maksuasteen takaisin korkeammalle tasolle. Tosin tässä yhteydessä kannattaa huomioida myös keskimääräisen lainan kokoero Euroopassa verrattuna kehittyviin talouksiin, sillä Euroopassa keskimääräinen mikroluotto on 9400 euroa korkoprosentin ollessa noin yhdeksän. Luottojen kokoerot vaihtelevat kuitenkin rajusti Euroopan eri valtioiden välillä.

Mikroluottojen kysyntä Euroopassa on kuitenkin kova. Vuonna 2007 silloinen Euroopan komission aluepolitiikasta vastaava komissaari Hübner totesi Euroopan kykenevän lisäämään investointeja omaan maanosaansa peräti 6,1 miljardin euron verran. Euroopan komissio loi tuolloin aloitteen, jonka tavoitteena oli edesauttaa mikroluottojen kehittymistä Euroopassa. Käytännössä tämä tapahtui perustamalla uusi laitos tukemaan mikroluotto-organisaatioiden kehitystä ja etsimään lisää rahoitusta mikroluottotoimijoille. Euroopan investointirahasto (European Investment Fund EIF) otti laitoksen mukaan organisaatioonsa (European Committee 2007).

Suomessa mikroluottomarkkinat ovat vielä toistaiseksi erittäin pienet ja suomalaisten luotottamat mikroluottovarot suuntautuvat pääosin ulkomaille. Suomen suurin toimija alalla on valtion omistama erityisrahoittaja ja Suomen virallinen vientitakuulaitos Finnvera, joka tarjoaa rahoitusta erityisesti kansainvälistyville yrityksille (Finnvera 2014). Muitakin toimijoita löytyy, mutta niidenkin toiminta kohdistuu pääosin ulkomaille. Tällaisista mainittakoon esimerkiksi Kirkon Ulkomaanavun vuonna 2007 perustama Naisten pankki, joka nimensä mukaisesti pyrkii ohjaamaan lainoja erityisesti kehitysmaissa asuville vähävaraisille naisille (Naisten pankki 2014).

Suomessa yrittäjäksi ryhtyminen on suhteellisen helppoa ja varsin hyvin tuettua, joten erillisiä mikroluottoimijoita ei ole vielä ehtinyt juurikaan syntyä (European Microfinance 2014). Suomessa mikroluotot onkin nähty mahdollisuutena erityisesti kehitysyhteistyön kehittämisessä. Esimerkiksi vuonna 2009 silloinen ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Paavo Väyrynen kertoi Suomen panostavan mikroluottoihin kehitysyhteistyössä Afganistanissa (Ulkoministeriö 2009).

Euroopassa mikroluottojen taival on ollut toistaiseksi niin lyhyt, ettei suurempia johtopäätöksiä hyvinvointivaikutuksista voi vielä vetää. Ala on kuitenkin kasvamassa kansainvälisen trendinmukaisesti myös Euroopassa. Itä-Euroopassa on jo saavutettu tavoitteita melko hyvin niin ulottuvuudessa kuin kustannustehokkuudessa. Euroopan komission aloitteellisuus mikroluottojen suhteen kasvattaa varmasti alan läpinäkyvyyttä ja lisää siten kiinnostavuutta sijoituskohteena jatkossa.

5.7. Analyysi

Mikroluottomarkkinat ovat maailmanlaajuisesti hyvin erilaisissa tilanteissa. Esimerkiksi Aasiassa ja Etelä-Amerikassa mikroluottojen historia alkoi jo 1970-luvulla, kun taas esimerkiksi Euroopassa tarve mikroluotoille havaittiin vasta 1990-luvulla. Markkinoiden erilaisuus ja erilaiset kehittymisasteet sekä alan uudet innovaatiot ja niiden implikaatiot eri alueilla ovat hajauttaneet markkinoita paljon. Alkuperäinen ajatus ryhmälainoista vakuuksien korvaajana on saanut seurakseen lukuisia eri tapoja kompensoida ja minimoida riskiä, eikä

yhtä ainoaa oikeaa ratkaisua ole vielä löydetty. Varmaa kuitenkin on, että paikoitellen mikroluotot ovat toimineet varsin hyvänä apuna rahoitusvajeen vähentämisessä Aasiassa ja Etelä-Amerikassa. Toisaalta esimerkiksi Afrikassa tulokset ovat toistaiseksi olleet vähemmän vakuuttavia kokonaisuutena, vaikka onnistumisiakin on paikoin nähty ja kannustavia esimerkkejä löytyy jo muutamista maista, kuten Keniasta ja Liberiasta. Kyseessä saattaa olla pelkkä aloittamisen vaikeus, sillä toiminta ei ole vielä ollut kovin pitkäikäistä.

Mikroluottojen tehokkuuden tutkimista vaikeuttaa toistaiseksi alalla vallitseva tiedonpuute ja tilastollisen datan laadullinen heikkous ja vähäinen määrä. Tässä vaiheessa voidaan kuitenkin jo sanoa, että keskimäärin alalla pidempään toimineet mikroluotto-organisaatiot toimivat uusia yrittäjiä tehokkaammin. Myös omavaraisuuteen pyrkivät mikroluottotoimijat kehittyvät keskimäärin tehokkaammiksi ja paremmiksi kuin pelkkiin lahjoituksiin toimintansa perustavat mikroluottotoimijat. Näin ollen voidaan perustellusti väittää, että myös mikroluotto-organisaatiot kehittyvät ydintoiminnassaan ajan kuluessa. Valtiolliset mikroluotto-ohjelmat ovat epäonnistuneet kunnianhimoisissa tavoitteissaan useammin verrattuna yksityisiin yrittäjiin, joten liiallisen byrokratian välttäminen saattaa olla tärkeää. Käytännössä tämä tarkoittaa vahvasti lahjoituksiin perustuvaa toiminnan aloittamista, mutta ajan kuluessa lahjoitusten kuuluisi vähentyä hiljalleen omavaraisuuden nostaessa päätään. Jo vakiintuneiden toimijoiden valvonta ja rohkaisu entistä omavaraisemmiksi on tarpeen varsinkin jo kehittyneillä mikroluottomarkkinoilla.

Aasian ja Etelä-Amerikan tämänhetkinen suhteellinen etumatka mikroluottojen saralla toimii hyvänä esimerkkinä myös muiden maanosien omien markkinoiden kehittämisessä, vaikka olosuhteet esimerkiksi Afrikassa, puhumattakaan kehittyneistä rahoitusmarkkinoista, ovat aivan erilaiset.

Mikroluottojen kehittymisen kannalta elintärkeitä ovat myös alan sisäinen säätely ja tilastointi, jotta uusien tutkimusten teko ja jatkuva kehittyminen olisi mahdollista. Tässä suhteessa esimerkiksi YK:n pitämä mikroluottojen teemavuosi vuonna 2005 ja Muhammad Yunusin voittama Nobel-palkinto ovat olleet erittäin tärkeitä. Julkinen mielenkiinto aihetta kohtaan on lisännyt tutkimusten määrää ja laatua sekä lisännyt myös tervettä kritiikkiä. Lisäksi CGAP:n toiminta alan läpinäkyvyyden lisäämiseksi on ollut merkittävää. Myös mikroluotto-organisaatioiden itsesäätely on kasvanut kritiikin myötä ja

suurimmat organisaatiot julkaisevatkin itse ahkerasti omia tietojaan esimerkiksi vuosittaisen mikroluottohuippukokouksen (*Microfinance Summit*) yhteydessä. Toisaalta mikroluottoalan tietoja pitäisi osata myös yhdistellä entistä tehokkaammin, vaikka skaalaerot ovatkin suuria. Esimerkiksi CGAP ei tarjoa tietoja kehittyneiden markkinoiden mikroluottotoiminnasta lainkaan. Lisäksi mikroluottojen vaikutuksen käsittelystä pelkkänä työkaluna köyhyyden vähentämisessä pitäisi päästä eroon. Toki mikroluotot voivat toimia hyvin siinäkin rajoitetussa mittakaavassa, mutta lopulta kaikki eivät voi olla yrittäjiä, joten luottojen jakoperusteiden suhteen täytyisi edelleen säilyttää maltillisuus.

Luottotoiminnan monipuolisuus kehittyy koko ajan ympäri maailmaa, joten seuraavana haasteena luottotoiminnan kasvattamisessa entistä laajemmaksi on rakenteissa tapahtuva muutos informaation tehokkaiden jakotapojen suhteen, jotta luottovajetta voitaisiin vähentää entistä isommassa mittakaavassa yhteistyössä kaikkien luottomarkkinoilla toimivien osapuolien kesken.

6. LUOTTOTOIMINNAN SÄÄTELYN KEHITYS VUOSINA 2005-2014

Doing Business on Maailmanpankin alainen organisaatio, jonka tehtävänä on mitata ja arvottaa talouden säätelyä eri maissa. Doing Businessin tehtävänä on mitata lainanantajien ja -ottajien oikeudellista asemaa kohdemaissa. Käytännössä mittaaminen tapahtuu luottomarkkinoilla kahden eri indeksin avulla. Muuttujia DB:n datassa ovat vakuudet ja konkurssioikeudet eri maiden luottotoiminnassa sekä luottotietojen kattavuus, syvyys ja saatavuus julkisten ja yksityisten luottorekisterien kautta.

Vakuudet ja konkurssioikeudet muodostavat DB:n datassa yhden asteikon eli lainsäädännönvahvuusindeksin. Luottotietojen kattavuus eri oikeuksiin, eli toisin sanoen ulottuvuus sekä saatavuus tietojen jakamisen kannalta sekä yksityisten että julkisten luottorekisterien kautta taas muodostavat luottotietojen kattavuusindeksin (Doing Business 2014).

Tässä tutkielmassa käytettävä Doing Businessin data on kerätty vuosilta 2005-2014².

6.1. Doing Businessin mittayksiköt

6.1.1 Lainsäädännön vahvuusindeksi

Lakiin perustuvat oikeudet DB kerää teettämällä tutkimuksen talousjuristeilla. Tietojen vahvistaminen tapahtuu lakien, vakiintuneiden säädösten sekä vakuuksien ja konkurssilakien analyysillä. Näin ollen lainsäädännönvahvuusindeksi mittaa nimensä mukaisesti sitä missä määrin lainsäädäntö suojaa sekä lainanottajia että -antajia.

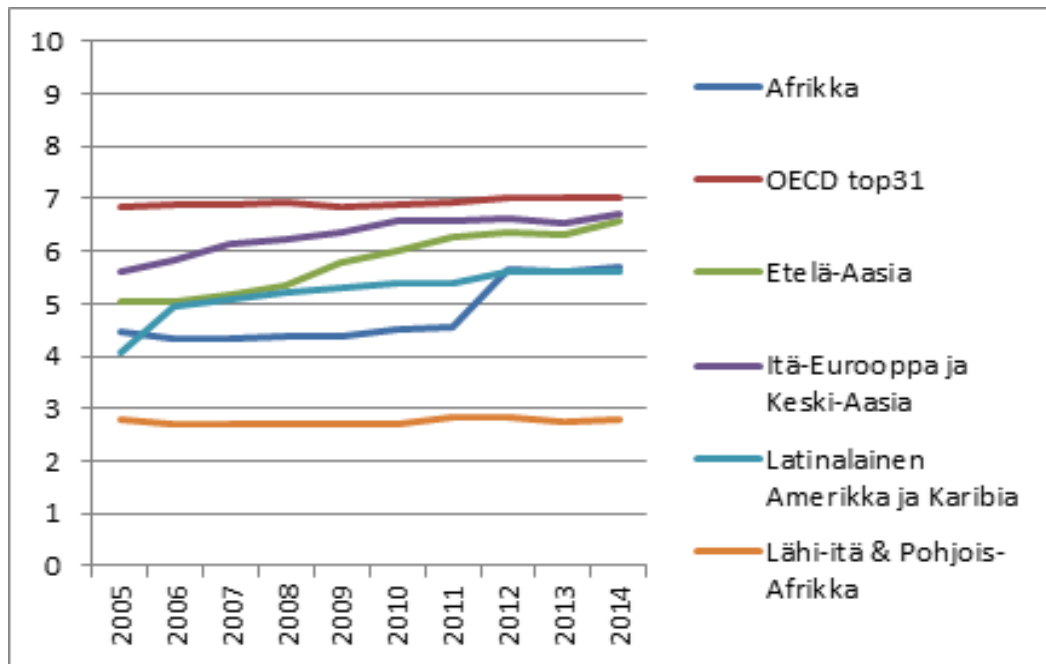
² Tutkielmassa käytetty Doing Businessin luottotoimintadata on saatavilla Internetistä osoitteesta <http://www.doingbusiness.org/custom-query> valitsemalla vuosiksi 2005–2014 ja hakuaiheeksi *Getting credit* (Doing Business 2014b).

Lainsäädännönvahvuusindeksin pisteet koostuvat 10 kohdasta, joista jokaisesta on mahdollista saada yksi piste tai vaihtoehtoisesti jäädä nolllille. Mitä suuremmat pisteet, sitä tehokkaammin vakuus- ja konkurssilait on suunniteltu luottomarkkinoiden kattavuuden kannalta (Doing Business 2014).

Doing Businessin (2014) lainsäädännönvahvuusindeksin mittarit ovat seuraavat:

1. Mikä tahansa yritys voi käyttää siirrettäviä varoja vakuutena ja samalla itse hallinnoida noita varoja. Lisäksi mikä tahansa taloudellinen toimija voi hyväksyä tällaiset varat vakuudeksi
2. Laki sallii yrityksen myöntävän vakuuden yhdessä siirrettäviin varoihin (kuten saataviin tai inventaarioon) ilman että erityisen tarkkaa selvitystä tästä vakuudesta vaaditaan
3. Lainsäädäntö sallii yrityksen myöntävän vakuuden käytännössä sen kaikkiin liikuteltaviin varoihin ja irtaimen omaisuuteen (*movable assets*) ilman että erityisen tarkkaa selvitystä irtaimesta vaaditaan
4. Vakuus voidaan liittää tulevaisuuteen tai jälkikäteen hankittuihin varoihin ja se voi automaattisesti jatkua sisältämään valmistetut tuotteet, tuotannon tai muut alkuperäisten varojen korvaajat.
5. Velkojen ja sitoumuksien yleinen kuvaus (*general description*) on sallittu yhteisellä sopimuksella ja rekisteröintidokumenteissa. Kaikentyyppiset velat ja sitoumukset voi vakuuttaa osapuolien välillä ja vakuussopimus voi sisältää maksimisumman johon asti velkarasitusta sallitaan
6. Vakuusrekisteri tai rekisteröivä instituutti vakuuksille (liikuteltava omaisuus) on olemassa, ja se on samankaltainen ympäri maan ja eri vakuustyyppien suhteen, sisältäen elektronisen tietokannan joka on indeksoitu velkojen mukaan
7. Vakuutetut velkojat saavat maksunsa ensin, myös ennen vero- ja työntekijöiden saamisia) jos velanottaja laiminlyö maksunsa konkurssikäytäntöjen ulkopuolella
8. Vakuutetut velkojat saavat maksunsa ensin, myös ennen vero- ja työntekijöiden saamisia) jos velanottajan yritys realisoidaan
9. Vakuutetut velkojat eivät kärsi maksuajan lykkäyksestä, jos velanottaja etenee oikeustoimien johtamaan velkojen uudelleenjärjestelyyn tai vastaavasti laki suojaa vakuutettuja velkojia maksuajan pidennyksiltä tietyin puittein, esimerkiksi jos siirrettävä omaisuus on vaarassa, tai vastaavasti laki asettaa aikarajan maksuajan pidennykselle

10. Laki sallii osapuolien hyväksyvän yhteisen vakuuden jonka lainanantaja voi pakottaa toimeen oikeustoimien ulkopuolella.



Kuvio 2. Doing Businessin lainsäädännön vahvuusindeksin kehitys alueitten keskiarvoina vuosina 2005-2014 (Doing Business 2014b).

Maailmanpankin Alvarez de la Campa, Wohlers, Baranes ja Simavi (2010: 6–9) huomauttavat, ettei vähävaraisempien luotonhakijoiden ongelmana välttämättä ole niinkään vakuuksien puute, vaan pikemminkin se ettei heille kertynyt omaisuus välttämättä kelpaa vakuudeksi. Heidän mukaansa ilmiö korostuu erityisesti kehittyvissä talouksissa, joissa lähes 80 % yritysten pääomasta koostuu irtaimesta omaisuudesta kuten koneistosta, välineistöstä ja saatavista, ja juuri kehittyvissä talouksissa liikkuvat omaisuuserät harvoin kelpaavat vakuuksiksi. Vakuudet nousevat luottotoiminnassa avainasemaan, sillä kuten Alvarez de la Campa ym. (2010: 7) huomauttavat, on puuttuva vakuus ylivoimaisesti yleisin syy lainahakemuksien hylkäämiseen ympäri maailmaa. Lisäksi he huomauttavat, että vakuuksien puuttuminen on myös yksi suurimmista syistä olla hakematta lainaa. Fleisig, Safavian ja de la Peña (2006: 18–19) lisäävät vielä mukaan vakuuksien valtavan merkityksen luoton hintaan. Heidän mukaansa lainan vastineeksi annettu vakuus laskee keskimäärin

puolittaa lainan koron, jopa kymmenkertaistaa saatavilla olevan rahamäärän suuruuden ja pidentää takaisinmaksuajan viisinkertaiseksi vakuudettomaan luottoon verrattuna.

Fleisig ym. (2006: 34–35) huomaavat, että mikroluotto-organisaatioiden luotonanto kehittyi jopa perinteisiä pankkeja enemmän kun lainsäädäntöä uudistetaan entistä kattavammaksi vakuuksien suhteen. Samoin Haselmann, Pistor & Vig (2006: 37) osoittavat lainmuutosten lisäävän luottotoimintaa erityisesti vakuuslainsäädännön osalta. Haselmann ym. väittävät vakuusjärjestelyjen olevan avainasemassa erityisesti kehittyvissä ja siirtymätalouksissa informaatiovajeen potentiaalisena vähentäjänä, tosin he kaipaavat lisää myös empiirisiä tutkimuksia aiheesta.

Luottolainsäädännön uudistus siis saattaa olla kehittyneitä talouksia tärkeämpää kehittyvissä talouksissa. Samaa mieltä ovat myös Alvarez de la Campa ym. (2010: 6–9). He korostavat sitä, että maat jotka ovat luoneet hyvät edellytykset liikkuvien omaisuuserien hyväksymiseksi vakuudeksi ovat kyenneet kasvattamaan luottotoimintaansa entistä tehokkaammaksi. Samalla näissä maissa erityisesti pk-yritysten on helpompaa saada lainaa, ja mikroyritysten osalta asia korostuu entisestään. Näin erityisesti vähävaraisten luotonhakijoiden asema kehittyisi entisestään vakuuslainsäädäntöä uusimalla, sillä siten valtiot voivat vaikuttaa erityisesti luvuissa 2.2. ja 2.3. mainittuihin haitalliseen valikoitumiseen sekä ex-ante moraalikatoon.

Vakuuksien lisäksi toinen olennainen asia lainsäädännön suhteen on luotonantajien oikeusturvan parantaminen lainan maksamatta jättämisen varalta. Toisin sanoen luotonantajan suoja parantamalla valtiot vähentävät luvussa 2.3.2. mainitun ex-post moraalikadon riskiä. Qian ja Strahan (2007: 2830) huomauttavat vahvan luotonantajan suojan johtavan useimmiten taloudellisiin hyötyihin, sillä luotonantajien uskottava uhka vakuuksien lunastamisesta vähentää riskiä maksamatta jättämisestä. Näin ollen luotonantajat tuntevat toimintansa riskittömämmäksi mikä johtaa suoraan luottotarjonnan kasvuun, pidempiin takaisinmaksuaikoihin ja matalampiin korkoihin kuin niissä maissa joissa luotonantajan suoja on heikko. Djankov, McLiesh ja Shleifer (2006: 1) ovat samoilla linjoilla ja laskevat sekä lainsäädännön turvaaman vahvan luotonantajan suojan että luottotietojen jakamisen olevan vahvasti yhteydessä luottotoiminnan kasvuun. Näiden etujen

lisäksi Galindo ja Micco (2007: 433) väittävät vahvan luottolainsäädännön myös luovan luottomarkkinoille turvaa suhdannevaihtelulta. Luotonantajan korkea suoja tarkoittaa heidän mukaansa jopa puolta pienempää reaktiota ulkopuoliseen markkinashokkiin heikon lainsäädännön maihin verrattuna, mikä edesauttaisi luottotoiminnan jatkamista erityisesti taloudellisesti vaikeina aikoina negatiivisten shokkien iskiessä markkinoille.

DB:n lainsäädännön vahvuusindeksi mittaa kuinka hyvin eri maiden lainsäädännöt kykenevät edesauttamaan luotonantoa. Kuten yllä mainittiin, vakuus- ja konkurssilainsäädäntö vaikuttavat suoraan luottotoiminnan kattavuuteen ja tehokkuuteen osittain ratkaisten kaikkia luvussa 2. mainittuja informaation asymmetrian aiheuttamia ongelmia.

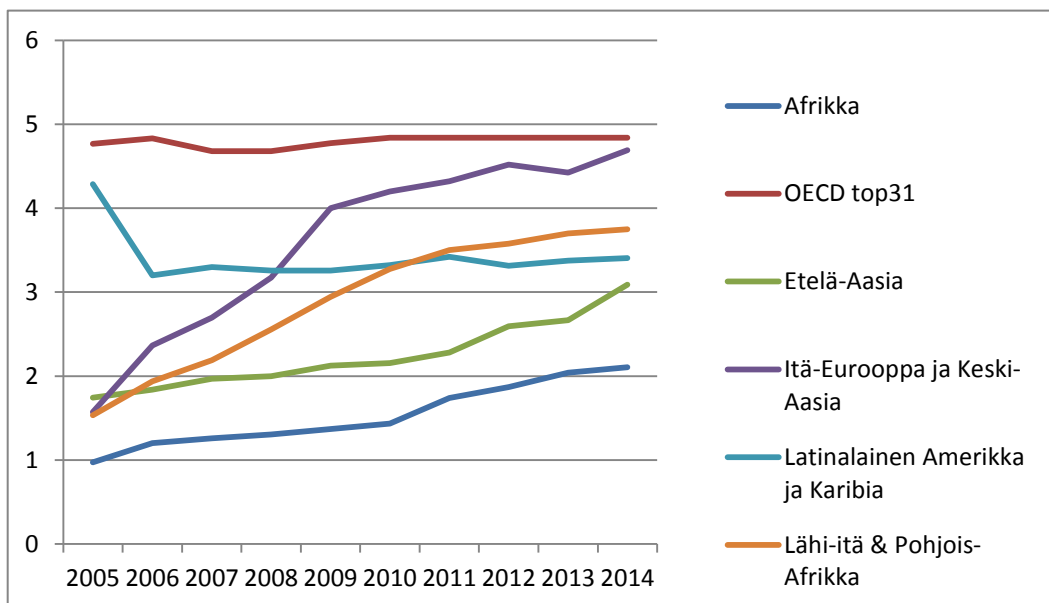
6.1.2. Luottotietojen kattavuusindeksi

Luottotietojen kattavuutta mittaavaa indeksiä DB kerää kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa pankkeja valvovat tahot sekä julkiset lähteet vastaavat kyselyyn vahvistaakseen julkisen luottotietorekisterin tai yksityisen luottotietotoimiston toimivuuden. Toisessa vaiheessa yksityiskohtaisempi kysely mittaa julkisen luottotietorekisterin tai luottotietotoimiston rakennetta tarkemmin sekä lakien, säädösten ja vakiintuneiden käytäntöjen toimivuutta. Kyselyn vastaukset vahvistetaan useiden seurantakierrosten jälkeen. Seuranta tapahtuu sekä itse kohteen että kolmansien osapuolien ja julkisten lähteiden kanssa. Seurannassa kerättävä data vielä vahvistetaan erikseen videopuheluiden tai DB:n tutkijoiden suorittamien paikallisvierailujen avulla kaikissa eri kohdemaissa (Doing Business 2014).

Luottotietojen kattavuusindeksi mittaa säädösten ja käytäntöjen vaikutusta luottotietojen kattavuuteen. Kattavuusindeksi muodostuu kuudesta kohdasta, jokaisesta saa 0 tai 1 pistettä joten vaihteluväli on 0-6. Korkeammat pisteet indeksissä tarkoittavat luottotietojen tehokkaampaa jakamista ja korkeampaa saatavuutta, mikä taas edesauttaa luottopäätösten oikeellisuutta. Jos luottolaitokset tai rahoituslaitokset eivät ole vielä toiminnassa tai niiden kattavuus asiakkaista on alle 0,1 % aikuisväestöstä, on indeksipisteiden määrä 0 (Doing Business 2014).

Doing Businessin (2014) luottotietojen kattavuusindeksin mittarit ovat seuraavat:

1. Sekä positiiviset (esimerkiksi nykyisten lainojen määrä, maksuaikataulujen noudattaminen) että negatiiviset (myöhästyneet maksut, maksujen laiminlyönnit ja konkurssit) luottotiedot ovat saatavilla.
2. Luottotietoja on saatavilla sekä yrityksistä että yksityisistä henkilöistä
3. Luottotietoja on saatavilla myös vähittäismyyjistä, yleishyödyllisistä yhtiöistä sekä rahoituslaitoksista
4. Luottotietoja on tarjolla yli kahden vuoden ajalta. Luottorekisterit ja rahoituslaitokset jotka poistavat tietonsa maksujen laiminlyönnistä heti maksun saatuaan eivät saa pistettä.
5. Dataa on tarjolla myös pienemmistä lainoista, joiden määrä on alle 1 %:n kokoinen tuloista per capita. Luottorekistereillä tai rahoituslaitoksilla on myös oltava vähintään 1 % kattavuus maan koko aikuisväestöstä pisteen saamiseksi.
6. Laki turvaa lainanottajien oikeuden tarkistaa omat luottotietonsa maan suurimmasta luottorekisteristä.



Kuvio 3. Doing Businessin luottotietojen kattavuusindeksin kehitys alueitten keskiarvoina vuosina 2005-2014 (Doing Business 2014b).

Normaalitilanteessa luotonhakijoilla on enemmän informaatiota heidän omasta taloustilanteestaan ja investointimahdollisuuksistaan kuin luotonantajalla, mikä johtaa pahimmillaan haitalliseen valikoitumiseen kuten luvussa 2.2. kuvaillaan.

Kun luotonantaja käsittelee luottihakemusta, on hänellä vakuuksien lisäksi mahdollisuus hankkia lisätietoa luotonhakijasta joko itse tai hankkimalla informaatiota muilta luotonhakijan kanssa tekemisissä olleilta. Stiglitz & Weiss (1981: 393–394) huomauttivat jo 1980-luvulla, että luotonantajien kannattaa omien voittomarginaaliensa vuoksi kerätä asiakkaistaan luottotietoja myös pidemmältä aikaväliltä, jotta nämä voisivat tunnistaa luotettavat lainanhakijat tehokkaammin. Luottotietojen kerääminen ei ole kuitenkaan ilmaista, joten luotonantajien kannattaa tehdä yhteistyötä ja vaihtaa luottotietoja, jotta ne kykenisivät välttämään luotonhakijoista ne yksilöt jotka jättävät lainansa maksamatta. Täten luottotietoja keräämällä voidaan ehkäistä luvussa 2.2. mainittua haitallista valikoitumista.

Brown, Jappelli & Pagano (2009: 151–152) kuvaavat luottohistorian keräämistä ja luottotiedonvaihtoa joko yksityisen luottotietolaitoksen tai julkisen luottorekisterin kautta olennaiseksi osaksi tehokkaita luottomarkkinoita. Brown ym. (2009: 154–155) mukaan luottotiedonvaihto helpottaa erityisesti pieniä yrityksiä, sillä heidän mallinsa luotonantajien tekemän suoran seulonnan (*direct screening*) hinta on luotonantajille kiinteä, mikä kannustaa luotonjakamiseen vain suurille lainaajille ellei luottotietojenvaihtoa käydä lainkaan. Luottopäätöksissä tapahtuva suora seulonta on kuitenkin kustannustehokasta vain niiden luotonhakijoiden osalta, joiden kirjanpito täyttää kansainväliset standardit ja kaikki läpinäkyvyyskriteerit. Täten pienillä organisaatioilla toimivat mikro- ja pk-yritykset hyötyvät erityisesti luottotietojen jakamisesta, sillä heillä on mahdollisuus vaikuttaa omaan luottohistoriaansa ja sitä kautta tulevaisuuden luottoihin. Samoin Brown & Zehnder (2007: 1883) osoittavat luottotiedonvaihdon parantavan takaisinmaksuasteita, sillä lainaajat ennakoivat luottohistorian kertymisen lisäävän heidän mahdollisuuksiaan luottomarkkinoilla tulevaisuudessa. Näin ollen on huomioitava kuinka tärkeää myös positiivisen luottohistorian kerääminen on, jotta luotonottajat saavat lisäkannustimen takaisinmaksamiseen. Samalla riski ex-post moraalikadosta vähenee.

Brown & Zehnder (2007: 1908) tulevat osittain samaan lopputulokseen korostaen luottotiedonvaihdon merkitystä erityisesti kehittyvissä talouksissa, joissa konkussimennettely ja vakuuden lunastaminen on vaikeaa kun laina on jätetty maksamatta. Samalla Brown ja Zehnder huomauttavat luottotiedonvaihdon helpottavan lainanottajien asemaa, sillä nämä voivat positiivisen luottohistoriansa avulla myös vaihtaa pankkia hakiessaan uutta lainaa, mikäli korkotasoa tai muut lainaehdot eivät miellytä. Myös Brown ym. (2009: 169) kertovat luottotiedonvaihdon lisänneen luottotarjontaa sekä sekä laskeneen luottojen hintaa. Heidän mukaansa luottotiedonvaihto ja vahva luottolainsäädäntö ovat osittain substituutteja, sillä rikkaimmissa talouksissa Brown ym. eivät havaitse luottotoiminnan kasvua luottorekisterien perustamisesta huolimatta. Brown ym. kuitenkin keskittyvät tutkimuksessaan Itä-Euroopan siirtymätalouksiin, joten he saattavat myös vähätellä luottotiedonvaihdon merkitystä rikkaissa talouksissa.

Djankov ym. (2006: 25–26) yhtyvät Brownin ja Zehnderin sekä Brownin ym. johtopäätöksiin luottotietojen jakamisen tärkeydestä erityisesti kehittyvissä talouksissa. Toisaalta Djankov ym. korostavat luottorekisterien perustamisen lisäävän luottojen määrää suhteessa BKT:hen myös rikkaissa maissa, vaikka muutoksen suuruus ei olekaan yhtä suuri kuin kehittyvissä talouksissa. Djankovin ym. sekä Brownin & Zehnderin tutkimustulokset ovat erittäin merkittäviä, sillä heidän käyttämänsä aineisto on kerätty laajasti eri maista sekä pitkältä aikaväliltä.

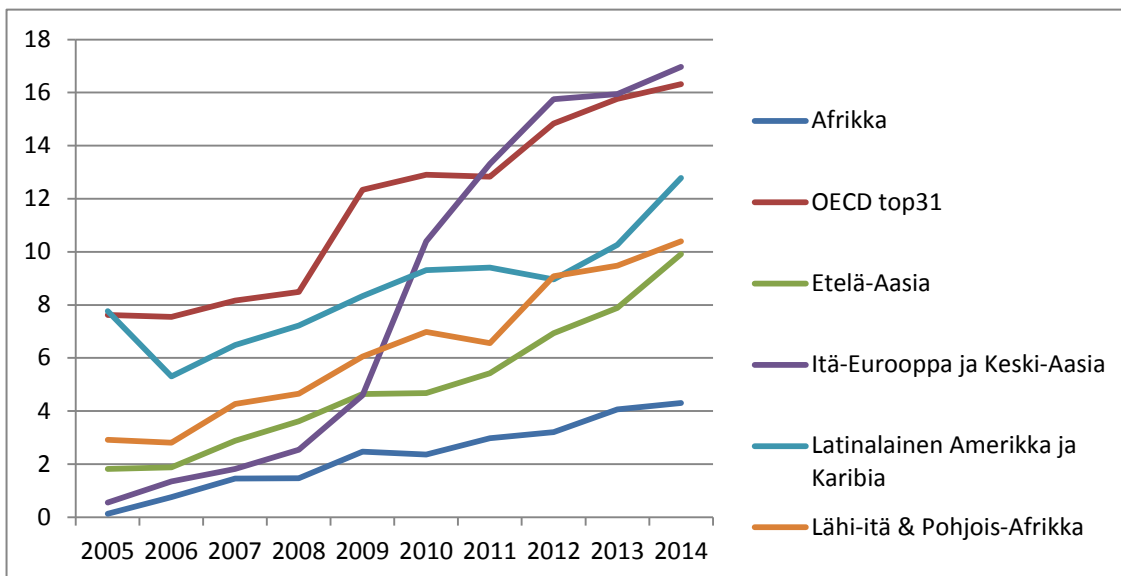
Luottotietokantojen perustaminen ja tiedonvaihdon edesauttaminen siis vaikuttaa kolmeen luottotoiminnan perusongelmaan. Luottotiedonvaihto auttaa havaitsemaan suuret riskit esimerkiksi aiempien maksamatta jättämisten tai muissa luottolaitoksissa olevien velkojen vuoksi, ja näin haitallinen valikoituminen vähenee. Toinen suuri vaikutus on informaation hankkimisen aiheuttaminen kustannusten vähentäminen, joka laskee luottojen hintaa vaikuttaen skaalatuottoihin. Lisäksi luottotiedonvaihto luo luotonhakijoille kannustimen takaisinmaksuun tulevien lainojen saamisen toivossa, joten täten luottotiedonvaihto toimii moraalikadon vähentäjänä. Samaan vaikutukseen kuuluu myös luottotietojen menettämisen uhka, joka taas vastaavasti vähentää lainanhakijan mahdollisuuksia seuraavaan luottoon. Vaikutusten suuruus kuhunkin ongelmaan riippuu monesta ulkoisesta seikasta, kuten alueella vallitsevasta luottolainsäädännöstä sekä luottotiedonvaihdon laajuudesta (mm.

Padilla & Pagano 2000: 1978–1979; Djankov ym 2006: 25–26; Brown & Zehnder 2007: 1908). Doing Businessin luottotietojen kattavuusindeksi pyrkii luomaan näkemystä siitä, miten luottotiedonvaihto on organisoitu eri kohteissa.

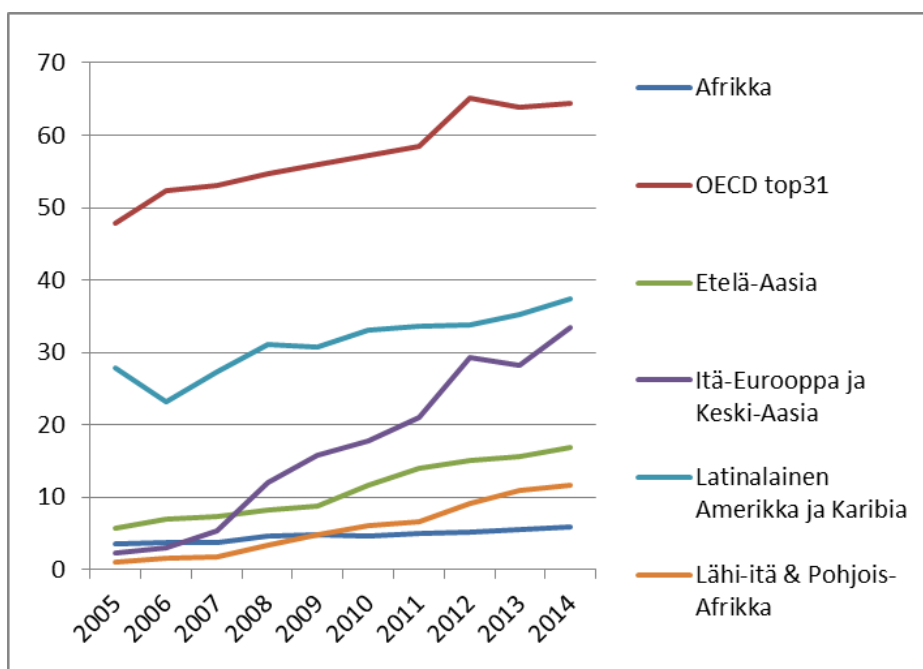
Lainsäädännön vahvuusindeksin ja luottotietojen kattavuusindeksin lisäksi DB mittaa luottorekistereiden tarjonnan kattavuutta, mutta nämä luvut eivät varsinaisesti vaikuta rankingin pisteisiin. Saatavilla olevat lisätiedot ovat kuitenkin käyttökelpoisia, sillä ne tarkentavat kuvaa luottomarkkinoiden informaation jakautumisen nykytilanteesta.

6.1.3. Julkisen luottorekisterin sekä yksityisten luottotietolaitosten kattavuus

Doing Businessin (2014) luottorekistereiden kattavuus kertoo yksityishenkilöiden ja yritysten luottohistoriasta viimeisen viiden vuoden ajalta. Luku ilmoitetaan prosenttiosuutena aikuisväestöstä, ja aikuisväestöksi lasketaan tässä tapauksessa kaikki yli 15-vuotiaat. Julkiseksi luottorekisteriksi määritetään luottotietokanta, jota julkinen sektori hallinnoi. Yleensä tämä tarkoittaa käytännössä keskuspankkia tai pankkien ylitarkastajaa. Yksityinen luottotietolaitos taas määritellään yksityisomisteiseksi yritykseksi tai voittoa tavoittelemattomaksi organisaatioksi joka ylläpitää luottotietokantaa. Huomioitavaa on, ettei luottokelpoisuusluokituksia tekeviä yrityksiä ei lasketa yksityisiksi luottotietokannoiksi, elleivät nämä ole suoraan vaikuttamassa tiedonvaihtoon. Luottotietokannan ylläpitäjän tehtävänä on paitsi tietojen kokoaminen luotonottajien luottokelpoisuudesta, niin myös järjestää luottotietojen sujuvaa vaihdantaa pankkien ja muiden luottoinstituutioiden kesken. Jos julkista luottorekisteriä ei ole olemassa, ilmoitetaan luottorekisterin kattavuudeksi 0. Sama pätee myös yksityisiin luottotietokantoihin (Doing Business 2014).



Kuvio 4. Doing Businessin mittaamien julkisten luottorekistereiden kattavuuden kehitys prosenttiyksikköinä aikuisväestöstä alueitten keskiarvoina vuosina 2005-2014 (Doing Business 2014b).



Kuvio 5. Doing Businessin mittaamien yksityisten luottorekistereiden kattavuuden kehitys prosenttiyksikköinä aikuisväestöstä alueitten keskiarvoina vuosina 2005-2014 (Doing Business 2014b).

6.2. Luottotoiminnan säätely Aasiassa

Kuten luvussa 5.3. käytiin läpi, Aasian pienluottomarkkinat ovat kenties maailman kehittyneimmät ja monipuolisimmat tarjonnan monipuolisuuden suhteen. Luottomarkkinoiden kehitys kohti entistä kattavampaa palvelutarjontaa on saanut tukea myös luottolainsäädännön kehityksestä. Näin ollen ei olekaan yllättävää, että alueen saamat pisteet DB:n lainsäädännön indeksistä lähentelevät jo OECD:n kärkimaita. Nousua on tapahtunut viimeisen kymmenen vuoden aikana reilusti, johon todennäköisesti myös pienimmillä mikroluotoilla on ollut vaikutusta.

Luottotoiminnan innovatiivisesta kehittämisestä kehuttu Bangladesh on melko tyypillinen esimerkki vielä toistaiseksi aasialaisesta maatalousvaltaisesta kehittyvästä taloudesta, jonka matka nykytilanteeseen lähti nimenomaan valtiojohtoisesti ohjattuna. Vuonna 1971 itsenäistyneessä Bangladeshissa valtio sosialisoi maassa toimivat kaupalliset pankit heti itsenäistymisen jälkeen. Valtio pyrki vähentämään maaseudun luottovajetta määräämällä asetuksen, jonka mukaan yhtä kaupungissa sijaitsevaa pankkikonttoria kohti oli avattava kaksi haarakonttoria maaseudulle. Ajan kuluessa tämä johti rahoituslaitosten epäoptimaaliseen jakautumiseen ja tappiota tekeviin pankkeihin, joita Grameen-pankki sittemmin lähti tukemaan oman luottotoimintansa kautta Dowla (2006: 104–105).

Muutos kannattamattomista luottotoimijoista kontrolloidumpaan ja kurinalaisempaan toimintakulttuuriin on kuitenkin ollut Aasiassakin hidasta. Esimerkiksi Mallick (2012: 1188) selittää mikroluotto-organisaatioiden kasvun hankaluutta intuitiivisesti varsin ymmärrettävällä tavalla. Kun rahan kokonaiskysyntä kasvaa yritysten kypsyessä, eivät mikroluottoinstituutiot kykene vastaamaan kysynnän kasvuun johtuen joko tiukoista takaisinmaksuaikatauluista ja niiden noudattamiseen tarvittavasta huomattavasta panoksesta valvontamenetelmiin, tai sitten johtuen mikroluottojen kausiluontoisuudesta esimerkiksi maatalouden parissa. Tämä pakottaa erityisesti pienlainaajat turvautumaan vaihtoehtoihin rahoitustapoihin jatkaakseen projektejaan, joka aiheuttaa edelleen korkotason nousun lainahaiden ja muiden epävirallisten luottotoimijoiden toiminnassa. Mallick (2012: 1188) ehdottaa ratkaisuksi poliittisia toimenpiteitä, jotta mikroluotto-organisaatiot saisivat toimintaansa joustavammaksi sekä luottojen jakamisen ja

takaisinmaksujen aikataulujen suhteen. Mallickin peräänkuuluttamaa joustavuutta järjestelmään toisi entistä vahvempi asiakkaan luottohistorian tuntemus sekä lainsäädännön vahva tuki molemmille osapuolille. Mallick on oikeassa siinä, että luottotoiminnan kehittäminen tosiaan vaatii valtioilta lainsäädännön tuntemista ja rohkeitakin muutoksia. Etelä-Aasiasta paras esimerkki nopeasta muutoksesta on Kambodža, jonka dramaattisesta kehityksestä lainsäädännön suhteen Doing Business (2014a) raportoi vuonna 2009. Tuolloin Kambodžan lainsäädännön vahvuusindeksistä saamat pisteet nousivat kertaaheittolla nollassa peräti kahdeksaan. Kambodža ei kuitenkaan tyytynyt tuohon, vaan uudisti määrätietoisesti samalla luottotietojärjestelmiään sallimalla luottotietolaitosten kerätä ja jakaa sekä negatiivisia että positiivisia luottotietoja, sekä sallimalla yksityisten luottolaitosten toimimisen maassa. Kambodžan malli tuntuu myös toimivan, sillä samalla myös luottotietorekisterien kattavuus on noussut parissa vuodessa jo 20 %:iin.

Kambodža on ollut Aasian suurin veturi indeksien nousun suhteen, mutta toisaalta, muutkin ovat edistyneet voimakkaasti. Itse asiassa kaikki Doing Businessin (2014b) mittaavat suuret huomioon ottaen Kaakkois-Aasian alueella vain Bangladesh, Malediivit ja Kiribati eivät ole kyenneet nostamaan asemaansa merkittävästi millään osa-alueella 10 vuoden aikajänteellä. Kaikissa muissa maissa muutos on ollut huomattava ja nimenomaan parempaan päin vähintään yhdessä kategoriassa.

Monien Aasian maiden nopea talouskasvu on aiheuttanut paineita myös luottotoiminnan nopealle kasvulle. Paikoin kasvu on saattanut olla lainsäädännön suhteen liiankin nopeaa ja valvonta on jäänyt taka-alalle. Nopeaa ja voimakasta talouskasvua hakeneista Aasian maista esimerkiksi Malesia saa DB:n rankingeista täydet pisteet, mutta se saattaa silti olla ongelmassa. Ng (2014) nostaa esille skenaarion, jonka mukaan hurjasti lisääntynyt lainanotto tulee johtamaan ongelmiin, kun korot nousevat. Ng huomauttaa Malesian kotitalouksien velkaantumisen nousseen jo 80,5 %:iin BKT:sta vuoden 2012 lopussa, kun vielä vuonna 2008 sama luku oli kohtuullisempi 50,4 %. Malesia on kyllä reagoanut tilanteeseen sallimalla yksityisten luottotietolaitosten pääsyn markkinoille sekä kasvattamalla julkisen luottorekisterin kattavuutta. Voi silti olla, että vahinko on jo tapahtunut, sillä Ng'n huomiot antavat aiheita pelätä ylivelkaantumista. Mahdollinen luottokupla aiheuttaa ongelmia myös poliittisille päättäjille, joiden olisi hyvä

saada uudistettua lainsäädäntöään investoinneille ja luottotoiminnalle paremmin sopiviksi.

Aasian isoimmista maista Kiina on avannut luottomarkkinoitaan huomattavasti mittauseriodin aikana. Voimakkaan kasvun aikaa edelleen elävä Kiina on uudistanut lainsäädäntöään sekä luotonantajien että lainanottajien osalta, mutta vieläkin merkittävämpi muutos pitkän aikavälin kasvua ajatellen saattaa olla julkisen luottorekisterin kattavuuden nopealla kasvulla. Suuren väestön valtioista myös Indonesia on valinnut samanlaisen, valtiojohtoisen tien luottomarkkinoiden informatiovajeen täyttämiseksi. Aasian maissa luottotietorekistereiden osalta kasvu on ollut näiden kahden suuren maan johdolla vahvaa julkisten luottorekistereiden puolella, kun taas yksityisomisteisten luottorekisterien suhteen tahti on ollut suhteessa hitaampaa.

Alueellisen yhteistyön osalta Kaakkois-Aasian maiden yhteistyöjärjestö ASEAN (*Association of Southeast Asian Nations*) on edesauttanut luottotoiminnan kehitystä Aasiassa, mikä näkyy myös DB:n indeksin pisteissä. Jäsenmaihin kuuluvat Malesia, Thaimaa, Indonesia, Singapore, Filippiinit, Brunei, Kambodža, Laos, Myanmar ja Vietnam (ASEAN 2014), ja jäsenmaista kaikkien mainittujen maiden kehitys on ollut DB:n tilastoissa huomattavaa. ASEANin tilaaman, Hachinohen yliopiston tutkimusinstituutti HURI:n (*Hachinohe University Research Institute*) tekemän tutkimuksen mukaan Aasian maat voisivat lisätä yhteistyötä entisestään erityisesti lainsäädännön kehityksen ja tiedonvaihdon osalta. He myös huomauttavat useiden valtiollisten luotto-ohjelmien toimineen vajaatehoisesti, sillä niiden tavoitteena on ollut taloudellisen tehokkuuden lisäämisen ohella sosiaalisia tavoitteita, vaikka olisi tehokkaampaa keskittyä vain yhteen osa-alueeseen kerrallaan, varsinkin kun maiden resurssit ovat vielä varsin rajalliset (HURI 2009: 100–101). Informatiovaje on myös HURI:n (2009: 8, 101) näkemyksen mukaan yksi suurimmista ongelmista Aasian luottomarkkinoilla. HURI kannustaakin valtioita ottamaan käyttöön uusia luottovalvontajärjestelmiä, ellei sellaisia vielä ole toiminnassa. Yksityisten luotonantajien ongelmina luottotietojen jakamisen suhteen HURI (2009: 102–103) näkee kaksi isoa estettä: yksityisyyden suojan ja pankkialaisuuden säilyttämisen sekä suurten luotonantajien haluttomuuden jakaa tietoaan säilyttääkseen kilpailuedun muihin luotonantajiin nähden.

Valtiojohtoisen, julkisen luottorekisterin etuina ovat kattavuus, keskuspankin uskottavuuden ja vaikutusmahdollisuuksien kasvu sekä luottotietojen väärinkäytön estäminen, sillä kehittyvissä talouksissa keskuspankki on luottotiedoille uskottavampi haltija kuin tuntematon, uusi ja yksityinen luottotietolaitos. Sen sijaan heikkoutena julkisella luottorekisterillä on toimintavaihtoehtojen vähentyminen. Julkista luottorekisteriä ylläpitävä keskuspankki ei voi tarjota uskottavia riskinhallintaratkaisuja tai arvioida yksittäisten luotonhakijoiden luottokelpoisuutta, sillä keskuspankilta vaadittava puolueettomuus kärsisi. Näin ollen keskuspankkien keräämä luottotietodata jää raa'aksi, ja luotonantajien on kehitettävä itse omat luottoluokituksensa hyödyntääkseen dataa (HURI 2009: 101–103).

HURI:n suositukseen julkisen luottorekisterin perustamisesta ovat viime vuosina tarttuneet Brunei ja Laos, jotka ovat luoneet itselleen valtiojohtoiset omat luottorekisterit. Lisäksi Vietnam ja Indonesia ovat lukujen valossa kehittäneet valtiollisen luottorekisterinsä kattavuutta huomattavan nopeasti (Doing Business 2014b).

Kambodža on puolestaan valinnut toisenlaisen reitin myöntämällä lisenssin yksityiselle luottorekisterille. Hieman samanlaisella logiikalla toimii myös Malesia, joka on lisännyt uuden yksityisen luottolaitoksen valtiollisen rekisterin oheen. Thaimaassa ja Singaporessa taas yksityinen luottotietorekisteri on vallannut vauhdikkaasti lisää alaa nostamalla kattavuuttaan (Doing Business 2014b).

Yhteistä kaikille em. luottorekistereitään kehittäneille Aasian maille on se, että kaikissa mainituissa maissa luottorekisterin kattavuuksien nopeaa kasvua on edeltänyt lainsäädännön kehitys. Samalla tiellä ASEAN:n maista ovat myös Filippiinit, sillä se on hiljattain uusinnut lainsäädäntöään mm. positiivisten ja negatiivisten luottotietojen keräämisen suhteen sekä taannut kansalaisilleen oikeusturvaa takaamalla heille mahdollisuuden tarkastaa omat luottotietonsa (Doing Business 2014a). Samalla Filippiineilläkin luottorekisterin kattavuus on kasvanut hieman ja aika näyttää, auttavatko lainsäädännön muutokset kasvattamaan rekisterin kattavuutta entisestään. Myös muissa Aasian maissa tulisi tähdätä luottotietojärjestelmien kehittämiseen OECD-maiden tasolle, jotta korkotasot eivät pääsisi nousemaan tarpeettomasti.

Aasian kehittyneimpien talouksien osalta lainsäädäntö on jo pääosin melko hyvässä kunnossa. Se ei ole intuitiivisesti ajatellenkaan mikään ihme, sillä taloudellisesta siirtymästä halpoihin tuottajamaihin on puhuttu yleisesti jo pitkään. Monet valtiot ovat panostaneet valuutan vapaaseen liikkuvuuteen sekä taloudellisten rakenteiden kehitykseen myös kansallisten markkinoiden osalta. Pääosin varsinkin kehittyneempien Aasian talouksien tulisi panostaa entistä voimakkaammin informaatiovajeen paikkaamiseen kehittämällä luottotietojen lainsäädäntöä entisestään. Tiedonvaihtojärjestelmien kehittämiseen valtiollisella tasolla on saatavilla apua myös Maailmanpankin alaiselta Kansainväliseltä rahoitusyhtiöltä IFC:ltä (*International Finance Corporation*). IFC (2014) onkin jo ehtinyt pitää mm. koulutustilaisuuksia Aasian eri luottotoimijoille riskien hallinnasta ja luottovalvonnasta. Koulutustilaisuuksien ja kokousten lisäksi IFC avustaa myös käytännön työssä ja esimerkiksi Kambodža hyödynsi IFC:n apua luottotietojärjestelmänsä kehityksessä.

Myös HURI (2009: 102–103) pitää Aasian maiden talouskasvun tärkeänä juuri lainsäädännön kehitystä. Heidän mukaansa ASEAN:n maat voisivat yhtenäistää lainsäädäntöjensä käytäntöjä, jotta anonyymien luottotietojen jakaminen yli kansallisten rajojen helpottuisi ja kykenisi edesauttamaan talouskasvua. Tätä tehtävää silmällä pitäen he huomauttavat valtiojohtoisten, keskuspankkien ylläpitäminen luottorekistereiden olevan hyvin käyttökelpoisia, sillä julkinen valta kykenee takaamaan tietojen yksityisyyden suojan ja turvallisuuden tehokkaasti. Yksityisomisteisten luottorekistereiden varassa operoivissa talouksissa HURI neuvoo kiinnittämään erityisen paljon huomiota lainsäädäntöön näiden periaatteiden toteutumisen turvaamiseksi.

HURI:n johtopäätökset ja kehitysehdotukset lainsäädännön alueellisesta yhdistämisestä ovatkin hyviä, mutta kuten se itsekin mainitsee (2009: 107), ovat jo valtioiden sisällä alueelliset erot usein niin suuria, ettei yhdestä onnistuneesta esimerkistä voi luoda tarkkoja toimintasuosituksia kaikille muille. HURI on kuitenkin oikeassa siinä, että suuremman ja parempilaatuisen datamäärän kerääminen helpottaisi toimintaa huomattavasti. Tällöin kannattavalla pohjalla toimivien luotonhakijoiden tunnistaminen helpottuisi ja luottoja saatettaisiin aikanaan kyetä niputtamaan suuremmiksi, vakuutetuiksi paketeiksi, kun luottohistoriaa löytyy pidemmältä aikaväliltä. Tietojen keräämisen ja säilyttämisen kulttuurin suhteen muutos tulee viemään kuitenkin Aasiassakin aikaa, sillä monin paikoin luottorekisterien kattavuus on vielä toistaiseksi

heikko ja riskiä välttävät sijoittajat ja luotonantajat tuskin vakuuttuvat vielä muutaman vuoden luottohistoriasta, vaikka merkit sinänsä positiivisia olisivatkin.

Aasiassa muutamat johtavat taloudet näyttävät toivottavasti jatkossa esimerkkiä uudistumisen voimasta, joten lainsäädännön kehityksen ja luottorekisterien tietopohjan laajentamisen osalta onnistuneiden ASEAN-maiden talouden kehitystä seurataan varmasti tarkasti myös alueen muissa maissa. Myös alueellinen, anonyymi tiedonjako olisi omiaan edesauttamaan tuottavien hankkeiden tunnistamisessa sekä informaatiovajeen helpottamisessa pidemmällä aikajänteellä.

6.3. Luottotoiminnan säätely Afrikassa

Afrikkalainen luottotoiminta on laajentumassa koskemaan entistä enemmän myös mikro- ja pienyrittäjiä, kuten luvussa 5.4. käytiin läpi. Kehitys näkyy laajasti myös myös luottotoiminnan lainsäädännön kehityksessä ympäri Afrikkaa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana Afrikan luottotoiminnan lainsäädäntö onkin kehittynyt nopeammin kuin muualla maailmassa. Pisteiden suhteen tämä näkyy hyvin voimakkaasti, sillä lainsäädännön indeksin pistein mitattuna Afrikassa nousu on ollut keskiarvoltaan yli 1,2 pistettä kuten kuvioista 2 voi havaita.

Talousliitot ja yhteistyö ovat helpottaneet lainsäädännön kehittämistä ja edistäneet taloudellista koheesiota Afrikassa. Doing Business (2014a) raportoi esimerkiksi ECCAS:n (*Economic Community of Central African States*) luoneen vuonna 2009 alueellisen julkisen luottorekisterin jäsenmailleen. Tuollainen internetin kautta helposti jaettava, halpa ja yksinkertainen informaatioväylä on erittäin arvokas luotonantajille, sillä luottotietojen rekisteröinti ja hakeminen helpottuu sen avulla huomattavasti, kun informaation tarkkuus paranee ja jatkorekisteröinti sekä luottotietojen tarkastaminen helpottuu, nopeutuu ja muuttuu edullisemmaksi. Samalla koko luottotietojärjestelmän toiminnalle on luotu entistä kestävämpää pohjaa jäsenmaissa. Muitakin hyviä esimerkkejä yhtenäistymisestä löytyy, kuten vaikkapa afrikkalaisten lainsäädännön

käytäntöjen yhtenäistämistä edesauttamaan jo vuonna 1993 perustettu OHADA (*Organization for the Harmonization of Business Law in Africa*). Esimerkiksi OHADA:n järjestämä yhteinen lakialoite *Uniform Act on Secured Transactions* on yksinkertaistanut säädöksen käyttöönotaneiden maiden toimintatapoja mm. vakuuksien suhteen sekä parantanut olennaisesti luotonantajan asemaa konkurssitapauksissa (Doing Business: 2014a). Tällaiset uudistukset näkyvät myös selkeästi DB:n lainsäädännön indeksin pisteissä, ja em. ECCAS:n ja OHADA:n jäsenet ovatkin kyenneet parantamaan niiden osalta pisteitään peräti kolmella (Doing Business 2014b).

Lainsäädännön osalta Afrikka onkin noussut jo muun maailman tuntumaan ja vaikka matkaa OECD-maiden kärkeen on vielä taivallettavana, lupaa viime vuosien kehitys hyvää. Afrikka on maidensa lainsäädännön osalta jopa edistyneenä pidetyn Etelä-Amerikan tuntumassa jo nyt kuten kuvio 1 näyttää. Onkin tärkeää huomata, että globaalista talouskriisistä huolimatta Afrikassa lainsäädäntö on kyennyt helpottamaan luottotoimintaa mikro- ja pienyrittäjien osalta. Matalan tulotason maissa on siis kyetty vapauttamaan luottomarkkinoiden toimintaa luomalla uusia rakenteita ja purkamalla liikaa säätelyä, sillä talouskriisi ei ole iskenyt niin voimakkaasti kyseisten maiden luottomarkkinoiden rakenteisiin.

Hyvänä esimerkkinä muille Afrikan maille lainsäädännön kehityksen kannalta saattaisi toimia Kenia, joka saa tällä hetkellä DB:n lainsäädännön vahvuusindeksistä täydet 10 pistettä (Doing Business 2014b). Myönteinen kehitys ei ole tullut itsestään, vaan Keniassa on panostettu luottotoiminnan lainsäädännön kehittämiseen jo 1980-luvun lopun pankkikriisistä saakka. Mwega (2011: 45–47) kertoo, kuinka kolmen vuosikymmenen takainen pankkikriisi johti uuden valtionpankin perustamiseen ja taloudellisiin uudistuksiin. Uudistukset tähtäsivät kilpailun vapauttamiseen ja rahamarkkinoiden tehokkuuden kasvattamiseen. Uudistuksiin kuuluivat mm. korkotason säätelyn purkaminen ja luottotoiminnan lainsäädännön vapauttaminen. Lisäksi vuodesta 1994 lähtien Kenia on järjestelmällisesti siirtynyt koko ajan enemmän kohti formaalia pankkitoimintaa paikallisesti organisoitujen luottomuotojen sijaan. Tämäkin on osittain seurausta pankkikriisistä, kun vuoden 1998 luottokriisi johti kenialaiset pankit vaikeuksiin ja loi tarvetta uudistuksille. Kenian esimerkkiä seuraten myös muiden Afrikan maiden tulisi nähdä käynnissä olevat vaikeudet

mahdollisuutena kehittää lainsäädäntöään entistä tehokkaammaksi luottotoiminnan kannalta.

Kenia kuvastaa vahvasti koko Afrikkaa myös siinä mielessä, että muun Afrikan tavoin Keniassa tukeutuminen informaaleihin luottopalveluihin on ollut ja on edelleen varsin iso suuntaus. Ohjautuminen laina- ja säästöliittoihin on aiheuttanut Keniassa myös ongelmia mikro- ja pienluottojen yleistyessä 1990-luvulta lähtien, sillä kuten Johnson (2004: 505) huomauttaa, mikroluottoihin siirtyvä uusi lainanottaja saattoi tehdä siirtymän suoraan säästö- ja lainaliitosta. Kun siirtymiä tapahtuu useita, säästö- ja lainaliitto romahtaa. Liiton romahtaminen taas vähentää niiden lainanottajien palvelumäärää, jotka eivät syystä tai toisesta ole luottokelpoisia mikroluotto-organisaatiolle tai eivät halua liittyä osaksi sellaista. Näin ollen Johnsonin mukaan kokonaisyöty mikroluottomarkkinoiden kasvusta huolimatta ei ehkä kasvanutkaan. Samoin Johnson (2004: 515) huomauttaa Kenian mikroluottomarkkinoiden suosivan parempiosaisia lainanottajia, mikä vaikeuttaa edelleen mikro- ja pienlainaajien asemaa.

Hieman vastaava esimerkki vahvasta epävirallisiin rahoituspalveluihin tukeutumisesta löytyy myös Etiopiasta, jossa luvussa 5.4. mainitut kiertävät säästö- ja lainaliitot muodostavat varsin suuren osan rahoituspalveluiden tarjonnasta. Bisrat, Kostasab ja Fenga (2012: 230) arvioivat, että Etiopian bruttokansantuotteen säästöistä peräti 8-10 % tulee lainaliittojen kautta. Säästö- ja lainaliitot tunnetaan Etiopiassa termillä *equip*. Equipien suuri suosio erityisesti pien- ja mikroyritysten parissa johtuu erityisesti alhaisemmista kustannuksista. Verrattuna formaaleihin pankista saataviin sekä mikroluottoihin, Etiopian luottomarkkinoilla luottojen odotusajat ovat lyhempiä, transaktiokustannukset pienempiä ja korkotaso matalampi. Lisäksi equipien suosiota selitetään säästämisen vaikeudella yksinään, kenties pohjautuen kulttuurisista syistä kuluttajakurin suhteen (mm. Bisrat ym. 2012, Kedir, Disney ja Dasgupta 2011). Equipit kykenevät siis paikkaamaan luottovajetta, mutta niiden ongelmana on Etiopiassakin jatkuvuuden puute ja paikallisuontoisuus. Korkea laina- ja säästöliittojen käyttöaste kertoo osin Etiopian luottomarkkinoiden kypsyydestä. Epämuodollisten rahoituspalveluiden korkea käyttöaste vaikeuttaa myös yritysten kasvamista entistä suuremmiksi ja tuottavammiksi, sillä equipien taloudellinen kantokyky on täysin riippuvainen osallistujien varallisuudesta. Pitkällä aikajänteellä onkin hankala nähdä equipien kykenevän

yksinään edistämään yritystoiminnan kehitystä ja sitä kautta taloudellista kasvua Etiopiassa.

Equipien käyttö kuitenkin totuttaa käyttäjiä rahoituspalveluiden aktiivikäyttäjiksi, joten niillä voi olla oma merkityksensä siirtymisessä kohti formaalimpia rahoituspalveluita, kuten Kedir ym. (2011: 22–23) huomauttavat. Heidän mukaansa lainaaminen/säästäminen säästö- ja lainaliiton kautta ei ole substituutti formaalille säästämislainauselle pankin tai mikroluottoinstituution kautta. Itse asiassa Kedir ym. löytävät jopa korrelaatiota informaalin ja formaalin säästämisen välillä. Tuo korrelaatio saattaa olla merkki myös siirtymisestä informaaleista lainaringeistä kohti virallisempia luottopalveluja.

Kedirin ym. huomiot nostavat epäilyksiä siitä, että Johnson saattaa tehdä johtopäätöksissään myös virheen. On nimittäin otettava huomioon myös mikroluottotoiminnan pitkäjänteisyys sekä sen linkittyminen osaksi entistä tehokkaampaa tiedonvaihtoa, joka ei ole mahdollista epävirallisissa luottoliitoissa. Siirtyjien määrän kasvaessa on mahdollisuus kasvattaa myös luottotietokantojen datamäärää olennaisesti ja luoda näin kestävämpiä perusrakenteita luottomarkkinoille. Haasteena on kulttuurinmuutos, kun paikallisten ja perinteikkäiden, informaalien luottoliittojen suoma etu informaation keräämisen suhteen pitäisi saada entistä tehokkaammin valjastettua kaikkien luottotoimijoiden käyttöön. Nämä edut tulevat esille vasta myöhemmin luottomarkkinoiden vakiintuessa modernimpiin käytäntöihin, joten liian lyhytaikaisista havainnoista ei kannata heti huolestua. Silti Johnsonin esille ottamaan kritiikkiin tulisi kiinnittää huomiota Kenian lisäksi myös muualla Afrikassa.

Johnsonin kritiikin osalta on otettava huomioon myös aikajänne. Rahoituspalveluiden kattavuuden parantaminen on hidasta toimintaa ja rahoituspalveluiden osalta markkinat ovat edelleen erittäin alikehittyneellä taholla. Vuonna 2008 arviolta vain noin 55-60 prosentilla kenialaisista oli mahdollisuus käyttää lainamarkkinoita hyväkseen (Bohnstedt 2008). Mwegan (2011: 57) mukaan tuolloin ilman rahoituspalveluita kenialaisista eli vielä 38 %. Vaikka vuoteen 2011 mennessä kasvua oli tullut muutamia prosenttiyksikköjä, on luottopalveluiden kattavuus edelleen alhainen, ja tilanteen kehittyminen vaatii informaation asymmetrian vähentämistä edelleen.

Kokonaisuutta tarkastellessa luottotietojen kattavuusindeksin osalta Afrikan nousu on ollut huomattavaa, joskin osittain vielä hitaampaa kuin verrokkimaissa. Huomionarvoista kuitenkin on, että Afrikan maat ovat keskimäärin nykyään paremmassa tilanteessa kuin Etelä-Aasian sekä Itä-Euroopan ja Keski-Aasian maat vielä alle kymmenen vuotta sitten. Tämä fakta luo usko myös tulevaisuuteen, sillä luottotiedonvaihdon kehittyminen voi olla nopeaakin, kunhan vain luottorekistereille (sekä yksityisille että julkiselle) luodaan lainsäädännön avulla mahdollisuus toteuttaa toimintaansa. Infrastruktuurin puutetta voidaan paikata jo pitkälle internetin luomien mahdollisuuksien avulla. Afrikassa edelläkävijöinä mm. Kap Verde ja Etiopia ovat ottaneet käyttöönsä internetpohjaiset luottotietojärjestelmät, jotka palvelevat sekä luotonantajia että luotonhakijoita (Doing Business 2014b).

Luottotietojen säätelyn kehittäminen edelleen voi parhaimmillaan luoda Afrikassa edullisen kilpailutilanteen, joka houkuttelisi entistä enemmän myös yksityisiä luottorekistereitä panostamaan Afrikkaan. Toistaiseksi näin ei ole kuitenkaan käynyt, vaan rekistereiden kattavuus jää Afrikassa erittäin matalaksi. Itse asiassa valitettavan harvassa maassa edes on vielä toimivaa yksityistä tai julkista luottorekisteriä. Mahdollisuuksia muutoksesta parempaan päin on kuitenkin olemassa, kuten vaikkapa Ghanan esimerkki kertoo. Ghana antoi huhtikuussa 2010 toimiluvan yksityiselle luottolaitokselle ja tänä päivänä tuon luottolaitoksen tietorekisteri kattaa jo yli 10 prosenttia väestöstä. Vauhti vaikuttaa kasvavan edelleen koko ajan. Yksityiset luottorekisterit ovat olleet viime vuosina menestys myös muutamissa muissa maissa. Esimerkiksi Botswanassa ja Namibiassa yksityiset luottorekisterit ovat kyenneet tuplaamaan kattavuutensa nyt jo lähes 70 prosenttiin väestöstä viimeisen kymmenen vuoden aikana (Doing Business 2014b). Muutos on erittäin merkittävä, sillä yli 70 %:n kattavuudella ylttäisi OECD:n kärkimaiden keskiarvon yläpuolelle kuten kuviosta 5 voi havaita.

Julkisten luottorekistereiden kattavuuden osalta kasvu erityisesti Saharan eteläpuolisessa Afrikassa on myös ollut heikkoa. Valonpilkahduksia kuitenkin löytyy, sillä Gabon ja Mauritius ovat kyenneet nostamaan julkisen luottorekisteriensä kattavuudet jo varsin hyviksi. Gabonin ja Mauritiuksen osalta on kuitenkin otettava huomioon maiden koko asukasmääriltään pieninä valtioina, joten pitkälle meneviä johtopäätöksiä näistä ei kannata tehdä. Valtion

hallinnoimien luottorekistereiden kannalta Afrikassa tärkeintä olisikin saada toiminta käyntiin ja luoda pohja yksityisten luottotietolaitosten saamiseksi markkinoille, kuten esimerkiksi Lähi-Idässä ja Keski-Aasiassa on käynyt varsin nopeassa aikataulussa. Afrikastakin löytyy hyviä esimerkkejä, sillä Egyptissä ja Marokossa yksityisten luottorekistereiden kattavuus on kasvanut hyvin poliittisesti epävakaa ajasta huolimatta. Myös Tunisian kehitys on myös huomattava, sillä vallankumouksesta huolimatta julkisen luottorekisterin kattavuus on kasvanut kovaa tahtia (Doing Business 2014b).

Yhteistyön ja lisäämiseksi em. ECCAS:n ja OHADA:n tapaiset yhdessä määriteltävät ja useaa maata koskettavat taloudelliset yhteistyömallit olisivat omiaan kehittämään luottotoiminnan rakenteita. Afrikassa eri valtioiden tulisi panostaa entistä voimakkaammin lainsäädännön kehitykseen, jotta sinänsä oivalliset mikroluottoinnovaatiot ja niiden tuottama informaatio päästäisiin hyödyntämään entistä tehokkaammin. Voidaan jopa väittää, että varsinkin arabimaissa ja Pohjois-Afrikassa luottorekistereiden ja lainsäädännön kehitys on ollut yllättävän nopeaa arabikevättä seuranneesta tapahtumienkulusta huolimatta.

6.4. Luottotoiminnan säätely Etelä-Amerikassa

Luvussa 5.3. mainittu Bolivia on mainio esimerkki Etelä-Amerikan markkinoiden suuresta murroksesta. Bolivian luottomarkkinat ovat eläneet isoa muutosta siitä lähtien, kun sosialismi murtui varsin myöhäisessä vaiheessa 1980-luvun lopussa. 1990-luvulla luottotoiminta kasvoi lähes eksponentiaalisesti. Lopulta tilanne kulminoitui luottokriisiin 2000-luvun alkupuolella, kun lainanottajat olivat ylittäneet maksukapasiteettinsa, eivätkä kyenneet maksamaan lainojaan takaisin. Kun samaan aikaan globaali talouskriisi iski Boliviaan, alkoivat ihmismassat vaativat velkojensa anteeksi ja valtion pankeista pahimmillaan otettiin johtohenkilöitä panttivangeiksi velkojen mitätöimisen toivossa. Bolivian luottokupla syntyi, kun useat yksilöt olivat kyenneet ottamaan lainoja useasta eri pankista. Puutteellinen velkaseuranta aiheutti sen, etteivät luotonantajat kyenneet tietämään oliko lainanhakijalla jo aiempaa velkaa ja jos oli, niin missä määrin. Tämä johti lainamäärien hallitsemattomaan kasvuun ja sitä kautta maksuvaikeuksiin (Bustelo 2009).

Nykyään Bolivian lainamarkkinat toimivat jo huomattavasti tasapainoisemmin. Vuonna 2009 lainojen maksuja laiminlyöntiä tapahtui vain 5,7 %:ssa luotoista. Kenties vielä merkittävämpi havainto on merkittävän pieni maksujen laiminlyöntiaste mikroluotoissa, sillä vain 1,8 % mikroluotoista jätetään maksamatta (Bustelo 2009). Täten ajatus luottojen taloudellisesta tehokkuudesta on toteutunut entistä tehokkaammin.

Toinen hyvä esimerkki Etelä-Amerikan kehityksestä on alueen suurin talous eli Brasilia. Nykyään Brasilian luottomarkkinoita pidetään yleisesti yhtenä Etelä-Amerikan kehittyneimmistä ja kuten Xavier (2008: 14) kertoo, ovat Brasilian luottomarkkinat vapautuneet runsaasti kahden viime vuosikymmenen aikana. Brasilian luottomarkkinat ovat kyenneet laajentamaan tarjontaansa viime vuosina pien- ja mikroluottojen kautta, kun erilaisten luottojen tarjonta on kasvanut. Ennen mikroluottojen aikakautta Brasilian luottomarkkinoiden tarjonnan laajentaminen erityisesti maaseudulla tapahtui usein valtiollisten lainaohjelmien avulla. 1960-luvulta lähtien Brasilian valtion toteuttamat maaseudun lainaohjelmat olivatkin aikakaudellaan varsin menestyneitä, joskin ne olivat osittain myös maataloustuen muotoja ja melko kalliita. Ongelmaksi kuitenkin muodostui myös luotto-ohjelmien kattavuus, sillä luotot kohdistuivat enimmäkseen suurimmille maatalousyrittäjille ja Brasilian parempituloisille alueille, joten luottoresurssit eivät välttämättä ole olleet optimaalisessa käytössä. Samoin näiden maaseudun luotto-ohjelmien kattavuus vaikutti olevan varsin rajallinen, sillä suurella osalla viljelijöistä ei ollut mahdollisuutta päästä mukaan niiden pariin (de Castro & Teixeira 2012: 293–297).

Bolivia ja Brasilian nykyinen toimintamalli on esimerkki talouksien halusta välttää riskejä ja se korostaakin erityisesti luottorekisterien tärkeyttä. Luottotietojen seuranta onkin tärkeää julkishallinnolle, sillä sen avulla voidaan helposti tarkastella luottojen antamista erityisesti vähävaraisimmalle kansanosalle. Bustelo (2009: 7) väittää Bolivian onnistuneen luottotietouudistuksessaan erityisesti siinä, että myös pienemmät mikroluotto-organisaatiot kykenevät hankkimaan tarvittavat lisenssit ja liittymään mukaan luottorekisteriin. Samalla Bustelo kehuu Bolivian hallinnon uudistusta, jonka mukaan mikroluotto-organisaatiot saavat ylläpitää myös säästötilejä, mikä kannustaa omaan säästämiseen ja sitä kautta tapahtuvaan lisäluototukseen. Informaatiovajeen vähentäminen Etelä-Amerikan luottomarkkinoilla näkyy myös DB:n tilastoissa. Luottotietojen kattavuusindeksistä Bolivia saa täydet

pisteet ja jos katsotaan alueelta pelkästään maita, joissa on toimiva luottorekisteri, on Latinalaisen Amerikan maiden luottotietoindeksistä saama pisteiden keskiarvo jopa OECD-kärkimaiden keskiarvoa edellä (Doing Business 2014b). Koko Etelä-Amerikkaa ajatellen alueen keskiarvoa kuitenkin laskevat ne 12 maata (Antigua ja Barbuda, Bahama, Barbados, Belize, Dominica, Grenada, Guyana, Jamaika, St. Kitts ja Nevis, St. Lucia, St. Vincent ja Grenadiinit, Suriname), joissa ei ole toimivaa luottotietojen tallennusjärjestelmää, mutta niistäkin maista Jamaika on hiljattain parantanut tilannetta muuttamalla lainsäädäntöään sallimaan yksityisten luottolaitosten toiminnan maassa (Doing Business 2014a & 2014b). Samoin Belizessä ja Surinamessa on käynnissä luottotietolaitoksen perustaminen IFC:n avustamana (IFC 2014), mutta nämä muutokset eivät vielä näy DB:n indeksien pisteissä.

Bolivian osalta erityisen tärkeää onkin ollut mikroluotto-organisaatioiden ja näiden tuottamien pienlainatietojen ottaminen mukaan luottotietoihin. Bustelon (2009) mukaan mikroluottolainajien määrä on yli 80 % kaikista lainaajista, vaikka mikroluottojen muodossa lainattava rahamäärä on vain 20 % luottojen kokonaismäärästä. Tilanne on intuitiivisesti helppo ymmärtää, sillä mikroluottojen koot ovat Bolivian kaltaisessa kehittyvässä maassa varsin pieniä. Samaa esimerkkiä tulisi seurata koko Etelä-Amerikassa. Juuri nyt kehitys näyttää hyvältä, sillä yksityiset luottotietolaitokset ovat kyenneet kasvattamaan kattavuuttaan jo yli kolmannekseen alueen väestöstä, ja samalla myös julkisten luottorekistereiden kattavuus on kasvanut.

Yleisesti isoimpana ongelmana Etelä-Amerikan luottomarkkinoilla on voluumin vähäisyys, sillä luottomarkkinoiden koko on vielä suhteellisen pieni. Lainsäädännön rajoitteet eivät näy DB:n keskiarvoissa aivan yhtä radikaalisti, sillä keskiarvoa nostavat erityisesti monet Karibian pienet saarivaltiot. On sinänsä ristiriitaista, että näistä saarivaltioista suuri osa on niitä samoja maita, joissa ei toimi luottotietorekistereitä. Sen sijaan esimerkiksi suunnannäyttäjänä toimivan Brasilian osalta DB:n indeksin pisteet ovat matalat. Esimerkiksi Xavier (2008: 50-58) näkeekin Brasiliassa olleen luottorajoitteita ja luottomarkkinoiden vajaata hyödyntämistä erityisesti vuosien 1987-2006 välillä. Luottorajoitteet ovat hänen mukaansa olleet varsinkin pienten, pörssivaihdon ulkopuolella olevien yritysten ongelma. Xavier (2008: 63-65) korostaakin talouden lainsäädännöllisten rakenteiden vapauttamisen tärkeyttä, jotta luottomarkkinat avautuisivat entisestään vauhdittamaan talouskasvua.

Luottorakenteiden kehityksen osalta yhteisen, maiden rajat ylittävän suuntauksen vahvistaminen saattaa olla poliittisesti vaikeaa. Etelä-Amerikassa tämä näkyy myös alueen taloudellisissa yhteistyöprojekteissa. Venezuelan ja Kuuban alun perin perustama ALBA (*La Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América*) on nykyään kahdeksanjäseninen (Antigua ja Barbuda, Bolivia, Dominica, Ecuador, Kuuba, Nicaragua, St. Vincent ja Grenadiinit ja Venezuela) sosialismiin ja sosiaalidemokratiaan pohjautuvien valtioiden taloudellinen yhteenliittymä. Lisäksi ulkojäseninä ALBA:an kuuluvat myös St. Lucia ja Suriname. ALBA on perustanut jopa yhteisen virtuaalivaluutta SUCRE:n (*Sistema Unitario de Compensación Regional*) helpottamaan ALBA:n jäsenten keskinäistä kaupankäyntiä, mutta lainsäädäntöön tai luottorakenteisiin ALBA ei ole vielä puuttunut (Masud 2013). ALBA:n tulevaisuus saattaa olla vielä vaakalaudalla, sillä ALBA:n johtavista maista Venezuelan sisäpoliittinen tilanne saattaa elää voimakkaasti presidentti Chavezin menehdyttyä vuonna 2013.

ALBA:n rinnalla Etelä-Amerikassa suurempi toimija on Euroopan Unionin mallia seuraten suunniteltu UNASUR (*Unión de Naciones Suramericanas*), jonka jäseniä ovat Argentiina, Bolivia, Brasilia, Chile, Ecuador, Guyana, Kolumbia, Peru, Suriname, Uruguay ja Venezuela. (UNASUR 2014; Parish Flannery 2012). Toisaalta Parish Flannery (2012a) huomauttaa myös, ettei UNASUR:nkaan kehitys ole ollut kovin nopeaa ja ettei UNASUR ole suurista visioistaan huolimatta kyennyt edesauttamaan talouteen vaikuttavan lainsäädännön yhteistä kehitystä, kuten on toivottu. Tämä näkyi hänen mukaansa jo 2011, kun jäsenmaat hylkäsivät ehdotukset yhteisvaluutasta ja yhteisestä keskuspankista. Samalla Parish Flannery epäilee, ettei määrätietoista ja yhtenäistä talouspolitiikkaa EU:n tapaan tulla näkemään Latinalaisessa Amerikassa ainakaan ennen kuin alueen ylivoimaisesti merkittävin talous Brasilia panostaa UNASUR:n kehitykseen nykyistä voimakkaammin. Toisaalta Parish Flannery (2012 & 2012a) antaa UNASUR:lle tunnustusta erinomaisesta toiminnasta diplomaattisten kiistojen ratkaisupaikkana ja yhteistyöforumina, mikä saattaa toimia hyvänä pohjana entistä laajamittaisemmalle yhteistyölle tulevaisuudessa.

Lainsäädännön kehityksen kannalta Etelä-Amerikka on alueellisen yhteistyön kehityksen hienoisista ongelmista huolimatta verrattain hyvässä vaiheessa. Erityisesti Keski-Amerikan ja Karibian alueilla kehittynyt lainsäädäntö on

luonut oivat mahdollisuudet luottotoiminnan kehittämiseksi, mutta toistaiseksi informaatiovaje estää luottotoiminnan laajentamisen. Jamaikan ja Belizen esimerkit ovat kuitenkin lupauksia antavia paremman tulevaisuuden suhteen. Kokonaisuutena Etelä-Amerikan luottomarkkinat ovat hyvissä asemissa luottotietojen vaihdon ja luottorekistereiden kattavuuden suhteen, eikä saavutetuista asemista tulisi missään nimessä luopua, vaan niihin pitäisi jatkossakin panostaa paljon.

Etelä-Amerikan mantereiden valtioiden luottotietolaitokset ovat hyvin kehittyneitä ja vertailukelpoisia jopa rikkaimpien OECD-maiden kanssa (ks. kuvat 4 ja 5), mutta vastaavasti lainsäädäntö on vielä keskimäärin heikkoa. Näin ollen erityisesti alueen suurimpien talouksien Brasilian, Meksikon ja Argentiinan johdolla kuuluisi antaa entistä suurempi painoarvo lainsäädännön kehittämiseksi vastaamaan alati kasvavia luottotarpeita. Tämän tavoitteen kannalta UNASUR voisi toimia erinomaisena forumina laajemmalle kehitykselle koko Etelä-Amerikassa. Ennen alueellista yhteistyötä varsinkin pienemmät taloudet voisivat kuitenkin turvautua esim. IFC:n apuun Belizen ja Surinamen tapaan. Lainsäädännön suhteen alueella nopeimmin kehittynyt Guatemala voi toimia hyvänä esimerkkinä muillekin.

6.5. Luottotoiminnan säätely kehittyneillä markkinoilla

Kuten jo luvussa 5.5. kävi ilmi, mikro- ja pienluottojen käyttötarkoitukset ovat erilaiset kehittyneissä talouksissa verrattuna köyhempiin valtioihin. Tavoitteet eivät ole niinkään sosiaalisia ja perustu köyhyyden vähentämiseen, vaan tähtäin on enemmänkin taloudellisen aktiviteetin kasvattamisessa. Pienyrittäjien ongelmat ja luoton saamisen vaikeudet ovat useimmiten hyvin samanlaisia kuin vähävaraisemmissa maissa, vaikka skaalaeroja löytyykin.

Euroopan keskuspankin (2013: 3–15) tutkimuksen mukaan euroalueen pk-yritysten tulot vähenevät edelleen, vaikeivät enää yhtä jyrkästi kuin aikaisemmissa mittauksissa. Näin ollen ei olekaan yllättävää, että saman tutkimuksen mukaan pk-yritysten luottokysyntä kasvu on ollut kasvussa, kun taas luottojen tarjonta on vähenemässä edelleen.

Tilanne on edelleen huolestuttava, sillä kuten Euroopan komission (2011: 2) etenemissuunnitelmassa huomautetaan, on Euroopan taloudellinen onnistuminen suuresti riippuvainen pienistä ja keskisuurista yrityksistä, sillä pk-yritykset muodostavat puolet Euroopan taloudellisesta vaihdannasta ja viime vuosina pk-yritykset ovat luoneet yli 80 % kaikista uusista työpaikoista Euroopassa. Yksi Euroopan komission pääkohdista komission Eurooppa 2020-ohjelmassa onkin vähentää pk-yritysten luottovajetta. Euroopan komission (2011: 6-7) etenemissuunnitelmassa kerrotaan myös yrityksestä vähentää informaatiovajetta sekä houkutellessa lisää luotonantajia yli rajojen luomalla EU-alueelle yhteinen luottotietokeskus. Lisäksi Euroopan komissio (2011: 11) pyrkii edesauttamaan jäsenvaltioidensa pk-yritysten pääsyä luottomarkkinoille kehittämällä jäsenmaita perustamaan omat internetpohjaiset tietokannat erilaisille rahoituslähteille sekä alueellisesti toimiville eri luottometodeille. Samalla pyritään lisäämään pk-yritysten tietoisuutta eri rahoitusmahdollisuuksista sekä saada myös pienemmät pankit sekä muut luotonantajat mukaan yhteisiin tietokantoihin hyväksi todettujen luottotapojen edistämiseksi alueittain. Yleisesti koko euroalueen mittauksissa on kuitenkin otettava huomioon myös suuret erot maiden välillä.

Lainsäädännön osalta OECD:n rikkaimpien maiden tilanne on pysynyt hyvin stabiilina meneillään olevasta taantumasta ja sen aiheuttaneesta luottokriisistä huolimatta. Itse asiassa vain Saksa ja Slovenia ovat joutuneet heikentämään luottolainsäädäntöään DB:n näkökulmasta: vuonna 2009 Saksa vähensi vakuutettujen velanantajien oikeuksia, ja vuonna 2008 Slovenian luottorekisteri nosti huomioimansa minimiluoton määrärajan nolasta 500 euroon euroalueeseen liittymisen myötä (Doing Business 2014a). Nykyisellään OECD:n 31 kärkimaata ovatkin keskiarvoltaan edelleen kärjessä vertailussa, mutta lainsäädännön vahvuusindeksin perusteella muut maat eivät ole enää kaukana. Muualla maailmassa lainsäädäntö on kehittynyt entistä vahvemaksi, kun esimerkiksi Itä-Euroopan siirtymätaloudet ovat kehittäneet lainsäädäntöään jo aivan kärkimaiden tuntumaan. Vastaavasti tarkkailujakson aikana rikkaimmat OECD-maat ovat eivät ole tehneet kuin muutamia muutoksia. Kenties tässä näkyy myös vertailuajanjakson taloudellisesti vaikea aika, sillä luottotoiminnan lainsäädännön vapauttaminen ei ole kehittyneissä talouksissa poliittisesti helppo päätös etenkin taloudellisen taantuman aikana. Lisäksi muutosten vähyyttä ihmeteltäessä on otettava huomioon, että luottotoiminnan osalta kehittyneissä talouksissa vallinneet käytännöt, perinteet ja osaaminen ovat

huomattavasti vertailukohteita vanhempaa perua, joten toimivaksi koettua järjestelmää on myös hankala lähteä muuttamaan ilman vankkoja perusteita.

Julkisessa keskustelussa on viime aikoina talouskriisin vuoksi kiinnitetty paljon huomiota lainojen aiempiin myöntöperusteisiin sekä luottojen myymiseen vakuutettuina paketteina eteenpäin markkinoilla. Tämän vuoksi poliittisen ilmapiirin voisi olettaa olevansuotuisa erityisesti luotonvalvonnan edistämiseen entisestään.

Poliittisen tilanteen muutoksesta huolimatta luottotietojen kattavuusindeksin osalta OECD-maissa on tapahtunut hämmentävän vähän muutoksia, ja muutoksia tehneet ovat nekin enemmän luottoturvaansa parantaneiden Puolan ja Slovakian tapaisia entisiä sosialistisia maita. Puolan ja Slovakian tapaan myös muut vähävaraisemmat siirtymätaloudet ovat panostaneet voimakkaasti luottotietolainsäädännön kehittämiseen (Doing Business 2014b).

Samoin kuin lainsäädännön vahvuusindeksin osalta, myös luottotietojen kattavuusindeksin puolesta OECD-maiden puolustukseksi on todettava, että asiat ovat jo pääosin hyvällä tolalla, joten suurempia muutoksia on vaikeampi tehdä.

Rikkaimmat OECD-maat ovatkin vertailun kärjessä suvereenisti erityisesti yksityisten luottotietolaitosten kattavuuden osalta. Pääosa OECD-kärkimaiden luottotietojen seurannasta tapahtuu yksityisomisteisten luottorekisterien kautta. Ainoastaan Belgia, Ranska, Luxemburg ja Slovenia ovat valinneet olla antamatta millekään yksityiselle toimijalle lisenssiä luottotietojen hallintaan (Doing Business 2014b). Lisäksi luottotietolaitosten kattavuus hämää osittain ainakin Suomen kohdalla, sillä Suomesta Doing Businessin tilastoissa on mukana vain Suomen asiakastieto (Doing Business 2014c), joka kerää tietonsa Kaupparekisteristä sekä eri julkisilta toimijoilta. Suomessa on myös muita toimijoita alalla, kuten esimerkiksi Bisnode Finland (Bisnode Finland 2014). Käytännössä Suomen osalta luottotietojen kattavuus on siis ilmoitettua suurempi, varsinkin kun pankkien omat järjestelmät ovat uudenaikaiset ja ajan tasalla.

Myös julkisten luottorekisterin osalta kasvu on ollut huomattavaa OECD-maissa. Lisäksi lähitulevaisuuden osalta julkisten luottorekisterien

hyödyntämiseen on osassa maissa tulossa varmasti painetta, elleivät yksityiset luottotietolaitokset kykene kattamaan suurinta osaa väestöstä. Julkiset rekisterit ovat jo nyt kehittyneet muutamissa maissa (Espanja, Portugali ja Chile) selvästi yksityisiä rekistereitä nopeammin, kenties juuri tukalan taloustilanteen vuoksi. Lisäksi esimerkiksi Belgiassa ja Ranskassa julkisen luottorekisterin kattavuus on kasvanut suuresti tarkkailujaksolla, mihin on syytäkin sillä ko. maat eivät ole myöntäneet yksityisille toimijoille lisenssejä. Julkisten luottorekisterien hyödyntäminen on noussut suosioon erityisesti Itä-Euroopassa ja Keski-Aasiassa, ja nykyään Itä-Euroopan julkiset luottorekisterit ovatkin kattavuudeltaan maailman kärkitasoa (Doing Business 2014b).

Rikkaimpien OECD-maiden tulisikin ottaa tehdyistä virheistä opikseen, mutta poliittisesta paineesta huolimatta pyrkiä pitämään luottotoiminnan osalta lainsäädäntö vähintään vanhalla tasollaan ja pyrkiä jopa parantamaan sitä taloudellisen aktiviteetin lisäämiseksi. Samaan aikaan luottorekistereitä tulisi kehittää entisestään. Edellä mainitut Euroopan komission tavoitteet ja ehdotukset ovat kaikki hyviä, mutta niiden lisäksi luottotoiminnan osalta tulisi panostaa myös ns. pehmeän informaation keräämisen ja tallentamisen kehittämiseen. Doing Businessin (2014b) tilastoista onkin tärkeää huomata, että esimerkiksi luottokriisin keskiössä ollut Islanti on pitänyt lainsäädäntönsä luottotoiminnan osalta pääosin ennallaan, ja maa on kyennyt nousemaan katastrofaalisesta tilanteesta taloutensa osalta jo huomattavasti parempaan nykytilanteeseen.

Kehittyneissä talouksissa luottotoiminnan säätely on siis rakenteeltaan jo hyvää luokkaa, samoin kuin luottotietojen seuranta. Luottotietojen tehokkaamman hyödyntämisen kannalta käytössä oleva teknologia mahdollistaa jatkuvasti entistä kattavamman seurannan lainsäädännön puitteissa. Voi siis olla, että mikro- ja pienyrittäjien edullinen luottotoiminta tehostuu hyvissä olosuhteissa jo omalla painollaan nykyisestä, sillä markkinoilta on irrotettavissa voittoja kaikille osapuolille. Tätä näkökulmaa painottavat de la Torre, Soledad Martínez Pería ja Schmuckler (2010: 2292), jotka huomauttavat, että kaikkien yksityispankkien strategisena tavoitteena on palvella pienyrittäjiä sekä laajentaa toimintaansa laajasti pk-yritysten suuntaan. Näin ollen mikro- ja pienluottomarkkinat tulevat heidän mukaansa koko ajan kilpailukykyisemmiksi, joskaan markkinat eivät ole vielä lähellekään tyydyttyneet. De la Torre ym. uskovat voimakkaasti suurten luottotoimijoiden

kykenevän palvelemaan tulevaisuudessa mikro- ja pienyrittäjiä tehokkaimmin, sillä nämä kykenevät käyttämään skaalaetuja hyödykseen sekä kansainvälisinä toimijoina siirtämään tehokkaasti hyväksi havaittuja menetelmiä paikasta toiseen nopealla aikataululla. De la Torre ym. (2010: 2290–2291) eivät näe makrotalouden heilahteluja ja kulttuurieroja suurina ongelmina, sillä heidän mukaansa 2007 loppuvuodesta käynnistynyt talouskriisikään ei vaikuttanut mikro- ja pk-yritysten saatavilla olevaan luottotarjontaan negatiivisesti, ja heidän tutkimuksensa käsitti pankkeja sekä kehittyvistä että kehittyneistä talouksista. Vaikka De la Torre ym. ovat kokonaisuudessaan toiveikkaita tulevaisuuden suhteen, he huomauttavat (2010: 2292) kehittyneillä markkinoilla erityisesti korkeampaa teknologista osaamista vaativien start-up- ja pienyrittäjien olevan tulevaisuudessakin tiukoilla rahoituslähteidensä suhteen.

De la Torren, Soledad Martínez Perían ja Schmucklerin johtopäätöksiä voidaan kuitenkin myös kritisoida hätäisiksi, sillä vaikka ne perustuvat useiden eri maiden otantaan, on heidän datansa ajan suhteen huomattavasti suppeampi. Erilaista näkökantaa edustava koulukunta taas näkee tulevaisuudessa tärkeänä suuntana myös ns. *pehmeän informaation* ja sen hyödyntämisen. Uchida, Udell ja Yamori (2009: 97–98) tutkivat pehmeän informaation vaikutusta mikro- ja pk-yritysten luottorajoitteisiin Japanissa, ja he korostavat pehmeän informaation olevan vaikeasti laskettava määre. Pehmeällä informaatiolla tarkoitetaan tietoa, jonka luotonantaja ja erityisesti luottopäätöksen tekijä kerää kontaktillaan luotonhakijaan/yrityksen johtohahmoihin itseensä sekä tämän asiakkaisiin ja toimittajiin ja muihin paikallisiin lähteisiin. Kyse on siis luottamuksen kasvattamisesta sekä pankin ja luotonottajan yhteyden tiivistämisestä. Uchida ym. (2009: 120–121) korostavat pehmeän informaation keräämisessä lainanantajan ja -ottajan välistä tiivistä kontaktia. Heidän mukaansa pehmeän informaation keräämisen tehokkuudessa ei sinänsä ole eroa suurten ja pienten luotonantajien välillä, vaikkakin he ihmettelevät mikseivät suuret pankit panosta myös pehmeän informaation keräämiseen ja hyödyntämiseen paremmin, jotta nämä voisivat palvella mikro- ja pk-yrityksiä paremmin.

Yhdysvaltojen luottomarkkinoiden osalta Berger, Cowan ja Frame (2009: 14–15) väittävät markkinoiden toimivan osittain vajaatehoisesti, sillä pääosin pelkkään luottoluokitukseen perustuva luottotoiminta Yhdysvalloissa on tehotonta, varsinkin jos luottihakemus hylätään tai hyväksytään automaattisesti pelkän luottoluokituksen perusteella. Heidän tutkimuksensa mukaan erityisesti

luottoluokituksia yhdistelevät sekä vaihtoehtoisia luottomenetelmiä hyödyntävät pankit ovat saaneet kasvatettua mikro- ja pk-yrityksille suunnattuja luottomääriään riskeeraamatta luottoportfoliotaan. Berger ym. (2009) ovat siis samaa mieltä myös pehmeän informaation paremmasta käytöstä, ja huomauttavat tuloksiin liittyvän olennaisesti eri luottometodien yhdenaikaiseen hyödyntämiseen liittyvän oppimisen, kun sekä perinteistä dataa että pehmeää informaatiota hyödyntävät luottolaitokset oppivat asiasta ajan myötä enemmän. Myös Euroopassa asiaa tutkineet Moro ja Fink (2012: 935–936) korostavat pehmeän informaation potentiaalisesti suurta merkitystä. Heidän mukaansa luottamuksella huomattavan suuri merkitys lainamarkkinoilla, sillä luotettaviksi koetut luotonhakijat saavat lainaa halvemmalla ja helpommin sekä maksavat luottonsa tehokkaammin, joten siitä on suurta hyötyä erityisesti pienimmille yrittäjille. Toisaalta Moro ja Fink (2012) huomauttavat myös pelkistämisen olevan vaikeaa, sillä kulttuurierot jo alueittain maiden sisällä ovat huomattavan suuret.

6.6. Analyysi luottotoiminnan säätelyn kehityksestä vuosina 2005-2014

Luottotoiminnan pohjana toimiva lainsäädäntö on kehittynyt erityisesti kehittyvissä talouksissa, ja muut maat ovat ottaneet OECD-kärkimaita kiinni huomattavasti sekä varsinaisen luottolainsäädännön että luottotietoja koskevan säätelyn osalta. Lainsäädännön osalta ainoastaan Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän valtiot eivät ole kyenneet ottamaan kehittyneimpiä talouksia kiinni, kuten kuvio 2 näyttää. Tämä viittaa siihen, että lainsäädännön muutosten osalta poliittinen ja sosiaalinen vakaus yhteiskunnassa on tärkeä ehto lainsäädännön kehityksen kannalta. Lisäksi on tärkeää huomata, että myös kehittyneissä talouksissa lainsäädännössä olisi vielä varaa parantaa molemmilla mainituilla osa-alueilla, mikä luo uskoa tulevaisuuteen myös kehittyneiden talouksien yritystoiminnan kannalta.

Lainsäädännön osalta kenties yllättävää on se, miten nopeasti muutoksia on mahdollista tehdä jos vain olosuhteet ovat oikeat. Esimerkiksi Itä-Euroopan ja Aasian taloudet ovat kyenneet parantamaan luottotoimintansa perusteita kymmenen vuoden aikajänteellä todella paljon (kuviot 2, 3, 4 ja 5), ja nämä maat tulevat varmasti nauttimaan kehitystyönsä antimista ennemmin tai

myöhemmin. Lisäksi kaikista maanosista myös löytyi niitä valtioita, jotka ovat kehittäneet lainsäädäntöään erittäin nopeasti.

Luottolainsäädännön suhteen valtioiden tulisikin toimia entistä enemmän avoimessa yhteistyössä lähialueiden kanssa. Pienyritykset tuottavat jatkossakin merkittävän osan talouskasvusta kaikkialla maailmassa, joten jopa nykyisessä, vaikeassa taloustilanteessa olisi tärkeää kyetä ylläpitämään ja kehittämään luottolainsäädäntöä entistä avoimemmaksi luottotoiminnalle, vaikka se juuri nyt olisikin jopa kansan yleisen mielipiteen vastaista toimintaa.

Luottotietorekistereiden kattavuutta tutkiessa OECD-kärkimailloilla on edelleen suuri etumatka vähävaraisempiin maihin verrattuna ja kehittyneillä luottomarkkinoilla yksityisomisteiset luottotietolaitokset toimivat jo erittäin kattavasti (kuviokuva 5). Lisäksi yksityisten luottotietolaitosten kattavuuden nopea kasvu erityisesti lainsäädäntöään kehittäneissä maissa kertoo luottomarkkinoilla olevan runsaasti kasvunvaraa, ja yksityiset toimijat tarttunevat näihin kasvualueisiin kiinni nopeasti kunhan vain lainsäädäntö ja elinkeinoelämä tarjoavat näille siihen mahdollisuuden.

Myös valtioiden hallinnoimien julkisten luottorekistereiden käyttö on kasvussa, sekä kehittyneissä että kehittyvissä talouksissa (kuviokuva 4), kenties meneillään olevan taantumien aiheuttaman poliittisen paineen vuoksi. Silti julkisten luottorekistereiden toiminta on ainakin vielä toistaiseksi keskimäärin pienimuotoisempaa kuin yksityisten toimijoiden tarjoama kattavuus. Tämä ei intuitiivisesti yllätä, sillä yksityiset luottotietolaitokset ovat usein joko globaalisti toimivia alan asiantuntijoita tai paikallisia erikoistuneita toimijoita.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman tavoitteena oli arvioida, miten rahoitusvajetta voitaisiin vähentää sekä uudenlaisten mikroluottojen että lainsäädännön kehityksen avulla.

Yleistyksenä voidaan todeta, että uudet, modernit luottotavat ovat vallanneet alaa erityisesti maissa, joissa perinteinen luottotoiminta ja luottolainsäädäntö eivät ole vielä saaneet vakiinnutettua ja kasvatettua toimintaansa laajamittaisesti kattavaksi, kuten esimerkiksi Etelä-Aasiassa ja Latinalaisessa Amerikassa. Vaikka aivan toiminnan alussa uudenlaiset mikroluottomallit saattavat olla vain substituutteja ylihinnoitelluille formaaleille luotoille tai lainahaille, vaikuttavat tarkastelujakson pituutta suurentamalla kokemukset uusista metodeista kuitenkin pääosin positiivisilta. Lisäksi kauemmin toimineet mikroluottoinnovaatiot ovat lyöneet läpi myös perinteisten luottomenetelmien oheistuotteena, kuten esimerkiksi esimerkit Itä-Euroopasta osoittavat. Näin ollen vaikuttaa siltä, että erilaiset mikroluotot ja formaali luottotoiminta muuttuvat ajan kuluessa hiljalleen substituuteista komplementeiksi toisilleen. Tähän viittaa myös Doing Businessin indeksien kehitys, sillä luottotoiminnan säännöstely on kehittynyt eniten juuri em. Etelä-Aasiassa ja Latinalaisessa Amerikassa.

Toisaalta vaikka muutosta ei tapahtuisikaan, saattavat mikroluottoinnovaatiot vähentää luottovajetta niillä alueilla joissa lainsäädäntö ja formaalit luottopalvelut ovat vielä alikehittyneitä. Mikroluotoista ja tarjonnan monipuolistamisesta on turha odottaa yksinään ratkaisua luottovajeen ratkaisemiseen, mutta yhdessä lainsäädännön kehitystyön kanssa sillä voi olla merkittävä vaikutus luottovajeen ehkäisyssä sekä kehittyvissä että kehittyneissä talouksissa.

Luottotietojen keräämistä ja jakamista koskevan säätelyn osalta muu maailma on ottanut OECD:n rikkaimpia talouksia huomattavasti kiinni viimeisen kymmenen vuoden aikana erityisesti Doing Businessin mittaaman luottotietojen kattavuuden suhteen, mikä lupaa tulevaisuuden osalta hyvää informaatiovajeen vähentämisen kannalta. Luottotoiminnan kehittymisen edistämiseksi markkinoilla tulisikin pyrkiä tilanteeseen, jossa liiallinen kilpailu eri luottotoimijoiden kesken ei estäisi näiden välistä luottotietojen tehokasta

jakamista. Luottotietojen jakamatta jättäminen saattaa tosiaan tuoda lyhytaikaista kilpailuetua yksittäisille toimijoille, mutta pitkällä aikavälillä sulkeutuneisuus ei edesauta talouskasvua. Itä-Euroopan ja Keski-Aasian talouksien tulisi toimia esimerkkinä muulle maailmalle sekä luottotiedonvaihdon että taloudellisesti kannattavan modernin mikroluottotoiminnan edistämässä nopeassakin aikataulussa.. Luottolainsäädännön nopea kehitys myös muutamissa poliittisesti epävakaina olosuhteista kärsineissä talouksissa kuten Kambodžassa kuitenkin luo uskoa parempaan tulevaisuuteen.

Varsinaisen luottolainsäädännön osalta muu maailma on saavuttanut varakkaimpia OECD-maita viimeisen vuosikymmenen kuluessa selvästi. Vaikuttaa siltä, että vähävaraisemmat maat ovat muutenkin aktiivisempia muuttamaan lainsäädäntöään. Samalla rikkaiden talouksien luottolainsäädäntö vaikuttaa olevan erittäin stabiililla tasolla, vaikka parantamisen varaa edelleen olisi olemassa. Luottotietolaitosten keräämän tiedon kattavuuden suhteen OECD:n rikkaimmat maat ovat kuitenkin edelleen suvereenissa johdossa. Tämän asian suhteen odotusten tulisi olla kehittyvien talouksien osalta maltilliset, sillä suuret muutokset eivät tapahdu hetkessä. Esimerkiksi osalla varakkaista valtioista on jopa vuosisatojen etumatka luottotietojen keräämisen suhteen, joten kulttuuri luottotoiminnassa on aivan eri tasolla. Silti myös kehittyneiden maiden pitäisi pyrkiä edelleen aktiivisesti kehittämään lainsäädäntöään valuttan vapaan virtauksen edistämiseksi, ja tässä kehityksessä myös pienyritysten saatavilla olevien uusien luottotapojen mahdollisuuksia tulisi lisätä entisestään.

Tulevaisuudessa tärkeää olisi mikroluottotoimijoiden saamien informaatioetujen laajamittaisempi hyödyntäminen sekä mikroluottotoimijoiden keräämän pehmeän informaation yhdistäminen perinteisiin luottomarkkinoihin. Siihen tosin tarvittaisiin uudenlaisia ja entistä kattavampia tietokantoja, joiden toteuttamiseen teknologinen kehitys (mm. mobiiliteknologia) tulevaisuudessa antanee hyvän mahdollisuuden. Lisäksi luotonantajien pitäisi hyödyntää enemmän dynaamisia kannusteita, sekä esimerkiksi kannustaa lainaajia vakuuden minimisummaan säästämiseen. Mobiilipankkitoiminnan kehitys saattaa oikein hyödynnettynä laskea transaktiokustannuksia entisestään.

Lainsäädännön osalta kehittyneet taloudet kulkevat muuta maailmaa edellä, mutta parannettavaa riittää edelleen. Kehittyneissä talouksissa uusien yritysten alussa vaadittavan rahoituksen määrä on varsin suuri jatkossakin erityisesti korkean teknologian yritysten osalta, joten rahoitusvajetta saattaa esiintyä jatkossakin. Tämä ei ole yksiselitteisen huono asia, sillä verrattain korkea korkotaso myös varmistaa sen, että pääosin vain kannattavat yritysideoit tulevat toteutetuiksi isommallakin riskillä. Luottotoiminnan kehittämiseen tulisi panostaa entistä voimakkaammin varsinkin nyt taantuman aikana, kun luotonantajien asema on tukala ja lainojen saaminen voi olla mikro- ja pienyrityksille tarpeettoman kallista ja hankalaa.

Lainsäädännön ja erilaisiin dynaamisiin kannustimiin perustuvan luottotoiminnan tulisi palvella entistä tehokkaammin toisiaan ja tätä tavoitetta ajatellen esimerkiksi vakuusrekisterien perustaminen ja laajamittaisempi käyttö sekä luottojen alarajojen poistaminen luottotietokannoista olisivat jo suuria edistysaskelaita kaikille osapuolille. Luottolainsäädännön ja uusien luottokeinojen kehittäminen ei silti ole yksiselitteinen vastaus taloudellisen kasvun lisäämiseksi ja köyhyyden vähentämiseksi. Luottopalveluiden saatavuuden kasvu ja kehittäminen ovat toki hyviä tavoitteita jatkossakin, mutta lisäksi tarvitaan myös muuta yhteiskunnallista kehitystä esimerkiksi koulutuksen muodossa. Koulutus myös vähentäisi haitallista valikoitumista, kun lainanhakijat ymmärtäisivät syvällisemmin mitä luottoa he ovat hakemassa ja millä perusteilla, joka taas laskisi riskiä ja sitä kautta korkotasoa.

Mikro- ja pienluottotoiminta jättää edelleen paljon tilaa myös lisätutkimuksille, sillä esimerkiksi uudentyypisten mikroluottojen pitkän aikavälin vaikutukset talouskasvuun ovat edelleen jokseenkin epäselviä vaikutusten suuruusluokan suhteen. Tarvitaan tapaustutkimuksia eri luottotapojen toimivuudesta ja kokeiluista vähävaraisempien luotonhakijoiden palvelemiseksi tarvitaan edelleen, sillä pehmeän informaation keräämisestä ja tehokkaimmasta mahdollisesta hyödyntämisestä tutkittua tietoa ei ole vielä paljoa tarjolla. Myös luottolainsäädännön tulisi pyrkiä pysymään mukana pehmeän informaation hyödyntämisessä. Lisäksi lisätutkimusta tarvittaisiin perinteisten luottojen ja modernien mikroluottojen välisestä ristijoudesta erityisesti kehittyvissä talouksissa, sillä panostusta tuskin kannattaa suunnata uusiin tuotteisiin luottoportfoliossa mikäli näistä ei ole etua sekä lainaajille että lainanantajille.

LÄHTEET

- Adams, Dale W., Douglas H. Graham & J.D. von Pischke (1984). *Undermining Rural Development with Cheap Credit*. Cambridge, Mass. etc.: Elsevier.
- Adams, Patricia (1992). The World Bank and the IMF in sub-Saharan Africa: Undermining development and environmental sustainability. *Journal of International Affairs*. 46:1, 97 s.
- Ahlin, Christian & Jiang, Neville (2008). Can micro-credit bring development?. *Journal of Development Economics*. 86:1, 21 s.
- Alterna (2010). *Strengthening our community by empowering individuals - Showcasing our Success Alterna's Community Micro-Loan Program*. 16 s. [online]. URL: <https://www.alterna.ca/SharedContent/documents/CorporateReports/2010CommunityMicroLoanProgramReport.pdf>. (Luettu 24.6.2014).
- Alvarez de la Campa, Alejandro, Everett T. Wohlers, Yair Baranes & Sevi Simavi (2010). *Secured Transactions Systems and Collateral Registries*. Washington, DC. etc.: International Finance Corporation. 154 s.
- Anderson, Siwan, Jean-Marie Baland & Karl Ove Moene (2009). Enforcement in informal saving groups. *Journal of Development Economics*. 90:1, s. 14–23.
- Armendáriz de Aghion, Beatriz & Christian Gollier (2000). Peer Group Formation in an Adverse Selection Model. *Economic Journal*. 110:465, s. 632–643.
- Armendáriz de Aghion, Beatriz & Morduch, Jonathan (2005) *The economics of microfinance*. 2. painos. Cambridge, Mass. etc.: MIT Press
- ASEAN (2014). *History - The Founding of ASEAN*. [online]. URL: <http://www.asean.org/asean/about-asean/history>. (Luettu 24.6.2014).

- Ashcroft, Mariama Olatunde (2008). Microfinance in Africa – The Challenges, Realities and Success Stories. *Microbanking Bulletin*. 17. s. 5–11.
- Aubuchon, Craig P. & Rajdeep Sengupta (2008). The Microfinance revolution: Overview. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*. 90:1, s. 9–30.
- Barboza, Gustavo A. & Humberto Barreto (2006). Learning by Association: Micro Credit in Chiapas, Mexico. *Contemporary Economic Policy*. 24:2, s. 316–331.
- Bauchet, Jonathan (2010). Report from the field: SafeSave, a different kind of microfinance methodology. *Financial Access Initiative*. [online]. URL: <http://www.financialaccess.org/blog/2010/07/report-field-safesave-different-kind-microfinance-methodology>. (Luettu: 24.6.2014).
- Berger, Allen N., Adrian M. Cowan & W. Scott Frame (2009). The Surprising Use of Credit Scoring in Small Business Lending by Community Banks and the Attendant Effects on Credit Availability and Risk. *Federal Reserve Bank of Atlanta*, nro 9, 24 s.
- Berenbach, Shari & Craig Churchill (1997). Regulation and supervision of Microfinance Institutions – Experience from Latin America, Asia, and Africa. *The MicroFinance Network Occasional Paper No. 1*. 77 s.
- Bhaduri, Amir (1973). A study in agricultural backwardness under semi-feudalism. *Economic Journal*. 83:329, s. 120–137.
- Bhattacharya, Sukanta, Sarmila Banerjee & Sirshendu Mukherjee (2008). Group lending and self-help groups: joint benefit as an alternative governance mechanism. *The Journal of International Trade & Economic Development*. 17:1, s. 1–19.
- Bisnode Finland (2014). *Bisnode lyhyesti*. [online]. URL: <http://www.bisnode.com/suomi/bisnode-lyhyesti/>. (Luettu: 24.6.2014)

- Bisrat, Agegnehu, Karantininis Kostas & Li Feng (2012). Are there Financial benefits to join ROSCAs? Empirical evidence from Equb in Ethiopia. *Procedia Economics and Finance*. 1, s. 229–238.
- Bohnstedt, Andrea (2008). Informal systems most popular in Kenya. *African Business*, nro. 337.
- Braverman, Avishay & Luis Guasch (1986). *Rural credit markets and institutions in developing countries: Lessons for policy analysis from practice and modern theory*. Washington D.C.: World Bank.
- Brown, Martin & Christian Zehnder (2007). Credit Reporting, Relationship Banking and Loan Repayment. *Journal of Money, Credit and Banking*. 39:8, s. 1883–1918.
- Brown, Martin, Tullio Jappelli & Marco Pagano (2009). Information sharing and credit: Firm-level evidence from transition countries. *Journal of Financial Intermediation*. 18:2, s. 151–172.
- Business Latin America (2007). Latin America microfinance - Mini lenders grow up. The Economist Intelligence Unit Limited. 42:39, s. 6.
- Bustelo, Federico (2009). Finance for all: integrating microfinance to credit information sharing. *Doing Business 2009*. [online]. URL: <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Reforms/Case-Studies/2009/Bolivia-CS-2009.pdf>. (Luettu 24.6.2014).
- Cain, Phil (2010). Microfinance meltdown in Bosnia. *Al Jazeera*. [online]. URL: <http://www.aljazeera.com/focus/2010/01/20101393659573655.html>. (Luettu 24.6.2014).
- Caudill, Steven B., Daniel M. Gropper & Valentina Hartarska (2009). Which Microfinance Institutions are becoming more cost effective with time? Evidence from a mixture model. *Journal of Money, Credit and Banking*. 41:4, s. 651–672.

- Consultative Group to Assist the Poor (2014). *What is Microfinance?*. [online]. URL: <http://www.cgap.org/about/faq/what-microfinance>. (Luettu 24.6.2014).
- Daley-Harris, Sam (2009). *State of the Microcredit Summit Campaign Report 2009*. Washington D.C.: Microcredit Summit. 76 s. [online]. URL: http://www.microcreditsummit.org/uploads/resource/document/socr2009_71248.pdf. (Luettu 24.6.2014).
- de Castro, Eduardo Rodrigues & Teixeira, Erly Cardoso (2012). Rural credit and agricultural supply in Brazil. *Agricultural Economics*. 43:1 s. 293–301.
- De la Torre, Augusto, María Soledad Martínez Pería & Sergio L. Schmukler (2010). Bank involvement with SMEs: Beyond relationship lending. *Journal of Banking & Finance*. 34:1 s. 2280–2293.
- Djankov, Simeon, Caralee McLiesh & Andrei Shleifer (2006). Private credit in 129 countries. *NBER Working Paper No. 110708*. 43 s.
- Doing Business (2014). *Getting Credit Methodology*. [online]. URL: <http://doingbusiness.org/methodology/getting-credit>. (Luettu 24.6.2014).
- Doing Business (2014a). *Doing Business Reforms — Who reformed legal rights and what has worked?* [online]. URL: <http://doingbusiness.org/data/exploretopics/getting-credit/reforms>. (Luettu 24.6.2014).
- Doing Business (2014b). *Historical Data Sets and Trend Data*. [online]. URL: <http://www.doingbusiness.org/custom-query>. (Luettu 24.6.2014).
- Doing Business (2014c). *Contributors in Finland*. [online]. URL: <http://www.doingbusiness.org/contributors/doing-business/finland>. (Luettu 24.6.2014).
- Donaghue, Kieran. (2004). Microfinance in the Asia Pacific. *Asian-Pacific Economic Literature*. 18:1, s. 41–61.

Dowla, Asif (2006). In credit we trust: Building social capital by Grameen Bank in Bangladesh. *The Journal of Socio-Economics*. 35:1, s. 102–122.

Engen, John (2009). Is microfinance ready for its next big leap? *USBanker*, nro 2, s. 19–21.

Euroopan keskuspankki (2013). *Survey on the access to finance of small and medium-sized enterprises in the euro area* [online]. URL: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/accesstofinancesmallmediumsizedenterprises201311en.pdf>. (Luettu 24.6.2014).

Euroopan Komissio (2011). *Communication from the commission to the council, to the European parliament, to the committee of the regions, and to the European and social committee - An action plan to improve access to finance for SMEs* [online]. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0870:FIN:EN:PDF>. (Luettu 24.6.2014).

European Committee (2007). *Financial Engineering* [online]. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/funds/2007/jjj/micro_en.htm. (Luettu 24.6.2014).

European Microfinance (2014). *Microfinance by country - Finland* [online]. URL: <http://www.european-microfinance.org/index.php?rub=microfinance-in-europe&pg=microfinance-by-country&cpg=14> (Luettu 24.6.2014)

European Microfinance (2014a). *Microfinance in Europe – Introduction* [online]. URL: <http://www.european-microfinance.org/index.php?rub=microfinance-in-europe&pg=introduction> (Luettu 24.6.2014)

Eurostat (2013). *Business economy - size class analysis*. [online]. URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Business_economy_-_size_class_analysis. (Luettu: 24.6.2014)

- Fernando, Nimal A. (2006). Understanding and Dealing with high Interest Rates on Microcredit – A Note to Policy Makers in the Asia and Pacific Region. *Asian Development Bank*. 13 s.
- Finnvera (2014). *Omistus ja omistuspoliitika*. [online]. URL: <http://www.finnvera.fi/Finnvera/Finnvera-lyhyesti/Hallinnointi/Omistus-ja-omistajapolitiikka>. (Luettu: 24.6.2014)
- Fleisig, Heywood, Mehnaz Safavian & Nuria de la Peña (2006). *Reforming Collateral Laws to Expand Access to Finance*. Washington, DC. etc.: The World Bank. 116 s.
- Galindo, Arturo José & Alejandro Micco (2007). Creditor protection and credit response to shocks. *The World Bank Economic Review*. 21:3, s. 413–438.
- Gonzalez, Adrian (2009). Consumption, Commercial or Mortgage Loans: Does it Matter for MFIs in Latin America? *MIX Data Brief No. 3*. 16 s. [online]. URL: http://www.themix.org/sites/default/files/MIX%20Data%20Brief%20No%203%20Sept%202009_0.pdf. (Luettu: 24.6.2014)
- Gugerty, Mary K. (2007). You Can't Save Alone: Commitment in Rotating Savings and Credit Associations in Kenya. *Economic Development & Cultural Change*. 55:2, s. 251–282.
- Guinnane, Timothy (2002). Delegated Monitors, large and small: Germany's banking system, 1800–1914. *Journal of Economic Literature*. 40:1, s. 73–124.
- Hanouch, Michael & Sarah Rotman Parker (2013). Microfinance and Mobile Banking: Blurring the Lines?. *Focus Note*, nro. 88, 20 s. CGAP.: Washington DC. [online]. URL: <http://www.cgap.org/sites/default/files/Focus-Note-Microfinance-and-Mobile-Banking-August-2013.pdf>. (Luettu: 24.6.2014)
- Haselmann, Rainer, Katharina Pistor & Vikrant Vig (2006). How Law Affects Lending. *MPRA Paper*, nro 157. 34 s. [online]. URL: <http://mpa.ub.uni-muenchen.de/157/>. (Luettu: 24.6.2014)

- Hedgespeth, Grady B. (2010). SBA Information Notice [online]. URL: http://www.sba.gov/sites/default/files/bank_5000-1184.pdf. (Luettu: 24.6.2014)
- Hicks, Michael J. (2004). Do rural areas in the USA need microfinance? Some early evidence from the Community Reinvestment Act data. *Journal of International Banking Regulation*. 5:3. s. 243–250.
- Hoff, Karla & Joseph Stiglitz (1998). Moneylenders and bankers: Price increasing subsidies in a monopolistically competitive market. *Journal of Development Economics*. 55:2, s. 485–518.
- Hulme, David (2008). *The Story of the Grameen Bank: From Subsidised Microcredit to Market-based Microfinance*. Manchester etc.: Brooks World Poverty Institute. 11 s. [online]. URL: <http://ssrn.com/abstract=1300930>(Luettu: 24.6.2014)
- Hachinohe University Research Institute (2009). *Development of Corporate Credit Information Database and Credit Guarantee System*. [online]. URL: <http://www.asean.org/archive/documents/ASEAN+3RG/0809/FR/13a.pdf>. (Luettu: 24.6.2014)
- IFC (2014). *Credit reporting – News*. [online]. URL: < http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/industry_ext_content/ifc_external_corporate_site/industries/financial+markets/financial+infrastructure/credit+reporting/cbnews (Luettu: 24.6.2014)
- Jayo, Bárbara, Anabel González & Casey Conzett (2010). Overview of the Microcredit Sector in the European Union. *EMN Working Paper*. 6:1, 112 s.
- Johnson, Susan (2004). The impact of microfinance institutions in local financial markets: A case study from Kenya. *Journal of International Development*, 16:3, s. 501–517

- Kedir Abbi M., Richard Disney & Indraneel Dasgupta (2011). Why use ROSCAs when you can use banks? Theory and evidence from Ethiopia. *IZA Discussion Paper No. 5767*. 31 s.
- Kiviat, Barbara (2009). Can Microfinance Make It in America? *Time Magazine*. [online]. URL: <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1950949,00.html>. (Luettu: 24.6.2014).
- Klein, Karen E. (2010). Microfinance Goes Where Banks Fear to Tread. *Bloomberg Businessweek*. [online]. URL: http://www.businessweek.com/smallbiz/content/jun2010/sb20100623_254150.htm. (Luettu: 24.6.2014).
- Kyereboah-Coleman, Anthony & Kofi A. Osei (2008). Outreach and profitability of microfinance institutions: the role of governance. *Journal of Economic Studies*. 35:3, s. 236–248.
- Lucas, Robert B. (1990) Why doesn't capital flow from rich to poor countries? *American Economic Review*. 80:2, s. 92–96.
- Mallick, Debdulal (2012). Microfinance and Moneylender Interest Rate: Evidence from Bangladesh. *World Development*. 40:6, s. 1181–1189.
- Marlar, Jenny (2010). Few Sub-Saharan Africans Aware of Local Microfinance Options. *Gallup Poll Briefing*. s. 2. [online]. URL: <http://www.gallup.com/poll/141629/Few-Sub-Saharan-Africans%20-Aware-Local-Microfinance-Options.aspx>. (Luettu: 24.6.2014).
- Masud, Maha (2013). [online]. Explainer: What is ALBA? *Americas Society / Council of the Americas*. URL: <http://www.as-coa.org/articles/explainer-what-alba>. (Luettu: 24.6.2014).
- Microcredit Summit (2014). *About the Campaign*. [online]. URL: <http://www.microcreditsummit.org/about-the-campaign2.html>. (Luettu: 24.6.2014).

- Microfinance Information Exchange (2010). *Subsaharan Africa 2009 Microfinance Analysis and Benchmarking Report*. 33 s. [online]. URL: <http://www.themix.org/sites/default/files/2009%20Africa%20Microfinance%20Analysis%20and%20Benchmarking%20Report.pdf>. (Luettu: 24.6.2014).
- Microfinance Information Exchange (2014). *About MIX*. [online]. URL: <http://www.mixmarket.org/about>. (Luettu: 24.6.2014).
- McIntosh, Craig, Alain de Janvry & Elisabeth Sadoulet (2005). How rising competition among microfinance institutions affects incumbent lenders. *The Economic Journal*. 115:506, s. 987–1004.
- Mersland, Roy & R. Øystein Ström (2010). Microfinance Mission Drift? *World Development*, 38:1, s. 28-36.
- Montgomery, Heather & Weiss, John (2005). Great Expectations: Microfinance and Poverty Reduction in Asia and Latin America. *Oxford Development Studies*. 33:3, s. 391–416.
- Montgomery, Richard (1996). Disciplining or protecting the poor? Avoiding the social costs of peer pressure in micro-credit schemes. *Journal of International Development*. 8:2, s. 289–305.
- Morduch, Jonathan (1999). The Microfinance Promise. *Journal of Economic Literature*. 37:4, s. 1569–1614.
- Morduch, Jonathan & Stuart Rutherford (2003). Microfinance: analytical issues for India. *India's Financial Sector: Issues, Challenges and Policy Options*. Oxford University Press. 25 s. [online]. URL: http://www.nyu.edu/projects/morduch/documents/microfinance/Microfinance_Analytical_Issues_for_India.pdf. (Luettu: 24.6.2014)
- Moro, Andrea & Matthias Fink (2012). Loan managers' trust and credit access for SMEs. *Journal of Banking & Finance*. 37:2013, s. 927–936.

Mosley, Paul & David Hulme (1996). *Finance against poverty – Volume 1*. London etc.: Routledge. 239 s.

Munir, Kamal (2014). How microfinance disappointed the developing world. *The Conversation*. [online]. URL: <http://theconversation.com/how-microfinance-disappointed-the-developing-world-23206>. (Luettu: 24.6.2014)

Mwega, Francis (2011). The Competitiveness and Efficiency of the Financial Services Sector in Africa: A Case Study of Kenya. *African Development Review*. 23:11, s 44–59

Naisten Pankki (2014). *Mikä on Naisten Pankki?*. [online]. URL: <http://www.naistenpankki.fi/tietoa-meista/mika-on-naisten-pankki/>. (Luettu: 24.6.2014).

Ng, Jason (2014). *Rising Inflation in Malaysia Turns Up the Heat on Central Bank*. [online]. URL: <http://blogs.wsj.com/economics/2014/02/19/rising-inflation-in-malaysia-turns-up-the-heat-on-central-bank/>. (Luettu: 24.6.2014).

Norwegian Nobel committee (2006). *The Nobel Peace Prize for 2006*. [online]. URL: http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2006/press.html. (Luettu: 24.6.2014).

OECD Working Party On SMEs and Entrepreneurship (2010). *Assessment of Government Support Programmes for SMEs' and Entrepreneurs' Access to Finance in the Global Crisis*. 200 s. [online]. URL: http://www.oecd.org/cfe/smes/Assessment_Government_Support_Programmes.pdf. (Luettu: 24.6.2014).

Padilla, A. Jorge & Marco Pagano (2000). Sharing default information as a borrower discipline device. *European Economic Review*. 44:10, s. 1951–1980

- Parish Flannery, Nathaniel (2012). Explainer: What is UNASUR? *Americas Society / Council of the Americas*. [online]. URL: <http://www.as-coa.org/articles/explainer-what-unasur>. (Luettu: 24.6.2014).
- Parish Flannery, Nathaniel (2012a). Can South America Become the New European Union? *Forbes*. [online]. URL: <http://www.forbes.com/sites/nathanielparishflannery/2012/11/30/can-south-america-become-the-new-european-union/>. (Luettu: 24.6.2014).
- Prinz, Michael (2002). German Rural Cooperatives, Friedrich-Wilhelm Raiffeisen and *the Organization of Trust 1850–1914*. 28 s. [online]. URL: <http://prinz-germany.de/raiff1.pdf>. (Luettu: 24.6.2014).
- Qian, Jun & Philip E. Strahan (2007). How Laws and Institutions Shape Financial Contracts: The Case of Bank Loans. *The Journal of Finance*. 6:62. s. 2803–2834.
- Rai, Ashok S. & Tomas Sjöström (2004). Is Grameen Lending Efficient? Repayment Incentives and Insurance in Village Economies. *The Review of Economic Studies*. 71:1, s. 217–234.
- Ramirez, Álvaro (2004). The Microfinance Experience in Latin America and the Caribbean. *ADBI Conference, Microfinance Delivery in Asia*. [online]. URL: <http://www.adbi.org/files/2004.10.04.cpp.microfinance.latinamerica.caribbean.pdf>. (Luettu: 24.6.2014).
- Richardson, Molly (2009). Increasing Microlending Potential in the United States Through a Strategic Approach to Regulatory Reform. *The Journal of Corporation Law*. 34:3, s. 923–942.
- Ross, Peg (2010). Learning from the Indian Microfinance Crisis. *Consultative Group to Assist the Poor*. [online]. URL: <http://www.cgap.org/blog/learning-indian-microfinance-crisis>. (Luettu: 24.6.2014)

- Rutherford, Stuart (2003). Microfinance's evolving ideals: How they were formed, and why they're changing. *ADB Annual Conference, Microfinance in Asia: Poverty Impact and Outreach to the Poor*. [online]. URL: <http://www.adbi.org/files/2003.12.05.cmats.rutherford.paper.pdf> (Luettu: 24.6.2014).
- Silwal, Ani Rudra (2003). *Repayment Performance of Nepali Village Banks*. [online]. URL: <http://www.sccs.swarthmore.edu/users/03/silwal/Repayment%20Performance%20of%20Nepali%20VBs.pdf>. (Luettu: 24.6.2014).
- Stiglitz, Joseph E. & Andrew Weiss (1981). Credit Rationing in Markets with Imperfect Information. *The American Economic Review*. 71:3, s. 393–410.
- Stiglitz, Joseph E. (1990). Peer Monitoring and Credit Markets. *The World Bank Economic Review*. 4:3, s. 351-366.
- Uchida, Hirofumi, Gregory F. Udell & Nobuyoshi Yamori (2011). Loan officers and relationship lending to SMEs. *Journal of Financial Intermediation*. 21:1, s. 97–122.
- Ulkoministeriö (2009). *Ministeri Väyrynen: Afganistanin kehitysyhteistyössä korostuvat maaseutu ja mikroluotot*. [online]. URL: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=181260>. (Luettu: 24.6.2014).
- UNASUR (2014). *Estados Miembros*. [online]. URL: <http://www.unasursg.org/inicio/organizacion/estados-miembros>. (Luettu: 24.6.2014).
- United Nations General Assembly (1998). *The Role of Microcredit in the Eradication of Poverty*. 53:223. 12 s. [online]. URL: <http://www.un.org/documents/ga/docs/53/plenary/a53-223.htm>. (Luettu: 24.6.2014).

United Nations Department of Economic and Social Affairs (2000). *Microfinance in Africa: Combining the Best Practices of Traditional and Modern Microfinance Approaches towards Poverty Eradication*. [online]. URL: www.un.org/esa/africa/microfinanceinafrica.pdf. (Luettu: 24.6.2014).

Varian, Hal R. (1987). *Intermediate Microeconomics*. 3. painos. New York etc.: W.W. Norton & Company.

World Bank (2014). *Poverty Overview*. [online]. URL: <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview>. (Luettu: 24.6.2014)

Xavier, Sergio Luis Guerra (2008). *Credit market imperfections in Brazil*. Ann Arbor.: ProQuest LLC. 90 s.

Yunus, Muhammad (2009). The Role of the Corporation in Supporting Local Development. *Reflections*. 9:4, s. 1–6.